

FR. DOMINICUS FACCIN O. F. M.
A BIENO TRIDENTINÆ REGIONIS

BREVILOQUIUM

BIBLICUM

ad mentem Seraphici Doctoris
S. BONAVENTURÆ

~~~~~  
SECUNDA EDITIO  
~~~~~

VICETIÆ
TYPOGRAPHIA COMMERCIALE
1921

I
FR. DOMINICUS FACCIN O. F. M.
a Bieno Tridentinæ Regionis

BREVILOQUIUM

BIBLICUM

ad mentem Seraphici Doctoris
S. BONAVENTURÆ

IN QUO OSTENDITUR MIRA CONSONANTIA DOCTRINÆ
EIVSDEM DE RE BIBLICA CUM PONTIFICIIS ENCYCLICIS
" PROVIDENTISSIMUS „ LEONIS XIII A. 1893 ET
" SPIRITUS PARACLITUS „ BENEDICTI XV A. 1920

Property of

CBF

Please return to

**Graduate Theological
Union Library**

VICETIÆ
Typographia Commerciale
1921

4879

EPISTOLA
EMINENTISSIMI P. CARD. GASPARRI

Status a Secretis
ad huius opusculi Auctorem

SEGRETERIA DI STATO
DI SUA SANTITÀ

N.º B. - 27903

Dal Vaticano die 18 Novembris 1921

ADMODUM REVERENDE DOMINE,

Tuum librum, inscriptum « BREVILOQUIUM BIBLICUM AD MENTEM SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTURAE » gratum quidem habuit acceptumque Beatissimus Pater; perspexit enim non solum industriam quam in colligendis Doctoris Sancti de re biblica sententiis posuisti, sed etiam rationem qua eas ingeniose digessisti.

Ex animo igitur gratulatur tibi Augustus Pontifex de hoc ingenii laborisque tui fructu; fore enim confidit ut, cum omnia huius Sancti scripta caelesti quodam ardore niteant, isti divinae sapientiae flores, abs te ex eius libris delecti, non parum conferant ad virtutis excellentiam aeternarumque rerum cupiditatem in animis fidelium excitandas.

De hoc autem voluminis munere, tam amanter oblato, debitas tibus grates agit Sanctitas sua. Ceterum, quamquam ab uno Deo sapienter exspectanda est remuneratio, interea in huius auspiciū itemque ut paternae benevolentiae pignus, Apostolicam Benedictionem effuso animo tibi impertit.

Ego vero, haec tibi renuntians, occasione utor sensus existimationis maximae erga te meae profitendi, quibus sum et permanere gaudeo

Tibi
Addictissimus
P. C. GASPARRI

Admodum Reverendo Domino

P. DOMINICO FACCIN

Ex Ordine Fratrum Minorum
(S. Lucia) VICETIAM

REVERENDISSIMO EXCELLENTISSIMO DOMINO
LUDOVICO ANATOMELLI O. F. M.

EX VICARIO APOSTOLICO LIBYÆ REGIONIS
NUNC EPISCOPO BALNEOREGIENSI INCLYTO
AC BENEMERITISSIMO
OPUSCULUM HOC BONAVENTURIANUM
OCCASIONE SEPTIMÆ CENTENARIÆ SOLENNITATIS
A NATIVITATE SERAPHICI DOCTORIS

S. BONAVENTURÆ

ANNO DOMINI MCMXXI EDITUM

AUCTOR

O. D. C.

Reverendissime, Excellentissime Domine,

Excellentiae Vestrae opusculum hoc dedicandum duri. Et hoc quidem non absque ratione. Ad hoc enim opusculum edendum Excellentiae Vestrae precibus, repetitis vicibus mihi porrectis me adstrictum inductumque fuisse fateor. Propterea nemini profecto meliori iure dedicandum erat hoc opusculum quam Excellentiae Vestrae.

Praeterea alia quoque opportunissima ratio ad hoc me induxit. Semper enim prae oculis mihi haec consolantissima cogitatio arridet, quod scilicet sapientissimo divino consilio ita disponente, Excellentia vestra nunc sedem Episcopalem Balneoregiensem, quae patria est sancti Bonaventurae, tenet. — Utique sapientissimo divino consilio hoc factum est. Hoc enim tempore inclytam hanc percelebremque sedem episcopalem talem S. Francisci filium tenere opportunum erat, qualis est Excellentia Vestra, qui scilicet, cum sit tanta devotione tantoque amore erga Seraphicum nostrum Doctorem accensus, centenariae huius sollemnitatis capta occasione, honorem cultumque tanti Doctoris, qui est et civitatis Balneoregii Ordinisque nostri Minoritici decus praecipuum, toto studio omnique diligentia ac industria promovere satageret. Vestrae igitur Excellentiae sub hoc etiam aspectu opusculum hoc, quod ad amo-

rem erga Seraphicum studiumque operum eiusdem excitandum scriptum est, omnimode debebatur.

Dignetur itaque Excellentia Vestra hoc munusculum in attestationem meae altissimae aestimationis atque in ferventissimae gratitudinis meae signum erga Excellentiam Vestram benigne acceptare.

VICETIAE, e Conventu S. Luciae

26 Aprilis 1921.

Fr. DOMINICUS FACCIN O. F. M.

EPISTOLA

*Reverendissimi, Excellentissimi Domini LUDOVICI AN-
TOMELLI Episcopi Balneoregiensis ad huius opuscoli
auctorem.*

Admodum Rev. Pater Carissime,

*Cordis ex intimo atque pergrati animi sensu, opus
tuum egregium « Breviloquium biblicum » quo Sera-
phici Doctoris S. Bonaventurae mira eruditione men-
tem illustras, peramanter excipio, gratias equidem plu-
rimas referens Tibi de peculiari benevolentia erga hu-
militatem meam, ea ratione quod Adm. Reverentia Tua,
hocce opus mihi dicatum esse voluit.*

*Praeclarissimo Doctore Nostro, cuius a Nativitate
septingentesimum annum orbis catholicus hodie festi-
cat, hoc ingenii Tui opus Ipsemet oblatum esse ducere
exopto, in indicium summae observantiae, grati amoris
ac ingentis laetitiae erga tantum Virum qui solis ad
instar, per sapientiam erimiam ac celsitudinem san-
ctitatis mundum universum tam mirifice collustravit,
maximaeque civitatem istam Balneoregiensem, quae
cum in lucem proferri feliciter aspexit.*

Paternitatis Tuae Admodum Reverendae

humillimus in Christo

† Fr. LUDOVICUS Episcopus

Balneoregii, die 1 Maii 1921

APPROBATIONES

Per incarico del M. R. P. Giulio Ferrari Min. Provinciale ho esaminato l'opera: Breviloquium biblicum ad mentem Seraphici Doctoris S. Bonaventuræ — scritta dal M. R. P. Domenico Faccin e dichiaro che come nulla vi si trova di meno conforme alla dottrina della fede, così vi si riscontra un' ammirabile armonia fra le dottrine del nostro Serafico Dottore e gli insegnamenti della S. Chiesa anche nell' ardua questione della divina ispirazione dei Libri sacri.

Monselice, 1 Maggio 1921.

P. Urbano Devescovi O. F. M.
Lett. Gen. di sacra Scrittura

Nil obstat quominus imprimatur.

Vicetiæ, die 6 Junii an. 1921.

f. Marianus Belli
Cens. Deleg.

In Domine Domini — Amen.

Opusculum, cui titulus: Breviloquium biblicum ad mentem Seraphici Doctoris S. Bonaventuræ ab Adm. R. P. Dominico Faccin a Bieno, S. Theologiæ Lectore Generali compositum, quoad nos spectat nihil obstat quominus imprimatur.

Venetis ad S. Michaellem Arch. die 7 Junii 1921.

(L. S.)

Fr. Julius Ferrari O. F. M.
Min. Provincialis

Nihil obstat quominus imprimatur.

Vicetiæ, 12 Junii 1921.

Sac. Marcus Scalco
Censor Eccles.

Imprimatur.

Vicetiæ ex Curia Episcopali, die 13 Junii 1921.

I. M. Viviani
Vic. Gen.

INTRODUCTIO

~~~~~

*Recurrente hoc anno septima centenaria nati-
citalis solemnitate S. Bonaventurae Doctoris Seraphi-
ci, a pluribus rogatus fui, et de paupercula scientiola
mea circa doctrinam ipsius Seraphici Doctoris aliquid
scripto traderem, quo opportune et sapientia tanti Doc-
toris ad memoriam revocaretur et plurimorum mentes
ad lectionem operum eiusdem S. Doctoris excitarentur.*

*Hisce precibus devictus assensi breviloquium quod-
dam biblicum facere, in quo eiusdem S. Doctoris doc-
trina de re biblica traderetur. Ut autem huiusmodi
ipsius Seraphici Doctoris sapientia et doctrina clarius
prae oculis splenderet et maioris pretii fieret, ad ea
tria praecipua puncta ipsam reducendam esse duxi,
quae clarissime pertractantur et miro modo traduntur
etiam in pontificiis Encyclicis « Providentissimus » Leo-
nis XIII (a. 1893) et « Spiritus Paraclitus » regnantis
summi Pontificis Benedicti XV (a. 1920).*

*In hoc scilicet breviloquio doctrinam Seraphici
primo referendam esse duxi, in qua doctrina catholica
de divina sacrarum Scripturarum inspiratione claris-
simo modo ab eodem S. Doctore traditur. — Quia ve-
ro, visa sacrae Scripturae divina inspiratione, magni
est momenti eiusdem sacrae Scripturae excellentiam
cognoscere, ideo secundo loco doctrinam Seraphici*

Doctoris in mediis proferre duci, qua ipse Scripturarum excellentiam multiformiter extollit. — Tertio denique, quia magni refert sacrarum Scripturarum studium promovere, ideo tertio loco doctrinam eiusdem S. Bonaventurae exponere curavi, qua ipse ipsarum Scripturarum accuratissimum studium instantissimo et perfectissimo modo commendat. — Haec tria hic exponere curavi, ut ex his bene perspectis facile percipiat miri illa consonantia quae est inter doctrinam Seraphici Doctoris de re biblica et doctrinam praefatarum Encyclicarum « Providentissimus » et « Spiritus Paraclitus ».

Hoc propterea brevitatum tres continet partes: in quarum prima traditur doctrina S. Bonaventurae quoad divinam Scripturarum inspirationem; in secunda vero, doctrina eiusdem quoad Scripturarum excellentiam; in tertia denique, eiusdem doctrina quoad sacrarum Scripturarum studium. Haec tria ordinate et clare patent ex praecedenti totius materiae, in hoc brevitatum contentae, indice generali.

« Si quid imperfectum, vel obscurum, vel superfluum, vel minus rectum (in hoc brevitatum) fuerit, venia occupationi et brevitati temporis et pauperulae scientiae meae concedatur; si quid vero rectum, soli Deo honor et gloria referatur » (1) et Seraphico Doctori nostro S. Bonaventurae.

Fr. Dominicus Facin, O. F. M.

(1) Mea facio haec verba S. Bonaventurae, quae ipse profert in fine prologi paragr. 6, sui Brevitatum, quod invenitur in V volumine operum omnium eiusdem S. Doctoris.

PARS 1.

Doctrina Seraphici Doctoris de divina inspiratione sacrae Scripturae.

Circa divinam sacrae Scripturae inspirationem plura notanda occurrunt, ut doctrina Seraphici ad rem plene exponatur. *Primo* scilicet, dicendum est de veritate divinae inspirationis; *secundo*, de natura eiusdem; *tertio*, de modo quo facta est divina inspiratio; *quarto* denique notanda veniunt corollaria, quae ex divina inspiratione biblica inferenda sunt. Et ideo haec pars in quatuor dividitur capitula.

Caput 1.

Doctrina Seraphici quoad veritatem divinae inspirationis biblicae.

Veritas divinae inspirationis sacrae Scripturae summi est momenti. Hoc est enim quod iuxta doctrinam catholicam ipsam sacram Scripturam alterum e fontibus divinae revelationis constituit. — « Supernaturalis enim revelatio, ita in pontificia Encyclica *«Providentissimis»* die 18 Novembris 1893, secundum universalis Ecclesiae fidem, continetur tum *in sine scri-*

pto traditionibus, tum etiam *in libris scriptis*, qui appellantur sacri et canonici, eo quod Spiritu sancto inspirante conscripti. Deum habent auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiae traditi sunt. Hoc sane de utriusque Testamenti libris perpetuo tenuit palamque professus est Ecclesia »:

Hinc mirum non sit, si Seraphicus Doctor, cum rectissime reputaret, « tam insignem locum inter revelationis fontes divinis Libris deberi » ut docet praecitata Encyclica *Providentissimus*, cumque tam ardentem cuperet debitam sacrarum Scripturarum aestimationem ac reverentiam in omnium animos firmiter ingerere, innumeris in locis de divina inspiratione earundem Scripturarum mentionem faciat, eamque passim et clarissimis verbis enuntiet et multiformiter commendet. — Ipsius propterea doctrina nunc quoque valde opportuna venit ad perniciosissimos hodiernos *rationalistarum* ac *modernistarum* errores refellendos. « Nunc enim *rationalistae*, ita praecitata pontificia Encyclica *Providentissimus*... divinam vel revelationem vel inspirationem vel Scripturam sacram, omnino ullam negant, neque alia prorsus ea esse dicunt, nisi hominum artificia et commenta: illas nimirum, non veras gestarum rerum narrationes, sed aut ineptas fabulas aut historias mendaces: ea, non vaticinia et oracula, sed aut confictas post eventus praedictiones aut ex naturali vi praesensiones: ea non veri nominis miracula virtutisque divinae ostenta, sed admirabilia quaedam, nequaquam naturae viribus maiora, aut praestigias et mythos quosdam: evangelia et scripta apostolica, aliis plane auctoribus tribuenda ».

Pari modo *modernistarum* errores, iam in pontificio decreto *Lamentabili* diei 3. Julii 1907. damnati, ita sonant: « 9. Nimiam simplicitatem aut ignorantiam

prae se ferunt qui Deum credunt vere esse Scripturae sacrae auctorem. — 12. Exegeta, si velit utiliter studiis incumbere, in primis quamlibet praeconcep- tam opinionem de supernaturali origine Scripturae sacrae reponere debet, eamque non aliter interpretari quam cetera documenta mere humana ».

Non inutile propterea immo valde opportunum habendum erit, doctrinam Seraphici Doctoris, qua divina Scripturarum inspiratio traditur, aliquantulum fusius hic referre. — Ut autem plenius doctrina Seraphici referatur, dupliciter consideranda est veritas divinae inspirationis biblicae, primo scilicet quoad ipsas *factum*, dein vero quoad eiusdem *extensionem*. Et ideo :

ARTICULUS I.

Doctrina Seraphici de veritate divinae inspirationis biblicae quoad factum.

Dupliciter S. Bonaventura tradit veritatem divinae inspirationis biblicae quoad *factum*. *Primo* scilicet, docendo, Scripturam sacram non esse humanitus inventam, sed divinitus traditam; secundo vero, docendo sacram Scripturam conditam esse per inspirationem Spiritus sancti, Spiritui sancto scilicet ipsam divinam inspirationem biblicam appropriando iuxta communem Theologorum loquendi usum, quo passim utuntur et ipsae Encyclicae *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus*.

§ 1.

Seraphicus disertis verbis ac expressissimo modo docet, sacram Scripturam esse divinitus inspiratam.

« Ortus sacrae Scripturae, ita Seraphicus, non est per humanam investigationem, sed per divinam revelationem » (1). « Ad hoc enim, quod Scriptura sacra, modo sibi debito esset perfecte authentica, non per humanam investigationem est tradita, sed per revelationem divinam » (2). Et ideo « divina providentia providit nobis testimonium libri Scripturae, qui quidem editus est secundum divinam revelationem » (3). Nam « lumen sacrae Scripturae ideo dicitur *superius*, quia non per inventionem, sed per inspirationem a Patre luminum descendit » (4); « sacra enim Scriptura est a Deo Patre per Christum et Spiritum sanctum loquentem per ora Prophetarum et aliorum qui hanc doctrinam scripserunt » (5). Propterea « est omnis Scriptura cor Dei, os Dei, lingua Dei, calamus Dei... Cor Dei, os Patris, lingua, Filii, calamus Spiritus sancti. Pater enim loquitur per Verbum seu linguam; sed qui complet... est calamus scribae... hoc est Spiritus sanctus » (6).

---

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus in principio.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus, paragr. 5.

(3) S. Bonaventura, Quaestiones disp. de Trinit. q. 1. a. 2. in corp.

(4) S. Bonaventura, Reductio artium ad theologiam, n. 5.

(5) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 4.

(6) S. Bonaventura, Hexaëmeron, collatio 12, n. 17.

Sciendum est igitur et firmiter tenendum, quod « sacra Scriptura fuit divinitus inspirata, non humanitus adinventata » (1), fuit « divinitus immissa » (2), « divinitus tradita » (3), et « divinitus revelata » (4). « Deus enim sacram Scripturam nobis tradidit » (5); nam « inter beneficia, quae nobis largitus est Deus, ... est documentum Scripturarum » (6); « causa enim efficiens huius libri per modum inspirantis, est Deus » (7).

§ 2.

Divinum Scripturarum inspirationem clarissime tradit Seraphicus, eandem Spiritui sancto appropriando.

Seraphicus Doctor, S. Petri (2. Petri 1, 21) et Sanctorum Patrum ac Doctorum communem loquendi u-

1) S. Bonaventura, 2, Sententiarum, d. 9, a. un., q. 1, ad 1.

2) S. Bonaventura, Itinerarium mentis in Deum, c. 1, n. 5, ubi dicitur: «Ad speculationis gradum specialiter et praecipue adminiculatur consideratio sacrae Scripturae divinitus immissae».

3) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 4, ubi dicitur: «...ideo in Scriptura divinitus tradita non tantum debent significare verba, verum etiam facta...».

4) S. Bonaventura, 2, Sententiarum, d. 16, dub. 3, ubi dicitur: «Scriptura est divinitus et per Spiritum sanctum revelata».

5) S. Bonaventura, 2, Sententiarum, d. 12, a. 1, q. 2, ad 6.

6) S. Bonaventura, Sermo de S. Nicolao, in exordio.

7) S. Bonaventura, Commentarium in Sapientiam, Prooem. n. 5. Quod hic Seraphicus de libro sapientiae asserit, de tota Scriptura pariter dictum esse intelligendum est.

sum sequutus, divinam Scripturarum inspirationem exprimendo, eandem multis in locis clarissimisque verbis Spiritui sancto modo speciali appropriat, sicut faciunt et ipsae Encyclicae *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus*.

In Commentario in Lucam et aliis in locis ita loquitur Seraphicus: « Scripturae Spiritu sancto inspirante conditae sunt: *Spiritu sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines* (2. Petri 1, 21) » (1). « Spiritus sanctus enim illustrabat et revelationes faciebat in cordibus Prophetarum » (2), et « Spiritus sanctus docuit Evangelistam, et ille instructus docuit Ecclesiam scribendo doctrinam evangelicam » (3). — Propterea « sicut credimus Prophetis, quod non per se, sed per Spiritum sanctum locuti sunt; sic et in omnibus libris Scripturae, quod Spiritu sancto dictante sunt editi » (4). Nam « Spiritus sanctus et ipse Christus docuerunt veritatem fidei et sacrae Scripturae » (5). « Radiavit enim Spiritus sanctus in cordibus praedicatorum (Prophetarum scilicet et hagiographorum) ad omnem veritatem praedicandam et scribendam: ad Hebraeos (1. 1. seq.): *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus* in Prophetis etc. » (6). « Evangelistae enim per Spiritum Sanctum loquebantur » (7). Et « quia

(1) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, Prooemium, n. 3.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium prologus paragr. 4.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, Prooem. n. 12.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Ecclesiasten, Prooem. n. 11, q. 1.

(5) 3. Sententiarum, d. 23, a. 1, q. 4, ad 4.

(6) S. Bonaventura, Hexaëmeron, collatio 9, n. 7.

(7) S. Bonaventura, Comment. in Joannem, c. 12, n. 27.

Spiritu sancto Evangelistae locuti sunt, impossibile fuit, eos dicere falsum » (1). « Absit enim, quod Evangelistae in aliquo sint mentiti, cum eodem Spiritu loquerentur » (2). « Scimus enim Prophetas (et Hagio-graphos) verum dixisse, quia a Spiritu sancto illuminati fuerunt » (3); nam « Spiritus sanctus loquitur per Prophetas et alios sacrae Scripturae doctores » (4).

Ex his satis clare patet, Seraphicum Doctorem docere, sacram Scripturam traditam esse per inspirationem Spiritus sancti. Hoc idem eruitur ex illis locis in quibus Seraphicus apertissimae vocat Spiritum sanctum *auctorem* sacrae Scripturae. — « Spiritus sanctus, ita Seraphicus, ipse est auctor (efficiens primus) Scripturae non Salomon vel alius » (5). Nam « Spiritus sanctus totam condidit Scripturam et est eius auctor » (6), et « Spiritus sanctus est eius auctor perfectissimus » (7). « Sacra enim Scriptura per Spiritum sanctum est condita tota » (8), nam « omnes libri Scripturae Spiritu sancto dictante sunt editi » (9), et ideo « sacra Scriptura a Spiritu Sancto data est » (10), « da-

1) S. Bonaventura, Comment. in Joannem, Prooem. n. 9, q. 1, in fine.

2) S. Bonaventura, Comment. in Joannem, c. 13, n. 13.

3) S. Bonaventura, 3. Sententiarum, d. 23, dub. 5.

4) S. Bonaventura, Sermo 4, de Assumptione B. V. M.

(5) Comment. in Ecclesiasten, c. 1, v. 2.

(6) S. Bonaventura, Comment. in Joannem, c. 12, n. 27.

(7) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 5.

(8) S. Bonaventura, Breviloquium, pars 5, c. 7.

(9) S. Bonaventura, Comment. in Ecclen. Prooem. n. 14, q. 4.

(10) S. Bonaventura, Comment. in Joannem, Prooem. n. 10, q. 2, in fine. — Breviloquium, prol. paragr. 4.

ta est enim nobis Scriptura divinitus et per Spiritum sanctum revelata » (1).

Quia enim « nullus homo tam longevus est, quod totam pulcritudinem ordinis et regiminis universi possit videre oculis carnis suae, nec futura potest per se praevidere: ideo providit nobis Spiritus sanctus librum Scripturae sacrae, cuius longitudo commetitur se decursui regiminis universi » (2). Hinc « sacra Scriptura edita est ab ipsa veritate increata et a Spiritu sancto » (3), seu « ex Spiritus sancti inspiratione Scriptura edita fuit » (4). Et quia « Scriptura est divinitus et per Spiritum sanctum revelata » (5), ideo verum est, quod « Spiritu sancto Scripturae sunt editae » (6).

ARTICULUS 2.

Doctrina Seraphici quoad extensionem divinae inspirationis biblicae.

Extensio divinae inspirationis tripliciter potest considerari. *Primo* scilicet relate ad libros et partes librorum in ipsa sacra Scriptura contentorum. *Secundo* relate ad veritates in ipsa expressas, sive religiosae ipsae sint sive physicae. *Tertio*, relate non tantum ad

(1) S. Bonaventura, 2. Sententiarum, d. 23, dub. 3.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragraph. 2.

(3) S. Bonaventura, 3. Sententiarum d. 24, a. 1, q. 2, ad 1.

(4) S. Bonaventura, 2. Sententiarum d. 12 a. 1, q. 2, in corp.

(5) S. Bonaventura, 2. Sententiarum d. 16, dub. 3.

(6) S. Bonaventura, 4. Sententiarum d. 25 a. 1, q. 1, in corp.

res in ipsa expressas, sed etiam relate *ad verba*, quibus ipsae res sive conceptus exprimuntur. — Videntum est propterea quaenam sit doctrina Seraphici quoad extensionem divinae inspirationis sub hoc triplici aspectu consideratam. Igitur:

§ 1.

Seraphicus cum doctrina catholica docet, divinam inspirationem se extendere ad totam sacram Scripturam, scilicet ad omnes eius libros et ad omnes et singulas eius partes.

Doctrina catholica quoad hanc rem clarissima est. In praecitata enim pontificia Encyclica *Providentissimus* dicitur: « Nefas omnino est, inspirationem ad aliquas tantum sacrae Scripturae partes coangustare... Etenim *libri omnes atque integri, quos Ecclesiae tanquam sacros et canonicos recipit, cum omnibus suis partibus, Spiritu sancto dictante, conscripti sunt*.... Haec est antiqua et constans fides Ecclesiae, solenni etiam sententia in Conciliis definita Florentino et Tridentino: confirmata denique atque expressius declarata in Concilio Vaticano, a quo absolute edictum (Sess. III, c. 2, de Revel.): Veteris et Novi Testamenti libri integri cum omnibus suis partibus, prout in eiusdem Concilii (Tridentini) decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore conti-

neant: sed propterea quod Spiritu sancto inspirante conscripti, Deum habent auctorem »).

Cum hac doctrina mirabiliter consonat doctrina Seraphici. Ipse enim clarissimis verbis veritatem divinæ inspirationis biblicae ad totam sacram Scripturam non vero ad aliquas tantum ipsius Scripturae partes extendit. In *Commentario enim in Ecclesiasten* ait: « Sicut credimus Prophetis quod non per se, sed per Spiritum sanctum locuti sunt: sic et in omnibus libris Scripturae, quod Spiritu sancto dictante sunt editi » (1). Et in *Hexaëmeron* ait: « *Est omnis Scriptura... calamus Spiritus sancti* » (2).

Ut autem sciremus, sicut omnes libros ita etiam omnes partes ipsorum librorum esse divinitus inspiratas, adeo ut ipsa Scriptura tota revera haberi debeat ut divinitus inspirata, Seraphicus ait: « Spiritus sanctus totam condidit Scripturam et est eius auctor » (3). Hoc idem repetit Seraphicus, dicens: « Sacra Scriptura per Spiritum sanctum est condita tota » (4). Et ideo rectissime concludit, dicens: « Sacra Scriptura edita est ab ipsa veritate increata et a Spiritu sancto » (5).

Et ut hanc veritatem, totam scilicet sacram Scripturam quoad omnes libros omnesque suas partes esse divinitus inspiratam, clarius firmiusque mentibus nostris imprimeret, sequentem tradit Seraphicus solemnem admonitionem: « Quia Scriptura sacra non per humanam investigationem est tradita, sed per revela-

---

(1) S. Bonaventura, *Comment. in Ecclesien. Prooem.* c. 14, q. 4, in corp.

(2) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 12 n. 17.

(3) S. Bonaventura, *Comment. in Joann.* c. 12, n. 27.

(4) S. Bonaventura, *Breviloquium*, p. 5, c. 7.

(5) S. Bonaventura, 3. *Sent. d. 24, a. 1, q. 2, ad 1.*

tionem divinam, ideo nihil in ipsa contemnendum tanquam inutile, nihil respuendum tanquam falsum, nihil repudiandum tanquam iniquum, pro eo quod Spiritus sanctus, eius auctor perfectissimus, nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum » (1).

§ 2.

Doctrina Seraphici plenissime consonat cum doctrina catholica, iuxta quam tenendum est, divinam inspirationem biblicam se extendere ad omnes res et veritates in Scriptura contentas non modo religiosas sed et physicas.

Doctrina catholica quoad hanc rem satis clare patet ex Litteris Encyclicis *Spiritus Paraclitus*. Ibi enim dicitur: « Misere aberrant qui, inducto inter elementum Scripturae primum seu religiosum et secundarium seu profanum discrimine, inspirationem quidem ipsam ad omnes sententias, immo etiam ad singula Bibliorum verba pertinere volunt, sed eius effectus, atque in primis erroris immunitatem absolutamque veritatem, ad elementum primum seu religiosum contrahunt et coangustant. Eorum enim sententia est, id unum, quod ad religionem spectat, a Deo in Scripturis intendi ac doceri: reliqua vero, quae ad profanas disciplinas pertinent et doctrinae revelatae, quasi quaedam externa divinae veritatis vestis, inserviant, permitti tantummodo et scriptoris imbecillitati relinqui. Nihil igitur mirum, si in rebus physicis et historicis a-

---

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prolog. parag. 5.

liisque similibus satis multa in Bibliis occurrant quae cum huius aetatis bonarum artium progressionibus componi omnino non possint ». — His verbis praefata Encyclica, dum praedictorum doctrinam, sub eo aspectu quo misere a veritate aberrat, damnat, manifeste et clare docet, inspirationem biblicam ad omnia omnino revera se extendere, ad omnes scilicet res et veritates sive religiosas sive physicas in ipsa sacra Scriptura expressas, et propterea sacram Scripturam inerrantiae dote (1) in omnibus omnino sive religiosis sive physicis praeditam esse, quia scilicet omnia sive religiosa sive physica sub dictamine divinae inspirationis scripta sunt.

Praefatam doctrinam catholicam de extensione inspirationis divinae ad omnia omnino quae in sacra Scriptura continentur, clare tradit Seraphicus, ut aperte eruitur ex hoc iam supra relato textu Breviloqui: « Quia Scriptura sacra non per humanam investigationem est tradita, sed per revelationem divinam, ideo *nihil* in ipsa contemnendum tanquam inutile, *nihil* respuendum tanquam falsum, *nihil* repudiandum tanquam iniquum, pro eo quod Spiritus sanctus, eius auctor perfectissimus, nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum » (2). Ex hac enim forma loquendi necesse est intelligere, Seraphicum docere, divinam inspirationem ita ad omnia quae continentur in Scriptura se extendere, ut *nihil* prorsus ab ea possit excludi, ita scilicet, ut nihil in ea reperiatur expressum quod non sit a Spiritu sancto inspiratum. Hinc in Hexaameron ipse Seraphicus ait: « Radiavit Spiritus sanctus in cordibus praedicatorum (Prophetarum

---

(1) De Scripturarum inerrantia sermo est infra p. 2, a. 2, paragr. 4.

(2) S. Bonaventura, Breviloquius prologus paragr. 5.

scilicet et Hagiographorum. *ad omnem veritatem praedicandam et scribendam* » (1).

§ 3.

Doctrina Seraphici facit illi Theologorum opinioni, iuxta quam docetur, divinam inspirationem biblicam ad omnes quidem res et conceptus se extendere non vero ad verba.

Praenotandum est hic, quod relate ad hanc rem quaestio orta est, quae adhuc agitur inter theologos: *Utrum scilicet divina inspiratio se extendat non tantum ad res, sed etiam ad verba.* Et in hac quaestione non omnes theologo idem sentiunt: « Sunt enim nonnulli, qui dicunt omnia non solum res et sententias, sed et singula S. Scripturae verba, usque ad minimos apices, fuisse a Spiritu sancto dictatos » (Knoll, Theol. gen. p. 3, sect. 1, c. 1, § 172). — Iuxta alios econtra, ut docet Ubaldi (Introductio in sacram Scripturam, t. II, pag. 160.: « Divina sacrarum Scripturarum inspiratio non est coarctanda ad solas partes dogmaticas vel cum dogmate coniunctas, sed ad omnes singulas partes extendenda, *ita tamen ut solae res, sententiae et conceptus a Spiritu sancto repetendi sint, verba autem ac forma sermonis qua haec expressa sunt, ingenio scriptoris fuerint relicta* ». Haec sententia probabilior est et communior inter theologos (2).

1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 9, n. 7.

2) Hanc sententiam sequuntur Knoll, Ubaldi, Vigouroux, Pesch etc. Iste (Pesch) valde fuse et profunde hanc pertractat quaestionem, confer De Inspirat. sacrae Script. lib. 2, c. 3.

Cum hac sententia videtur convenire Seraphicus. Nam hoc satis clare eruitur ex his ipsius verbis: « Evangelista fuit administrator plenarius, quia quantum ad verba et intellectum: *verba enim ex se dicebant*, non omnino eadem, quae Christus in praedicando dixerat; rursus, *sensum servabant*; sed illi primo illuminati fuerunt et postmodum aliis exprimebant » (1). Hic clare docet Seraphicus, quod Evangelistae scribebant quidem sub dictamine divinae inspirationis, dicit enim, « illi primo illuminati fuerunt et postmodum aliis exprimebant »; sed haec inspiratio extendebatur ad sensum, et ideo dicit « sensum servabant », non vero ad verba, et ideo dicit « verba ex se dicebant ». Quod autem hic ait Seraphicus de Evangelistis, nonne idem dici potest ipsum sensisse et de ceteris hagiographis?

Et revera hoc idem indicare videntur nonnullae etiam aliae Seraphici sententiae, sicut sunt istae: « Scriptura conformat se modo communi loquendi » (2) - et: « Scriptura condescendens parvitati simplicium, modo vulgari frequenter loquitur » (3); et: « Deus sacram Scripturam nobis tradidit quasi rudi modo et inepto, ut quilibet posset capere et intelligere » (4). Ex his enim sententiis videtur Seraphicum docere, Spiritum sanctum inspirando Scripturam, quoad verba ac formam sermonis quo res et sententiae exprimuntur, ingenio scriptoris se conformasse, id scilicet ingenio scriptoris reliquisse.

Ex haecenus dictis satis clare apparet doctrina Seraphici quoad veritatem et extensionem divinae in-

---

(1) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 2, a. 1, q. 1, ad 1.

(2) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 47, a. 2, q. 3, ad 1.

(3) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 14, p. 1, a. 2, q. 1, ad 1.

(4) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 12, a. 1, q. 2, ad 6.

spirationis biblicae. Sed hic ultro magni momenti quaestio oritur et quidem cum praecedenti doctrina quam intime connexa. Quaeri scilicet potest, quo sensu accipiat tradatque Seraphicus divinam Scripturarum inspirationem. Ut huic quaestioni plene satisfiat capiti sequenti datur locus.

Caput 2.

Doctrina Seraphici Doctoris de natura divinae inspirationis biblicae.

In praecedenti capite visum est, quam clare et multoties et multimode tradiderit Seraphicus veritatem catholicam, qua docemur sacram Scripturam esse nobis per divinam inspirationem traditam. Nunc investiganda et tradenda est doctrina eiusdem quoad *naturam* ipsius divinae inspirationis biblicae.

Praenotandum autem est hic, quod totalis conceptus divinae inspirationis biblicae iuxta doctrinam catholicam tria comprehendit, *illustrationem* scilicet intellectus hagiographorum, *motionem* eorundem ad scribendum et *adsistentiam* eisdem hagiographis a Deo praestitam in scribendo, ut fideliter et absque ullo errore scripto consignarent ea, quae ipse eisdem scribenda iuberet. Hoc patet ex praecitata Encyclica *Providentissimus*. « Nam, ita ibi legitur, supernaturali Deus virtute ita eos (hagiographos) ad scribendum excitavit et movit, ita scribentibus adstitit, ut ea omnia eaque sola quae ipse (Deus) iuberet, et recte mente conciperent, et fideliter conscribere vellent, et apte infallibili veritate exprimerent: secus, non ipse esset auctor sa-

crae Scripturae universae ». Hoc idem clarius traditur Litteris Encyclicis *Spiritus Paraclitus* summi Pontificis Benedicti XV, diei 15. Sept. 1920. Ibi enim dicitur: «....inter Hieronymi verba et *communem de inspiratione catholicam doctrinam* nihil omnino interesse, cum ipse teneat, Deum, gratia collata, *scriptoris menti lumen praeferre ad verum quod attinet, ex persona Dei hominibus proponendum: voluntatem praeterea movere atque ad scribendum impellere: ipsi denique peculiariter continenterque adesse donec librum perficiat* ».

Cum hac doctrina, qua plenissime natura divinae inspirationis biblicae exprimitur, Seraphici doctrina perfecte convenit. Quod quidem luce meridiana clarius patebit, si eiusdem doctrinam intimius investigare eamque cum praefatarum Encyclicarum doctrina sedulo comparare velimus. Ut autem hoc rite perficiatur, doctrina Seraphici dupliciter consideranda est: *primo* scilicet sub *forma syntetica*, qua totum conceptum inspirationis biblicae uno verbo exprimit; *secundo* vero consideranda est sub *forma analytica*, qua ipsam inspirationem biblicam quoad singula membra quibus ipsa constat, diversis verbis aptissime exprimit. Et revera:

ARTICULUS I.

Seraphicus plenum conceptum divinae inspirationis biblicae perfecte forma syntetica exprimit vocando Deum auctorem sacrae Scripturae.

Ut iam supra audivimus, repetitis vicibus expressisque verbis proclamat Seraphicus, *Deum esse verum auctorem sacrae Scripturae universae*. « Sacra Scriptura, ait ipse in Breviloquio, per Spiritum sanctum est

condita tota » (1); et in Commentario in Joannem ait: « Spiritus sanctus totam condidit Scripturam et est eius *auctor* » (2). Idem repetit in Commentario in Ecclesiasten dicens: « Spiritus sanctus ipse est *auctor* — efficiens primus — Scripturae non Salomon vel alius » (3).

Ast, iuxta praefatam Encyclicam *Providentissimus*, ad hoc ut Deus habeatur ut verus auctor Scripturae admittere oportet ex parte ipsius Dei inspirationem biblicam sensu iam supra exposito, « secus enim, ita admonet opportune eadem Encyclica, non ipso (Deus) esset auctor sacrae Scripturae universae ».

Cum igitur Seraphicus adeo clare et expresso modo profiteatur *Deum esse verum auctorem sacrae Scripturae*, hoc ipso sat clare manifestat, se talem habere et tradere velle divinae inspirationis biblicae conceptum, qualis traditur et exigitur a praefatis pontificiis Encyclicis *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus*.

Quod autem Seraphicus, Deum Scripturarum *auctorem* proclamet *ratione inspirationis*, expresse docet in Commentario in Sapientiam. Ibi enim, sicut expresse enuntiat, Deum habendum esse tanquam verum auctorem huius libri Sapientiae, ita quoque expresse docet, hoc esse intelligendum *ratione inspirationis*, dicens: « Causa efficiens huius libri *per modum inspirantis* est Deus » (4). — Quod autem hic particulariter de libro Sapientiae asserit Seraphicus, hoc idem generaliter de omnibus libris Scripturae eadem ratione dictum esse vult in semet Seraphicus. Ait enim ipse in 2. Sententiarum: « Ex Spiritus sancti inspiratione

(1) S. Bonaventura, Breviloquium p. 5, c. 7.

(2) S. Bonaventura Comment. in Joannem c. 12 c. 27

(3) S. Bonaventura, Comment. in Ecclesien. c. 4, v. 2.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Sapientiam Proem. n. 5.

Scriptura edita fuit » (1). Et in Commentario in Ecclesiasten ait: « Omnes libri Scripturae Spiritu sancto dictante (inspirante) sunt editi » (2); et in 2. Sententiarum ait: « Sacra Scriptura fuit divinitus inspirata » 3. Hoc idem clarius patebit ex dicendis in sequenti articulo.

ARTICULUS 2.

Seraphicus totum conceptum divinae inspirationis biblicae plene forma analytica exponit, singula scilicet et omnia membra, quibus ipsa inspiratio constituitur, perfecte exprimendo.

Iuxta doctrinam catholicam, in praefatis Encyclicis *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus* expressam, inspiratio biblica tria amplectitur scilicet *illustrationem*, *excitationem* et *adsistentiam* sicut prius dictum est. — Haec autem tria clare tradita inveniuntur in doctrina S. Bonaventurae. Et revera

§ 1.

Seraphicus docet, hagiographos illustratos fuisse lumine supernaturali scilicet a Deo.

PRAENOTANDI M. — Hoc lumine dupliciter indigebant hagiographi. *Primo* scilicet, ut virtute illius luminis nota eis fierent, quae naturali lumine cognosce-

1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 12, a. 1, q. 2, in corp.

2) S. Bonaventura, Comment. in Eccles. Prooem. n. 11 q. 4.

(3) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 9, a. un. q. 4, ad. 1.

re non poterant; et ideo virtute illius luminis tot fiebant ipsis supernaturales revelationes totque naturali investigationi impervia et abscondita eisdem revelabantur. *Secundo*, eo lumine indigebant, ut eo adiuti, ea etiam quae iam ipsis naturaliter nota erant, quaeque eisdem scribenda iuberet Deus, et recte mente concipere et fideliter conscribere et apte infallibili veritate exprimere possent. « In divina enim revelatione res quoque comprehenduntur, quae humanae rationi inaccessible non sunt, ideo hominibus revelatae, ut ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint » (ita in Pontifica Enc. *Providentissimus*).

Hagiographos illustratos fuisse lumine supernaturali, innumeris in locis et clarissimis verbis tradit Seraphicus: « Spiritus sanctus, ait ipse in Commentario in Lucam, *docuit Evangelistam*, et ille instructus docuit Ecclesiam scribendo doctrinam Evangelicam » (1); « illi enim (idest Evangelistae) primo *illuminati* fuerunt et postmodum aliis exprimebant » (2). Et in Breviloquio ait: « *Spiritus sanctus illustrabat et revelationes faciebat* in cordibus Prophetarum » (3). Unde « si aliquis quaerat, ut probem, quod Prophetae verum dixerunt: respondebitur ei, quod scimus ipsos verum dixisse, quia *a Spiritu sancto illuminati fuerunt* » (4).

Quod hic asserit Seraphicus de Prophetis, intelligendum est, dictum esse et de hagiographis. Hagiographi enim quoad inspirationem biblicam ubique a Seraphico comparantur Prophetis; et ideo iuxta Seraphicum, eodem modo quo Prophetae dicuntur loqui divino

(1) S. Bonaventura Comment. in Luc. Prooem. n. 12.

(2) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 2, a. 2, q. 1, ad. 1.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prolosus parag. 4.

(4) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 23, dub. 5.

lumine seu a Spiritu sancto illustrati, ita pariter hagiographi dicuntur scribere divino lumine idest a Spiritu sancto illustrati. Hoc aperte docet ipse in Commentario in Ecclesiasten, dicens: « Sicut credimus Prophetis, quod non per se, sed per Spiritum sanctum locuti sunt; sic et in omnibus libris Scripturae, quod *Spiritu sancto dictante sunt editi* » (1). In his enim verbis equis non videt hagiographos a Seraphico aequiparari Prophetis, et propterea doceri ab eodem, ita hagiographos a Spiritu sancto illustratos fuisse ad scribendum, sicut Prophetas ad loquendum? — Hoc idem clarius expressit in Hexaëmeron, dicens: « Radiavit Spiritus sanctus in cordibus praedicatorum (Prophetarum scilicet et Hagiographorum) ad omnem veritatem praedicandam et scribendam » (2). — De illustratione haec pauca sufficiant.

§ 2.

Seraphicus docet, hagiographos supernaturali virtute idest a Deo excitatos et motos fuisse ad scribendum.

Hoc sat clare tradit ipse in Commentario in Joannem. Ibi enim Seraphicus, postquam dixisset, quod Joannes virtute supernaturali illustratus fuerat ad videnda *abscondita*, statim opportune subiungit, Joan-

1 S. Bonaventura, Comment. in Eccles. Prooem. n. 14, q. 1.

2 S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 9, n. 7.

nem eadem virtute excitatum fuisse et motum ad scribendum. Ait enim ibi: «...et hoc quidem vidit ad *denuntiandum*: unde dictum est ei Apocalypsis 1, 19: *Scribe quae vidisti et quae sunt et quae oportet fieri post haec* » (1), et ibidem (Apocalypsis 1, 11) legitur, quod dictum est ei: *Quod vides scribe in libro: et mitte septem Ecclesiis, quae sunt in Asia* etc. Et alio loco Seraphicus ait: « *Lucas divinitus instigatus est ut scriberet Evangelium* » (2).

Quod hic Seraphicus de Joanne Evangelista docet quoad excitationem et motionem ad scribendum, hoc ipsum, iuxta mentem ipsius, intelligendum dictum esse pariter de omnibus hagiographis. Omnes enim hagiographi, ita docet Seraphicus, eadem supernaturali virtute, qua illustrabantur ad ea, quae Deus ipsis scribenda iuberet, recte mente concipienda, excitabantur quoque et movebantur ad eadem scribenda. Hinc ad rem ait ipse in Hexaëmeron: « *Radiavit Spiritus sanctus* (illustrando et excitando) *in cordibus praedicatorum* (Prophetarum et hagiographorum) *ad omnem veritatem praedicandam et scribendam* » (3). In hisce enim verbis equis non intelligit clare expressam doctrinam catholicam de excitatione et motione ad scribendum?

Hoc ipsum clarius manifestum fit ex dicendis in paragrapho sequenti, quae est *de directione et adsistentia divina hagiographis praestita*. Eadem enim doctrina, qua tradit Seraphicus hagiographos sub directione et adsistentia divina scripsisse, eadem, inquam,

---

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 4.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Luc. Prooem. Expositio prologi S. Hieronymi n. 4.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 9, n. 7.

doctrina adstruit eosdem hagiographos a Deo fuisse excitatos et motos ad scribendum. Et ideo:

§ 3.

Seraphicus docet, hagiographos scripsisse sub directione et adsistentia divina, qua immunes ab errore reddebantur.

Hoc expresse asserit Seraphicus in Commentario in Lucam. ibi enim dicit, quod Evangelistae « Lucas et Matthaeus Christi genealogiam descripserunt, dirigente eos Spiritu ssancto » (1). Quod enim hic expresse asserit Seraphicus de Evangelistis Luca et Matthaeo quoad descriptionem genealogiae Christi, iuxta mentem eiusdem intelligendum est, hoc dictum esse de omnibus Evangelistis immo de omnibus hagiographis et quoad omnia quae scripserunt.

Et revera hoc ipsum, quamvis aliis verbis, expresse docet Seraphicus multis in locis. — In Commentario enim in Ecclesiasten expresse dicit: « quod omnes libri Scripturae Spiritu sancto dictante sunt editi » (2). Sub hac formula loquendi « Spiritu sancto dictante », qua utitur et Enciclica *Providentissimus*, equis non intelligit expressam directionem et adsistentiam a Spiritu sancto hagiographis praestitam?

Hanc quoque Spiritus sancti directionem et adsi-

1 S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 3, n. 59.

2 S. Bonaventura, Comment. in Eccles. Prooem. n. 14, q. 4.

stentiam hagiographis praestitam exprimit Seraphicus, ubique ipse haec testatur: scilicet, *hagiographos locutos fuisse* idest *scripsisse* per *Spiritum sanctum*, sicut legitur in Commentario in Joannem, ubi ait: « *Evangelistae per Spiritum sanctum loquebantur* » (1. — vel *Spiritum sanctum locutum fuisse per ora Prophetarum et hagiographorum*, sicut legitur in Breviloquio, ubi ait: « *Sacra Scriptura est a Deo per Spiritum sanctum loquentem per ora Prophetarum et aliorum qui hanc doctrinam scripserunt* » (2). In his enim modis loquendi equis non intelligit clare expressam mentem Seraphici, ipsum scilicet hisce formulis exprimere voluisse, Prophetas et hagiographos omnia locutos fuisse et scripsisse sub directione, adstantia et manu- ductione ipsius Spiritus sancti, adeo ut revera dici debeat, eosdem nil aliud fuisse quam *instrumenta* (3) ipsius Spiritus sancti, iuxta illud quod et in pontificia Encyclica *Providentissimus* traditur?

Hoc idem adhuc clarius patet ex eo quod Seraphicus ipsam quoque Scripturarum *inerrantiam* (4) non aliunde repetit nisi ex hoc, quod scilicet hagiographi Commentario enim in Joannem ait: « Quia Spiritu sancti, sicut docet etiam Encyclica *Providentissimus*. In Commentario enim in Joannem ait: « Quia Spiritu sancto (dirigente et adstante Evangelistae locuti sunt (idest scripserunt), impossibile fuit, eos dicere fal-

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joannem, c. 12, n. 27.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 4.

(3) De hagiographis prout sunt Spiritus sancti instrumenta agitur infra articulo 3 in corollariis 4, et 5.

(4) De Scripturarum inerrantia confer infra pars. 2, a. 2. paragr. 1.

sum » (1). Et in eodem Commentario ait: « Absit, quod Evangelistae in aliquo sint mentiti, cum *eodem Spiritu loquerentur* » (2), cum scilicet eodem Spiritu dirigente et adsistente scripserint ». — Hoc ipsum clarius patet ex his, quae docet Seraphicus in Breviloquio, ubi ait: « Scriptura sacra non per humanam investigationem est tradita, sed per revelationem divinam, ideo nihil in ipsa contemnendum... pro eo quod Spiritus sanctus eius auctor perfectissimus, nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum » (3). In hac enim Seraphici doctrina ecquis non intelligit clarissime expressam supernaturalem Spiritus sancti directionem et adsistentiam hagiographis scribentibus praestitam, ut virtute illius sacrae Scripturae immunes ab omni errore conficerentur?

Patet igitur doctrinam Seraphici quoad naturam inspirationis biblicae perfecte convenire cum doctrina catholica in praefatis pontificiis Encyclicis *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus* expressa.

Nunc exponenda est doctrina eiusdem sancti Doctoris quoad *modum* ipsius inspirationis, et ideo.

---

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 9. q. 1, infine.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. c. 13, n. 13.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus par. 5...

Caput 3.

Doctrina Seraphici Doctoris de modo divinae inspirationis biblicae.

Ut hac in re mens Seraphici plenius percipiatur, plura considerare oportet.

1. Et primo quidem sciendum, modum, quo fiebat inspiratio, a Seraphico comparari locutioni. « Sacra Scriptura, ait ipse, est a Deo per Christum et Spiritum sanctum *loquentem* per ora prophetarum et aliorum, qui hanc doctrinam scripserunt » (1). « Proprie enim *locutio Dei inspiratio Dei est*... Haec inspiratio effectus Dei est in anima » (2).

Ut autem per istam comparisonem inspirationis ad locutionem melius posset intelligi et explicari ipsius inspirationis modus, Seraphicus valde opportune immoratur in explicatione ipsius modi loquendi, qui Deo tribui potest.

Et ideo ad rem notare facit Seraphicus, quod locutio divina est multiplex, iuxta illud quod dicitur: «...ad Hebraeos 1, 1 seq.: Multifariam multisque mo-

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus par. 4.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. c. 6, n. 78, q. 2, Respondeo.

dis olim Deus loquens Patribus in Prophetis » (1). Nam « est loqui *interius* et *exterius*, (et) ita est sermo *interior* et *exterior* » 2. — *Primo* enim concipi potest *locutio*, quae *INTERIUS* idest intime in mente fiat, agendo scilicet immediate in *intellectum*, ipsum illuminando et informando, « dicitur enim Deus nobis loqui (*interius*), quia aliquam illustrationem in nobis efficit » (3), et agendo immediate in *voluntatem*, ipsam movendo et excitando, « Lux enim quae desursum est descendit ad nostram potentiam *cognitivam* illuminandam, ad nostram *affectivam* (excitandam et movendam) et ad nostram *operativam* corroborandam. Descendit a summo Deo in *intellectum*, ab intellectu in *affectum* et usque ad infimum, scilicet in operationem » (4).

Secundo concipi potest locutio quae *EXTERIUS* fiat scilicet in *sensu*. Quia vero locutio *exterior in sensu* dupliciter potest fieri, scilicet vel in *sensu exteriori* vel in *sensu interiori* idest in imaginatione, ideo dari potest *triplex modus locutionis*. Hunc triplicem modum loquendi clare exponit Seraphicus in 2. Sententiarum, ubi ut melius intelligatur, ipsum explicat, comparando ipsum cum triplici modo *visionis* et *auditionis*. En verba Seraphici: « Sicut tripliciter dicimur videre Deum, videlicet visione *corporali*, *imaginaria* et *intellectuali*... sic etiam tripliciter dicimur audire: aut per aliquod signum, *exterioribus auribus* oblatum, sicut pluries auditus fuit et in veteri et in novo Testamento; aut per aliquod signum, in *interiori sensu*, vel in *interiori imaginatione* formatum, aut per aliquod

---

(1) S. Bonaventura, Hexaameron, collatio 9, n. 7.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, ad 2.

(3) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 1, in corp.

(4) S. Bonaventura. De donis Spiritus sancti, coll.

inspirationis verbum nostris *mentibus* instillatum. Et sicut tripliciter auditur, ita etiam *tripliciter loqui* dicitur, secundum quod in nobis triplicem excitat auditum. Sicut igitur *sensum* nostrum ad sui ipsius apprehensionem excitat mediante *signo sensibili*, *mentem* autem nostram per semetipsum informat, ut ipsum videat et cognoscat; sic in locutione intelligendum est» (1.).

Ex hac doctrina clare patet, Deum diversimode nobis loqui posse: « nam, ait Seraphicus, datur *locutio* illa, qua Deus nobis loquitur per *signum sensibile*, sive exterius sive interius — et locutio illa, qua Deus inspirat aliquid mentibus nostris » (2.). — Hoc posito, facile intelligi potest, quod et ipsa *inspiratio biblica* diversimode fieri potuit.

Hinc Seraphicus in Breviloquio postquam dixisset: « Sacra Scriptura est a Deo per Christum et Spiritum sanctum loquentem per ora Prophetarum et aliorum, qui hanc doctrinam scripserunt » (3.), valde opportune subiungit *ibidem*: « Spiritus sanctus *diversimode* illustrabat et revelationes faciebat in cordibus Prophetarum » (4.).

2. Sciendum est *secundo*, quod Deus in opere inspirationis biblicae, ministerium quandoque adhibuit Angelorum. Quapropter rectissime in quodam sermone ait Seraphicus: « Sacra Scriptura est lux caelestis per Angelos delata ad sacros Patriarchas, Prophetas, A-

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2 in corp.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 4.

(4) S. Bonaventura, Ibidem.

postolos » (1). « Lex (enim) per Angelos ordinata est; Angeli eam dederunt, eam scripserunt, qui puram veritatem videbant in luce aeterna » (2). « Manducimur ad divina per revelationes sacrarum Scripturarum per Angelos datarum, secundum illud Apostoli (ad Galatos 3. 19, quod Lex data est per Angelos in manu Mediatoris) » (3). Hoc idem referens in Hexaëmeron, ait: «... sicut dicitur, quod Lex per Angelos data est, hoc est per ministerium Angelorum » (4). Ad rem profert etiam testimonium Joannis Evangelistae (5) qui in principio Apocalypsis 1. 1 scribit: *Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus... et significavit, mittens* (seu loquens) *per Angelum suum sermo suo Joanni*. Joannes enim Evangelista, ita Seraphicus, « intellexit angelica revelatione abscondita, ut quae ventura erant... et hoc quidem ministerio revelationis angelicae » (6). — Sed hic animadvertendum est, quod:

3. *Inspiratio biblica, quamvis fiat angelico ministerio, principaliter tamen est semper a Deo.* — Hoc aperte docet Seraphicus. In secundo Sententiarum ait: « Locutio illa qua Deus inspirat aliquid mentibus nostris, etsi possit fieri per Angelum excitantem ab inferiori... fit tamen principaliter ab ipso Deo » (1). Nam,

---

(1) S. Bonaventura, Sermo 1, Epiphaniae (Collatio).

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 9, n. 11.

(3) S. Bonaventura, Itinerarium mentis in Deum, c. 1, n. 7.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 11.

(5) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, fund. 1.

(6) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 3.

(7) S. Bonaventura 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

ita Seraphicus *ibidem*, ea *locutio* sive in-piratio, in qua concurrat angelicum ministerium, «et Angeli est et Dei, sed Dei tanquam *imperantis*, Angeli vero tanquam *exsequentis*, ita quod sermo exsequentis referatur ad personam imperantis (Dei) » (1). — Hoc idem docet Seraphicus in Commentario in Joannem, ubi, postquam dixisset, quod Joannes Evangelista « intellexit *angelica revelatione* abscondita... ministerio scilicet revelationis angelicae » (2), statim admonet Seraphicus, dicens: « Sed hoc Angelus non faciebat *auctoritative* scilicet ut dominus, sed ut servus et ut nuntius; in cuius rei testimonium, dum Joannes vellet adorare Angelum, qui sibi illa ostendebat, prohibuit eum Angelus dicens: *Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum et fratrum tuorum*, Apocalypsis 19, 10; in quo manifestatur, quod non revelabat ut dominus, sed ut conseruus » (3), idest quod illud non faciebat auctoritate sua, sed tantum ut nuntius Dei et ut exsequens imperium Dei. Cum enim « Deus loquitur per ministerium Angeli, ita Seraphicus, (tunc Angelus) loquitur ut nuntius Dei, proferens illud verbum *quasi a Deo*, per quem etiam modum dicitur Dominus loqui per Prophetas » (4). — Ex hoc manifeste apparet, inspirationem biblicam, quamvis quandoque fiat ministerio Angelico, principaliter tamen semper esse a Deo.

Ut autem hoc idem clarius explicetur, opportunissime in praecitato loco Sententiarum in medium profert Seraphicus comparisonem *instrumenti*. Haec e-

(1) 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 3.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 3.

(4) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

nim comparatione docet Seraphicus, Angelum in tali ministeriali locutione se habere in ordine ad Deum, sicut se habet *instrumentum* in ordine ad artificem sive agentem vel moventem, et propterea eiusmodi *locutionem*, quae fit per Angelum, ipsius Dei esse, sicut et operatio sive actio quae fit mediante instrumento ipsius artificis sive agentis est. « Quandocumque enim, ita Seraphicus, aliquis artifex agit per instrumentum, eadem est actio agentis et *instrumenti*, sicut cum quis incidit per securim, eadem est incisio » (1). Ita pariter cum « Deus loquitur per ministerium Angeli, tunc eadem est locutio (Dei scilicet et Angeli), sicut eadem est operatio et *principaliter moventis* et *instrumenti*, quamvis sit ibi diversa relatio » (2).

Ut autem haec « diversa relatio », in praefata ministeriali sive instrumentali locutione angelica existens, aliquo modo exprimeretur, Seraphicus ad rem pulcherrima illa utitur formula, qua relate ad praefatam ministerialem angelicam locutionem Angelus repraesentatur ut *exsequens* et Deus ut *imperans*, et qua propterea datur intelligi, locutionem illam, quamvis sit totaliter ab Angelo ut ab exsequente, totaliter tamen immo principaliter a Deo esse tanquam ab *imperante*. Ait enim ad rem Seraphicus: Ille « loquendi modus — secundum quem Deus loquitur per ministerium Angeli — et Angeli est et Dei, sed Dei tanquam *imperantis*, Angeli vero tanquam *exsequentis*, ita quod sermo exsequentis referatur ad personam imperantis » (3).

4. Sciendum est autem iuxta doctrinam Seraphici,

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, fund. 1.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2 in corp.

(3) S. Bonaventura, Ibidem.

quod, quamvis dicatur, quod «Deus loquitur per ministerium Angeli, (et propterea Angelus) loquitur ut nuntius Dei » (1), prout supra dictum est; tamen haec locutio Angeli non est *interior*, quae scilicet fit directe et immediate in *mente*, ut supra dictum est, sed tantum *exterior*, in sensu scilicet exteriori vel in sensu interiori idest in imaginatione, quae mediate et indirecte venit ad mentem. — Hoc enim alijs verbis expressit Seraphicus, dicens: « Animam quoad *supremam partem* Angelus non potest illuminare, sed quantum ad *inferiorem partem* rationis posuerunt catholici tractatores, animas nostras a beatis Angelis per eorum revelationes illuminari » (2). Et revera:

a) *Quod Angelis non competat illuminatio seu locutio interior*, de qua supra n. 1 actum est, pluribus in locis tradit Seraphicus. — In secundo Sententiarum ait: « Nulla substantia creata potentiam habet illuminandi et perficiendi animam, proprie intelligendo: immo secundum mentem immediate habet a Deo illuminari, sicut in multis locis Augustinus ostendit... Augustinus enim pluribus in locis dicit et ostendit, quod lux quae nos illuminat, magister qui nos docet, veritas quae nos dirigit, Deus est, iuxta illud Joannis 1, 9: *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem etc.* » (3). Et propterea illud quod Seraphicus dicit in Soliloquio, quod scilicet « Angeli purgant et inflammant affectum, illuminant et informant intellectum » (4), intelligendum est de illa illuminatione sive locutione, quae fit *exterior*

---

(1) S. Bonaventura, Ibidem.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 2, q. 2, in corp.

(3) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 24, p. 1, a. 2, q. 4, in corp.

(4) S. Bonaventura, Soliloquium, c. 1, paragr. 2, n. 7.

vel in sensu vel in imaginatione, non vero de illuminatione sive locutione *interiori* quae directe et immediate fit in mente, quia hoc aperte negat ipse Séraphicus, dicens: « Angelus non potest intellectum nostrum illuminare, loquendo de intellectu quantum ad superiorem portionem, scilicet mentem, et de illuminatione, quae quidem est per luminis infusionem; et hoc solius Dei est proprium » (1). Et iterum ait: « Dicendum, quod animam quoad superiorem portionem rationis illuminare solius Dei est proprium... Animam igitur quoad supremam partem Angelus non potest illuminare » (2). Hinc concludit Séraphicus, dicens; « Tertius loquendi modus (idest locutio *interior* in mente) est proprius ipsius Dei; et ita non potest eadem esse locutio Dei et Angeli secundum modum illum » (3).

Et huius ratio est iuxta Séraphicum ipsa animae *simplicitas*. Anima enim, ait ipse in Soliloquio, « tantae *simplicitatis* est, quod nihil potest domum mentis inhabitare, nihil potest ibi mansionem facere nisi simplicitas et puritas Trinitatis aeternae.... Illabi enim menti nulli possibile est nisi soli Deo qui eam creavit. Ipse enim est qui intimior intimo tuo esse perhibetur, sicut Augustinus testatur » (4).

b) *Quod autem Angelo competat modus loquendi exterior*, de quo supra n. 1 et 2 dictum est, clare tradit Séraphicus. Ait enim ipse: « Locutio illa, qua Deus nobis loquitur per *signum sensibile*, sive *exteriorius* sive in-

---

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 2, q. 2, in corp.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

(3) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

(4) S. Bonaventura, Soliloquium, c. 4, par. 2, n. 5.

terius aut semper aut frequenter fit per Angelum » (1). Hinc « primus et secundus loquendi modus (scilicet per signum sensibile sive *exterius* sive *interius*), et Angeli est et Dei, sed Dei tanquam *imperantis*, Angeli vero tanquam *exsequentis* » (2).

Hoc idem tradit Seraphicus aliis verbis in eodem secundo Sententiarum fuius explicando quo modo dici possit, quod Angelus illuminat animam. « Anima, ait ipse, quoad *supremam partem* Angelus non potest illuminare, sed quantum ad *inferiorem* partem rationis posuerunt catholici tractatores, animas nostras a beatis Angelis per eorum revelationes illuminari. Hoc autem tripliciter potest intelligi; uno modo, ut intelligatur Angelus inferiorem portionem illuminare per modum *luminis irradiantis*; alio modo, ut intelligatur illuminare per modum *speculi offerentis*; tertio modo, ut intelligatur illuminare per modum *linguae veraciter exprimentis*. Omnes hi modi, etsi aliquo modo sint intelligibiles, cum Angelus sit *lumen* et *speculum* et habeat etiam spiritualis interpretationis sive *locutionis officium*, sustineri possunt; tertius tamen modus intelligibilior est. — Non enim multum bene apparet, quomodo Angelus *irradiet*, nec quomodo *se offerat* aspectui animae; sed hoc satis intelligibile est, quomodo Angelus possit animae quod concepit *suggerere*. Et sicut doctor, dum *exterius* loquitur, excitat intellectum et viam parat ad intelligendum, et viva et efficax locutio quadam sua vivacitate ad intellectum nostrum habet ingressum, dum sonat in aure corporis *exterius*; sic etiam suo modo intelligendum est, quod Angelus hoc possit facere *interius*; et sic illuminat, non lumen in-

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

fundendo nec solum offerendo, sicut obiectum vel speculum, sed etiam vivaciter excitando, sicut doctor exterior et adhuc efficaciori modo » (1).

Ex his, quae haecenus dicta sunt de modo locutionis divinae sive immediatae sive mediatae per Angelos, satis clara apparet et doctrina Seraphici circa *modum divinae inspirationis biblicae*.

Propterea veniendum est nunc ad fructus istius doctrinae idest ad *Corollaria*.

---

1. 2. Sententiarum d. 10. a. 2. q. 2. in corp.

Caput 4.

Doctrina Seraphici Doctoris quoad Corollaria, quae ex praehabita doctrina de divina inspiratione biblica inferuntur.

Multa sunt *Corollaria*, quae ex praehabita doctrina de divina inspiratione biblica inferri et quasi fructus colligi possunt, quorum quaedam respiciunt ipsos hagiographos, alia vero ipsam sacram Scripturam. Et ideo:

ARTICULUS I.

Corollaria divinae inspirationis biblicae ex parte hagiographorum.

§ 1.

COROLLARIUM PRIMUM: *Inspiratio biblica efficit, ut hagiographus scribat ut Dei nuntius.*

Hagiographo, sub motione et actione divinae inspirationis scribenti, bene convenit id quod Seraphicus de conscientia scribit, quod scilicet, « est sicut praeco Dei et nuntius, et quod dicit, non mandat ex se, sed mandat quasi ex Deo, sicut praeco, cum divulgat edi-

ctum regis» (1). Hoc titulo diserte et claris verbis insignit Seraphicus ipsos Prophetas. Agendo enim de S. Joanne Baptista ait: « S. Joannes Baptista in sua conversatione, in sua doctrina, in suo baptismo et in sua passione semper ostendit, quod *nuntius Christi fuit* » (2). « Joannes enim, Baptista, *tanquam fidelis nuntius et verus praeco*... volens officium a Deo sibi iniunctum exsequi diligenter etc. » (3). Quod hic praedicat Seraphicus de Joanne Baptista, dicendum est iuxta mentem ipsius et de quocumque Propheta et de quocumque hagiographo, quod scilicet sit *nuntius Dei* et *praeco*.

Talis est revera hagiographus, verus scilicet *praeco et nuntius Dei*, qui sub divina inspiratione scribens, id facit supernaturali lumine illustratus, a Deo excitatus et a Deo directus, et propterea scribendo, ea annuntiat, quae ei nuntianda sive scribenda iubet Deus.

Hoc clare traditur a Seraphico pluribus in locis. In Commentario in Lucam ait: « Spiritus sanctus docuit Evangelistam, et ille instructus docuit Ecclesiam scribendo doctrinam evangelicam » (4). Aliis verbis idem est, ac si Seraphicus dicat: Evangelista scribendo Evangelium, officio fungebatur nuntii sive praeconis Spiritus sancti, a quo ei tale officium committebatur. Hinc Seraphicus alio in loco expresse vocat Evangelistam *administratorem plenarium* Spiritus sancti, scilicet nuntium, dicens: « Evangelista fuit *admini-*

---

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 39, a. 4, q. 3, ad 3.

(2) S. Bonaventura, Sermo 2 Dominicae 3 Adventus.

(3) S. Bonaventura, Sermo 4 Dominicae 4 Adventus. Et in Sermone 1 Domin. 3 Adventus ait: « S. Joannes Baptista tanquam nuntius et praeco veritatis adiunxit et ».

(4) S. Bonaventura, Comment. in Luc. Prooem. n. 12.

strator plenarius... (quia illi (Evangelistae) primo illuminati fuerunt (a Spiritu sancto) et postmodum aliis exprimebant » (1).

Hoc idem clare patet ex eo quod Seraphicus ipsos hagiographos, sub divina inspiratione scribentes, aequiparat Prophetis, eodem modo, quo Prophetas aequiparationem Prophetarum et Angelorum clare exprimit, dicens: quod Angelus in ministeriali locutione, in qua se habet ut exsequens ad Deum imperantem, « loquitur ut *nuntius Dei*, proferens illud verbum quasi a Deo, per quem etiam modum dicitur Dominus loqui *per Prophetas* » (2).

Quod autem revera iuxta Seraphicum ipse hagiographus aequiparetur Prophetis, sat manifestum est. In Breviloquio enim ait: « Sacra Scriptura est a Deo per Spiritum sanctum loquentem per ora Prophetarum et aliorum qui hanc doctrinam scripserunt » (3). Virtute igitur istius aequiparantiae clare patet, a Seraphico doceri, hagiographos sicut Prophetas habendos esse ut *nuntios Dei*.

Hoc idem clarius patet ex eo quod notat Seraphicus in Joanne Evangelista. Postquam enim dixit, Joannem abscondita vidisse ministerio revelationis angelicae, statim ut notandum subiungit: « ...et hoc quidem vidit *ad demuntiandum*: unde dictum est ei Apocalypsis

---

(1) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 2. a. 1. q. 1. ad. 1.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10. a. 3. q. 2 in corp.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 4.

1. 19: *Scribe quae vidisti etc.* » (1). Hic manifeste apparet, Seraphicum praedicare Evangelistam Joannem tanquam *nuntium Dei*. — Quod autem hic dicitur de Joanne, iuxta doctrinam Seraphici debet intelligi, hoc dictum esse generaliter de omnibus hagiographis; omnes enim hagiographi, virtute divinae inspirationis, scripserunt ut divinitus illustrati, excitati et directi a Deo. Et ideo iuxta Seraphicum omnes hagiographi habendi sunt ut *nuntii Dei*.

§ 2.

COROLLARIUM SECUNDUM: *Hagiographus habendus est ut nuntius Dei etiam tunc cum in inspiratione concurrit ministerium angelicum.*

Hoc satis clare eruitur ex doctrina Seraphici tradita supra articulo 2. n. 2. 3. et 4. Ex his enim quae in praecitatis locis dicta sunt, manifeste apparet, Doctorem Seraphicum docere: *primo*, inspirationem sive locutionem directam et immediatam in mentem solius Dei esse; *secundo*, locutionem etiam sive inspirationem, in qua concurrit ministerium Angelicum, principaliter ipsius Dei esse.

Hoc idem tradit Seraphicus in Hexaëmeron, ubi dicit quidem, quod « Angeli sunt *delatores* luminum et *elevatores* intellectuum ad suscipiendas illuminationes » (2), sed statim subiungit, hoc eo sensu intelli-

---

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 4.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 5, n. 27.

gendum esse, quod scilicet, « est in eis virtus *delativa* luminum, qua contemperant in se nobis divinum radium, ut proportionetur nobis, et est in eis virtus *elevativa* intellectum, qua nos aptant per condescensionem et sublevationem ad illum radium divinum suscipiendum *non tanquam perficientes* » (1), quasi scilicet essent infundentes « *illuminationem*, quae est per luminis infusionem; hoc enim solus Dei est proprium » (2). Nam « hoc idest talis illuminatio in mente) fit per divinum radium.... Ille thearchicus radius, descendens in caelestem hierarchiam (in Angelum), illam illuminat et per illam ecclesiasticam sive subcaelestem (idest hominem). *Totum tamen* facit ille radius, quia Angeli ibi nihil faciunt nisi occasionaliter: sicut, si quis vellet, quod radius illuminaret domum aperiret fenestras, et tunc radius domum illuminaret; et sicut, si quis prae-
pararet speculum ad recipiendum lumen » (3). Unde verum est, quod homo ministerialiter et adminiculative per Angelum instruitur, sicut patuit in Daniele (8. 45-46) — Angelus enim adiuvat intellectum Danielis, ut capiat lucem Dei et per hanc intelligat —; sed effective solus Deus habet potestatem super ipsam animam rationalem, quia ipsa immediate a Deo formatur. Ipse enim illuminat omnem hominem. Unde Angelus sic illuminat, sicut qui fenestram aperit, dicitur illuminare domum » (4).

Radius enim divinus seu « Verbum inspiratum est

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 5, n. 27.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 2, q. 2 in corp.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 3, n. 32.

(4) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 8, n. 15.

qui illabitur mentes angelicas et humanas, et intrans in eis facit intelligere visiones, quia est intellectus et spiritus purus; sed alio et alio modo, quia sunt maiores profundationes, secundum quod anima intime inducitur in se. Et hoc, inquam, fit per divinum radium» (1). — Hinc est, quod «Deus dicitur lux hominum, quia homines illuminat et videre facit; unde in Psalmo 4, 7: *Signatum est super nos lumen cultus tui Domine*. Sine quo lumine non est videre, quia sicut non videt oculus, nisi a luce corporali illuminetur; sic non videt intellectus, nisi a luce spiritualissima illustretur» (2).

Propterea rectissime iuxta Seraphicum ipsa inspiratio biblica quocumque modo consideretur, semper habenda est ut opus divinum, quia scilicet Deus est radius ille qui illuminat mentem hagiographi, etiam tunc cum adhibet Deus ministerium angelicae locutionis; et propterea rectissime hagiographus dicendus et habendus est etiam sub hoc aspectu ut *mutius Dei*.

§ 3.

COROLLARIUM TERTIUM: *Divina inspiratio efficit, ut omnes hagiographi pariter habendi sint ut muti Dei, quamvis hagiographi alias spectati, calde inter se differant sive ratione bonitatis sive ratione scientiae etc.*

Hoc aperte tradit Seraphicus in Commentario in Ecclesiasten. Ibi enim solvendo «quod obiicitur, quod

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 3, n. 32.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. e. 1, n. 8.

non est credendum libro, cum auctor non sit dignus fide » (1). Seraphicus ait: « Respondeo: sicut credimus Prophetis, quod non per se, sed per Spiritum sanctum locuti sunt; sic et in omnibus libris Scripturae, quod Spiritu sancto dictante sunt editi; unde bonitas personae non facit ad maiorem vel minorem fidem, hoc supponendo, quod fuerit per Spiritum sanctum locutus » (2). « Spiritus sanctus enim non tantum loquitur vera et bona per bonos, immo etiam per malos; unde ipse Dominus in Evangelio (Matthaei 23, 3: *Quae dicunt facite, quae autem faciunt nolite facere*; unde et per Balaam expressissime prophetavit, sic et per Salomonem etiam carnalem multa bona dixit » (3). Ita etiam per Caipham prophetavit; Caiphas enim, ut bene observat ad rem Seraphicus, cum « dixit: *Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat* (Joann. 11, 50-51). Hoc non dixit a semetipso, hoc est propria adinventione, sed divina inspiratione » (4).

Hoc idem repetit Seraphicus in quodam Sermone, dicens: « Accidit enim quandoque, quod malus bona verba dicit et utilia et consolatoria, et tunc Spiritus sanctus loquitur per eum, sicut loquebatur in Caipha, qui non a semetipso locutus est, sed *cum esset pontifex anni illius prophetavit* (Joann. 11, 51). Similiter

(1) S. Bonaventura, Comment. in Ecclen. Prooem. n. 14. q. 4.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Ecclen. Prooem. n. 14. q. 4.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Ecclen. Prooem. n. 14. q. 4.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Joann. c. 11. n. 68-69.

Balaam (Numerorum 24. 5 seq.) malus prophetavit et multa bona dixit de Christo et Virgine gloriosa, et recipitur sua prophetia ut bona et consolatoria; quia Deus per malos quandoque loquitur ad utilitatem audientium, etsi non ad utilitatem loquentium » (1).

Et his sat clare apparet, Seraphicum semper aequiparare hagiographos ipsis Prophetis et docere, sicut Prophetas locutos fuisse sub inspiratione Dei ita hagiographos sub inspiratione et motione Dei scripsisse. Et propterea iuxta doctrinam ipsius sicut Prophetæ sunt *nuntii Dei*, quamvis aliquando mali, ita omnes hagiographi habendi sunt pariter tanquam *nuntii Dei*, quamvis alios inter se differant sive ratione scientiæ sive ratione bonitatis etc.

§ 4.

COROLLARIUM QUARTUM: *Divina inspiratio efficit, ut hagiographi habendi sint ut nuntii Dei etiam tunc, cum ea scribunt, quæ iam naturaliter et ex scientia propria cognoscebant vel cognoscere poterant.*

Hoc clare patet ex supra dictis. Si enim divina inspiratio biblica extenditur ad totam sacram Scripturam, et ad omnes res et veritates in ipsa Scriptura contentas non modo religiosas sed et physicas, ut docetur supra c. 1. art. 2; et si verum est quod omnia, non modo supernaturalia et quæ naturali investigationi impervia et abscondita sunt, sed etiam ipsa naturalia

---

(1) S. Bonaventura, Sermo 6, de Sanctis Angelis.

et quae hagiographis naturali lumine et scientia iam nota erant vel esse poterant, si haec etiam omnia, inquam, ipsi hagiographi sub dictamine divinae inspirationis, Deo scilicet illustrante, excitante et adsistente scripsere, ut dictum est supra c. 2. art. 1. et 2., iam per se luce meridiana clarius patet, ipsos hagiographos habendos esse ut *nuntios Dei* etiam tunc cum divina inspiratione dictante haec scriberent.

§ 5.

COROLLARIUM QUINTUM: *Inspiratio biblica efficit ut hagiographus in scribendo comparari possit instrumento.*

Hoc satis patet ex doctrina in tribus praecedentibus corollariis exposita. Eadem enim doctrina, qua ostenditur hagiographum esse *nuntium Dei*, eadem, inquam doctrina ostenditur ipsum comparari posse *instrumento*, sicut habetur ad rem in pontificia Encyclica *Providentissimus*, ubi dicitur: « Spiritum sanctum assumpsisse homines *tanquam instrumenta* ad scribendum ». Sicut enim « praeco, de quo mentio facta est supra in 1. corollario, cum divulgat edictum regis » (1), bene potest dici *instrumentum*, quo utitur rex ad divulgandum suum edictum, quia quod praeco dicit non mandat ex se, sed mandat ex rege illud imperante; ita, immo multo magis hagiographus est *instrumentum Dei*, quo scilicet Deus utitur ad scribendam et divulgandam suam doctrinam, quia quod scribit hagiographus non scribit *ex se* sed *ex Deo*.

---

(1) S. Benaventura, 2. Sent. d. 39, a. 1, q. 3, ad 3.

Immo multo magis, inquam, hagiographus debet dici instrumentum Dei quam ipse praeco instrumentum regis. Hagiographus enim quamvis se habeat ad Deum, sicut praeco ad regem, ut *exsequens ad imperantem*; ipse tamen hagiographus multo magis quam praeco participat de ratione *instrumenti*. Hagiographus enim agendo idest scribendo sub divina inspiratione, agit idest scribit sub influxu virtutis supernaturalis Dei, qui illum quoad intellectum illustrat, et quoad voluntatem excitat et movet, et quoad operativam scribentem ita sua adsistentia et manuactione dirigit, ut « ea omnia eaque sola, quae ipse iuberet » (ut dicit *Providentissimus*), scripto exprimerent; quod certe dici non potest de praecone quoad regem.

Hagiographum, sub divina inspiratione scribentem, habendum esse *tanquam instrumentum*, clare etiam eruitur ex praehabita doctrina Seraphici quoad locutionem ministerialem Angelicam. Si enim, cum « Deus loquitur per ministerium Angeli » (1), tunc rectissime Seraphicus comparat ipsum Angelum *instrumento*, *dicens*: « Cum Deus loquitur per ministerium Angeli, tunc eadem est locutio (Dei scilicet et Angeli) sicut eadem est operatio et principaliter *moventis* et *instrumenti* » (2); rectissime quoque eadem comparatio cum instrumento fieri debet relate ad hagiographum. Eadem enim ministerialis ratio agendi invenitur, iuxta Seraphicum, in illa locutione angelica ac in locutione Prophetarum et in hagiographorum scriptio-
ne. Propterea enim dicit Seraphicus: in illa ministeriali locutione « loquitur Angelus ut nuntius Dei, pro-

---

(1) S. Bonaventura, 2. Sententiarum, d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

(2) S. Bonaventura, 2. Sententiarum, d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

ferens illud verbum quasi a Deo, *per quem* etiam modum dicitur Dominus loqui per Prophetas (et hagiographos) » (1). Et propterea eadem ratione eodemque sensu, quo Angelus in ministeriali locutione comparatur *instrumento*, eadem, inquam, ratione iuxta doctrinam Seraphici etiam hagiographus in scriptione biblica habendus est *tanquam instrumentum Dei*.

§ 6.

COROLLARIUM SEXTUM: *Inspiratio biblica efficit, ut liberum arbitrium hagiographi, in scribendo sub dictamine divinae inspirationis, se habeat in ordine ad Deum inspirantem, ut EXSEQUENS ad IMPERANTEM, non vero ut operans ad cooperantem sicut in aliis actionibus ordinariis.*

Ut hoc rite intelligatur, plura notanda sunt cum Seraphico, scilicet:

a) Quod « cum Deus sit omnium causa immediata, quorundam tamen est *tota* causa, sicut eorum quae creantur: quorundam autem est causa *cum altera causa particulari*, ut eorum quae sunt a natura et a *voluntate particulari*. Et haec quidem causa concurrit non propter indigentiam divinae voluntatis, sed propter summam liberalitatem, quae non tantum dedit rebus

(1) S. Bonaventura, 2. Sententiarum, d. 10, a. 3, q. 2, in corp.

esse, sed operationem et diffusionem, et (hoc fecit) propter ordinem et connexionem universi ad invicem» (1).

b) Et quoniam Deus « quorundam est *causa cum altera causa particulari*, ut eorum quae sunt a natura et a voluntate particulari » (2), ideo « Deus, quamvis sit causa omnium, quorundam tamen non est tota causa, sed ipse cum causis creatis. Propter hoc notandum, quod effectus habet etiam comparari ad voluntatem si-ve *causam creatam*, quae est natura vel intelligentia (liberum arbitrium) » (3).

c) Et quoniam « Deus, quamvis sit principalis operans in operatione cuiuslibet creaturae, dedit tamen cuilibet *vim activam*, per quam exiret in operationem propriam » (4), « nec una causa derogat alteri, sed totus effectus est a causa creata, et totus a voluntate increata » (5); ideo istae duae causae, scilicet *Deus* et causa creata (puta *liberum arbitrium* hominis) recte concipiuntur relate ad effectum ut duo *cooperatores*.

Hic tamen animadvertendum est, quod quamvis Deus dicatur cooperari cum libero arbitrio, tamen gradus sive natura istius divinae cooperationis bene est intelligenda. « Non enim est intelligendum, quod Deus cooperetur libero arbitrio, sicut cum duo ferunt lapidem, unus cooperatur alteri; sed quia Deus est intime agens in omni actione et intimus est ipsi potentiae operanti, ita quod potentia ipsa in nihil exit, quod non sit ab ipso » (6). « Divina enim voluntas est causa

---

(1) S. Bonaventura, 1. Sententiarum, d. 45, a. 2, q. 2, in corp.

(2) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 45, a. 2, q. 2 in corp.

(3) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 45, dub. 4.

(4) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 24, p. 1, a. 2, q. 4, in corp.

(5) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 45, a. 2, q. 2, in corp.

(6) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 37, a. 1, q. 1, ad 5.

prima et universalissima et actualissima; et ideo potest in totum effectum et in totam rei substantiam *etiam sine adminiculo alterius causae*: nec aliqua causa potest aliquid vel modicum quid sine ipsa. Et ideo necesse est, quod ipsa sit causa immediata in omni actione et re » (1). Hoc posito, ut clarius intelligantur vocabula in praefato Corollario expressa, animadvertendum est, quod:

d) Concursus Dei cum causa creata, si spectetur in relatione ad diversitatem potentiae in quam et cum qua agit, potest aliter et aliter concipi et sic diversis nominibus exprimi. Ideo cum refertur ad liberum arbitrium, quod concipitur diversimode se habere in actione in ordine ad Deum, concursus divinus relate ad liberum arbitrium humanum, plura et diversa sortitur vocabula. Quando enim liberum arbitrium habetur ut *operans*, tunc Deus dicitur *cooperans*; quando vero liberum arbitrium se gerit in actione ut *exsequens*, tunc Deus dicitur *imperans*. — Haec distinctio cum relativis vocabulis traditur a Seraphico. In 2. Sententiarum enim mentionem facit « ...cuiuscunque agentis, ut ipse ait, sive *particularis* sive *universalis*, sive *operantis* sive *cooperantis*, sive *exsequentis* sive *gubernantis* » (2). His verbis duo facit Seraphicus: *primo*, scilicet, agentem creatum, liberum scilicet arbitrium, sub nomine agentis *particularis* expressum distinguit ab increato idest a Deo, quod vocat nomine agentis *universalis*; *secundo* vero modum differentem agendi et se habendi liberi arbitrii in ordine ad Deum quoad diversas operationes indicat, et hoc exprimit subsequenti-
bus vocabulis scilicet *operantis* et *cooperantis*, dein

---

(1) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 45. a. 2, q. 2 in corp.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 37, a. 2, q. 2 in corp.

exsequentis et *gubernantis*. Hic Seraphicus utitur vocabulo *gubernantis* loco usitatoris vocabuli *imperantis*, quo utitur et ipse aliis in locis, ut v. gr. 2. Sententiarum d. 10, a. 3, q. 2, in corpore, ubi agendo de locutione Dei per Angelum, dicit, quod ea locutio « et Angeli est et Dei, sed Dei tanquam *imperantis*, Angeli vero tanquam *exsequentis* ».

e) Hic iterum est notandum, quod praefata diversa relatio liberi arbitrii ad Deum, cum relativa diversitate vocabulorum, oritur ex diverso modo se habendi liberi arbitrii ad Deum relate ad actiones *ordinarias* et *extraordinarias*. Propterea ad clariorem intelligentiam praedictorum sciendum est, quod:

1. In *actionibus ordinariis* liberum arbitrium concipitur exercere vim activam sibi inditam ut dominus seu *auctoritative* (*), et propterea dicitur ibi simpliciter et absolute *operans*. Deus vero in iisdem actionibus ordinariis concipitur concurrere ut *cooperans* tantum; « non est enim ibi, ut ad rem observat Seraphicus (1), nisi *sola cooperatio* divinae virtutis, quae existens in creatura potentialiter, essentialiter et praesentialiter, sicut conservat eam in essendo, sic *adiuvat in operando* ». Hinc rectissime dici potest, in *actionibus*

(*) Et quia liberum arbitrium in actionibus ordinariis concipitur agere auctoritative ut Dominus, ideo iste modus agendi potest etiam concipi ut imperium, et ita liberum arbitrium potest dici ibidem imperans quatenus scilicet reflectitur supra se ipsum et supra omnes potentias sibi subditas Et tunc cooperatio divina relative ad istum modum agendi liberi arbitrii, in quantum concipitur per modum imperii, poterit nominari coimperium et Deus dici poterit coimperans. Sed iste modus loquendi relinquitur, quia non est in usu apud Seraphicum, ipse enim libentius utitur aliis vocabulis usitatoribus, scilicet: operans et cooperans.

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 37, a. 1, q. 1, ad 6.

ordinariis liberum arbitrium se habere in ordine ad Deum ut *operans* ad *cooperantem*.

Hoc tamen non debet intelligi eo sensu, quasi scilicet liberum arbitrium sit in tali operatione *principale agens*. Nam, ut ad rem observat Seraphicus (1), « liberum arbitrium in nulla operatione neque *principaliter* neque *aeque principaliter* potest movere sicut Deus, cum Deus tam in movendo quam in causando, cuiuscumque dicatur esse sive causa sive motor; *principalissimus* intelligatur ». « Quia enim Deus est causa primordialissima, ideo est influentiae maximae in causas secundas, et adeo magnae influentiae, ut nec modicum seu quantumcumque parvum, dum tamen aliquo modo sit *ens*, procedat ab aliqua causa creata, nisi cooperetur divina omnipotentia. — Omnis enim *potentia creata*, quantum est de se, defectiva est nec est pure activa; ergo quantumcumque faciat modicam operationem, necesse habet adiuvari ab ea potentia, quae est *actus purus* et quae sola sibi sufficit, nullo modo indigens iuvvari a causa alia » (2).

II. Econtra in *actionibus extraordinariis*, ut est *locutio prophetae* et *actus hagiographi* sub dictamine divinae inspirationis, liberum arbitrium hagiographi et prophetae concipitur agere in ordine ad Deum non per modum *imperii* seu ut imperans — non *auctoritative* ut dominus, sed potius per modum obedientiae seu ut *exsequens*, acceptando scilicet a Deo imperante et obsequendo eiusdem imperio, a quo derivatur in prophetam et hagiographum et illustratio mentis, et excitatio et motio voluntatis ad scribendum vel loquendum, et

---

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 37, a. 1, q. 1, opp. 6.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 37, a. 1, q. 1 in corp.

directio et adsistentia in opere locutionis et scriptio-
nis, et a quo propterea non solum efficacia sed et tota
ratio constituens hagiographum vel prophetam deriva-
tur. — In tali propterea actione liberum arbitrium ha-
giographi vel prophetae se habet ad Deum non ut *ope-
rans* ad *cooperantem*, sed ut *exsequens* ad *imperan-
tem*. — Hinc de libero arbitrio hagiographi agentis sub
dictamine divinae inspirationis verificatur illud quod
Seraphicus scribit de locutione Dei per ministerium
angelicum. Sicut enim ea locutio, ita Seraphicus (1),
« et Angeli est et Dei, sed *Dei tanquam imperantis*, *Angeli*
vero tanquam *exsequentis*, ita quod sermo exse-
quentis referatur ad personam imperantis »; ita actus
liberi arbitrii hagiographi, agentis sub dictamine di-
vinae inspirationis, et ipsius liberi arbitrii est et Dei,
sed *Dei tanquam imperantis*, *liberi* vero *arbitrii tan-
quam exsequentis*, ita quod scriptio sacrae Scripturae,
quod est opus liberi arbitrii exsequentis, referatur ad
personam imperantis Dei tanquam ad principalem au-
ctorem, « in revelatione enim divina plus se habet ho-
mo per modum susipientis quam agentis » (2).

Notandum autem est hic, quod liberum arbitrium
hagiographi, quamvis in scribendo sub divina inspira-
tione se habeat ad Deum ut *exsequens* ad *imperantem*,
nil tamen amittit de sua libertate et perfectione. Nam
nec in tali actione nullo modo tollitur vel infirmatur
eius libertas, sed ibi quoque perfecte conservatur et
exercetur libertas arbitrii. Quia, ut supra dictum est
cum Seraphico, « Deus, quamvis sit principalis ope-
rans in operatione cuiuslibet creaturae, dedit tamen
cuiuslibet *vim activam*, per quam exiret in operationem

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 10, a. 3, q. 2 in corp.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 25, p. 2, a. un.
q. 6, ad 5.

propriam » (1), « *nec una causa derogat alteri, sed totus effectus est a causa creata, et totus a voluntate increata* » (2). Et hoc quidem verificatur et in libero arbitrio hagiographi scribentis sub dictamine divinae inspirationis.

f) Hisce omnibus expositis, facile est intelligere sensum praefati corollari, in quo dicitur, inspirationem biblicam efficere, ut liberum arbitrium hagiographi se habeat in ordine ad Deum inspirantem, ut *exsequens ad imperantem*.

Quod autem revera liberum arbitrium hagiographi ita se habeat ad Deum sub dictamine divinae inspirationis ulteriori demonstratione non indiget, hoc enim satis clare patet ex doctrina Seraphici exposita in quatuor praecedentibus corollariis. Eadem enim doctrina, qua ostenditur hagiographum esse *nuntium Dei* et suo sensu *instrumentum Dei*, eadem, inquam, doctrina ostenditur quoque liberum arbitrium hagiographi se habere in ordine ad Deum ut *exsequens ad imperantem*. Nam fine finaliter idem significat, dicere, hagiographum esse nuntium Dei: sicut dicere: liberum eius arbitrium, agens sub dictamine divinae inspirationis, se habere ad Deum ut *exsequens ad imperantem*.

ARTICULUS 2.

Corollaria divinae inspirationis biblicae ipsam sacram Scriptura spectantia.

Divina inspiratio biblica efficit, ut liber sacrae Scripturae sub multiplici aspectu maximam acquirat

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 24, p. 1. a. 2, q. 4, in corp.

(2) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 45. a. 2, q. 2 in corp.

praestantiam atque excellentiam. « Tanta est enim praestantia et dignitas Scripturarum, ita Encyclica *Providentissimus*, ut Deo ipso auctore confectae, altissima eiusdem mysteria, consilia, opera complectantur ».

Circa praestantiam divinarum Scripturarum multa et magui quidem momenti dicenda occurrunt. Sed quia haec omnia in sequenti secunda parte, quae tota est *de Scripturarum excellentia*, fuse pertractantur, ideo opportunum est, ut hic finem huic primae parti ponamus et ad secundam partem transeamus.

PARS 2.

De Excellentia libri sacrae scripturae.

« Intelligendum est, ita Seraphicus, quod aliqua doctrina dicitur sublimis aut quia *de sublimibus agit*, aut quia *sublimiter procedit*, aut quia *ad sublimia perducit* » (1). — Quantum ad haec tria haec doctrina (scilicet sacra Scriptura 2) commendatur, scilicet in *utilitate* (quia ad sublimia perducit), *certitudine* (quia sublimiter procedit) et *sublimitate* (quia de sublimibus agit » (3). Et quantum ad haec tria « divina Scriptura scripturas ceteras antecellit » (4). « Omnes enim aliae scientiae isti famulantur, et ista omnibus aliis antecellit » (5).

Propterea haec tria sunt hic exponenda, ut ipsius sacrae Scripturae excellentia et praestantia bene in-

---

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann., Prooem. n. 5.

(2) S. Bonaventura, loquitur de Evangelio Joannis, sed iuxta mentem ipsius, quod hic asserit de Evangelio S. Joannis relate ad cetera Evangelia, id ipsum dicendum est de tota sacra Scriptura relate ad alias scientias sive scripturas, quas omnes sub illis tribus aspectibus ipsa divina Scriptura longe antecellit.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Joann., Prooem. n. 9.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 7.

(5) S. Bonaventura, Sermo 1. de S. Andrea Apostolo.

telligatur. Ut autem ordinate procedatur, *primo*, dicendum est de sacrae Scripturae *sublimitate*, in quantum scilicet *de sublimibus agit*; *secundo*, de eiusdem sublimitate in quantum *sublimiter procedit*; *tertio* denique, de ipsius sacrae Scripturae sublimitate in quantum *ad sublimia perducit*.

ARTICULUS I.

Doctrina Seraphici Doctoris quoad excellentiam sacrae Scripturae, in quantum ipsa de sublimibus agit.

Excellentia sacrae Scripturae sub hoc primo aspectu facile patet, nam ipsa, ita docet Seraphicus, « habet altissimam materiam » (1).

« Ipsa enim agit de toto universo quantum ad summum et inum, primum et ultimum et quantum ad decursum intermedium, sub forma cuiusdam crucis intelligibilis, in qua describi habet et quodam modo videri lumine mentis tota machina universi; ad quam quidem intelligendam oportet nosse rerum principium Deum, ipsarum rerum creationem; lapsum, redemptionem per sanguinem Jesu Christi, reformationem per gratiam, curationem per Sacramenta et tandem retributionem per poenam et gloriam sempiternam » (2).

« Sacra enim Scriptura describit totum universum, quantum expedit de ipso habere notitiam ad salu-

---

(1) S. Bonaventura, Breviloquium prologus paragr. 3.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 6. Hic paucis verbis sed optimo ordine delineavit Seraphicus totum cursum materiae sacrae Theologiae.

tem; secundum ipsius *latitudinem*, *longitudinem*, *altitudinem* et *profundum*, habens etiam ipsa in suo progressu haec quatuor, secundum quod posterius (in sequentibus scilicet quatuor paragraphis) declarabitur: quia sic exigebat conditio capacitatis humanae, quae magna et multa nata est magnifice et multiformiter capere, tanquam speculum quoddam nobilissimum, in quo nata est describi non solum naturaliter verum etiam supernaturaliter rerum universitas mundanarum; ut sic progressus sacrae Scripturae attendatur secundum exigentiam capacitatis humanae » (1).

Ut igitur sublimitatem sacrae Scripturae aliquammodo comprehendere valeamus, oportet « ipsius sacrae Scripturae noscere *latitudinem*, *longitudinem*, *altitudinem* et *profunditatem*... Consistit autem ipsius *latitudo* in multitudine suarum partium, *longitudo* in descriptione temporum et aetatum, *altitudo* in descriptione hierarchiarum gradatim ordinatarum, *profunditas* in multitudine mysticorum sensuum et intelligentiarum » (2).

De his quatuor singillatim agit Seraphicus in quatuor sequentibus paragraphis ex prologo sui Breviloquii excerptis.

§ 1.

De latitudine sacrae Scripturae

« Si igitur velimus *latitudinem* sacrae Scripturae speculari, ita Seraphicus, prima fronte occurrit nobis

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus, in principio.

S. Bonaventura, Ibidem, prologus, in principio.

Scriptura secunda in duo testamenta, scilicet in vetus et novum. — Vetus autem occurrit cum multitudine librorum. Habet enim libros *legales*, *historiales*, *sapientiales* et *prophetales*. — Novum testamentum similiter habet libros his correspondentes secundum quadruplicem formam. Nam *legalibus* correspondent libri evangelici, *historialibus*, Actus apostolici, *sapientialibus* Epistolae Apostolorum et maxime Pauli, *prophetialibus* correspondet liber Apocalypsis: ut sic mira sit conformitas inter vetus et novum testamentum, non solum in continentia sensuum, verum etiam in quadriformitate partium....

« Quia enim quadrupliciter potest quis moveri ad bonum et revocari a malo, scilicet per *praecepta* potentissimae maiestatis, vel per *documenta* sapientissimae veritatis, vel per *exempla* et *beneficia* innocentissimae bonitatis, vel *ex his omnibus* in unum collectis: ideo tam in novo quam in veteri testamento sunt quadriformiter traditi libri continentes sacram Scripturam secundum correspondentiam ad quatuor praemissa. Nam libri *legales* movent per praecepta maiestatis omnipotentissimae: *historiales*, per exempla bonitatis innocentissimae: *sapientiales* movent ex omnium praedictorum aggregatione, sicut manifeste in eis apparet. Unde ipsi sunt quasi rememorativi totius legalis sapientiae et doctrinae.

« Est igitur Scriptura sacra similis *latissimo fluvio*, qui ex concursu multarum aquarum aggregatur magis ac magis, secundum quod longius decurrit (1).

[1] Hac fluvii similitudine utitur ad rem Seraphicus etiam in Hexaëmeron coll. 13, n. 8, ubi ait: «Scriptura fuit fons parvus in Legis datione, quia parvus est liber praeceptorum Legis; sed post crevit in fluvium maximum in libro Josue, Iudicium, Regum, Esdrae, Ju-

Nam cum primo in Scriptura essent libri *legales*, postea supervenit aqua sapientiae *historialium* librorum, tertio vero superadvenit doctrina *sapientissimi Salomonis*, post haec etiam doctrina *sanctorum Prophetarum* et tandem doctrina *evangelica* revelata est per os carnis Christi prolata, per evangelistas conscripta, per sanctos Apostolos divulgata; additis etiam documentis, quae Spiritus sanctus, super eos veniens, docuit nos per eos; ut sic omnem veritatem, per Spiritum sanctum iuxta divinum promissum edocti, omnis veritatis salutaris doctrinam Ecclesiae Christi darent et sacram Scripturam consummando veritatis notitiam dilarent » (1).

§ 2.

De longitudine sacrae Scripturae

« Habet etiam haec Scriptura sacra *longitudinem*, ita Seraphicus, quae consistit in descriptione tam *temporum* quam *aetatum*, a principio scilicet mundi usque ad diem iudicii. Describit autem per tria tempora mundum decurrere, scilicet per tempus legis *naturae*, legis *scriptae* et legis *gratiae*, et in his tribus temporibus septem distinguit *aetates*. Quarum prima est

dith, Tobia, Esther, Machabeorum. Et post conversus est in lucem, scilicet Prophetarum; nam prophetia lux est; et in solem, scilicet in Evangelio; et multae intelligentiae elicitae sunt, et sic *in aquas plurimas redundavit* (Esther 10, 6).

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus, paragr. 1.

ab Adam usque ad Noe, secunda a Noe usque ad Abraham, tertia ad Abraham usque ad David, quarta a David usque ad transmigrationem Babylonis, quinta a transmigratione usque ad Christum, sexta a Christo usque ad finem mundi, septima decurrit cum sexta, quae incipit a quiete Christi in sepulcro, usque ad resurrectionem universalem, quando incipiet resurrectionis octava. — Et sic Scriptura est longissima, quia in tractando incipit a mundi et temporis exordium in principio Genesis et pervenit usque ad finem mundi et temporis, scilicet in fine Apocalypsis.

« Recte autem universum *tempus*, quod decurrit secundum triplicem legem, scilicet inditam interius, datam exterius et desuper infusam, decurrit per septem *aetates* et consummatur in fine sextae; ut sic mundi *decursus* respondeat *exordio* et *maiori* mundi decursus correspondeat decursui vitae *minoris* mundi, scilicet hominis, propter quem factus est. Nam prima aetas mundi, in qua facta est ipsius mundi formatio, casus daemonum et confirmatio Angelorum, recte respondet primae diei, in qua facta est lux et distincta a tenebris. — Secunda, in qua per arcam et diluvium et salvati sunt boni et deleti mali, respondet secundae diei, in qua per firmamentum facta est distinctio *aquarum ab aquis*. — Tertia, in qua vocatus est Abraham, et inchoata synagoga, quae fructificare et generare debebat prolem ad Dei cultum, correspondet diei tertiae, in qua apparuit terra et protulit herbam virentem. — Quarta, in qua vixit regnum et sacerdotium, quia David rex ampliavit cultum divinum, respondet diei quartae, in qua facta est formatio *luminarium* et stellarum. Quinta, in qua transmigrantes inter populos multos versati sunt et tribulati, respondet diei quintae, in qua facta est formatio *piscium ex aquis*. — Sexta aetas,

in qua natus est *Christus* in hominis effigie, qui est vere imago Dei, respondet sextae diei, in qua formatus est *homo primus*. — Septima, quae est quies animarum non habens finem, respondet septimae diei, in qua *requievit Deus ab omni opere quod patrarat*.

« Et sic distinguuntur hae septem aetates propter insignia facta, quae fuerunt in earum exordiis, ratione quorum respondent diebus formationis mundi. Vocatur autem prima aetas *infantia*, quia, sicut infantia tota oblivione deletur, sic illa prima aetas per diluvium est consumpta. — Secunda, *pueritia*; sicut enim in pueritia loqui incipimus, sic in secunda aetate facta est distinctio linguarum. — Tertia dicitur *adolescencia*, quia, sicut vis generativa incipit tunc in actum suum exire, sic tunc vocatus est Abraham, et data est ei circumcisio, et facta est promissio de semine. — Quarta dicitur *iuventus*, quia, sicut in iuventute floret hominis aetas, sic quarta aetate sub regibus floruit synagoga. — Quinta, *senectus*, quia sicut in senectute vires minuuntur, et decedit pulchritudo, sic et in transmigratione, factum est de Judaeorum sacerdotio. — Sexta aetas dicitur *senium*, quia, sicut illa est, quae copulatur cum morte, habens tamen magnam lucem sapientiae; sic sexta aetas mundi terminatur cum die iudicii, et in ea viget sapientia per doctrinam Christi.

« Sic igitur totus iste mundus ordinatissimo decursu a Scriptura describitur procedere a principio usque ad finem, ad modum cuiusdam pulcherrimi carminis ordinati, ubi potest quis speculari secundum decursum temporis, *varietatem, multiplicitatem et aequitatem, ordinem, rectitudinem et pulchritudinem* multorum divinorum iudiciorum, procedentium a sapientia Dei gubernante mundum. Unde sicut nullus potest vi-

dere pulcritudinem carminis, nisi aspectus eius feratur super totum versum: sic nullus videt pulcritudinem ordinis et regiminis universi, nisi eam totam speculetur. Et quia nullus homo tam longaevus est, quod totam possit videre oculis carnis suae, nec futura potest per se praevidere: providit nobis Spiritus sanctus librum Scripturae sacrae, cuius longitudo commetitur se decursui regiminis universi » (1).

§ 3.

De altitudine sacrae Scripturae

« Habet nihilominus sacra Scriptura in suo processu *sublimitatem*, ita Seraphicus, quae consistit in descriptione hierarchiarum gradatim ordinarum, quae sunt hierarchia *ecclesiastica*, *angelica* et *divina*, seu *subcaelestis*, *caelestis* et *supercaelestis*; ita quod *primam* describit patenter, *secundam* aliquantulum magis occulte et *tertiam* adhuc magis occulte. Ex descriptione *ecclesiasticae* hierarchiae est alta; ex descriptione *angelicae* altior; ex descriptione *divinae* altissima, ita ut possimus dicere illud Prophetiae (G. 138. 6: *Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est, et non potero ad eam.*

« Et hoc quidem satis recte. Nam cum res habeant *esse* in materia, habeant *esse* in anima per notitiam acquisitam, habeant etiam *esse* in ea per gratiam, habeant *esse* in ea per gloriam et habeant *esse* in arte aeterna: philosophia quidem agit de rebus, ut

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragraph. 2.

sunt in natura, seu in anima secundum notitiam naturaliter insitam, vel etiam acquisitam; sed theologia (Scriptura), tanquam scientia supra fidem fundata et per Spiritum sanctum revelata, agit et de eis quae spectant ad gratiam et gloriam et etiam ad Sapientiam aeternam. Unde ipsa, substernens sibi philosophicam cognitionem et assumens de naturis rerum, quantum sibi opus est ad fabricandum speculum, per quod fiat repraesentatio divinorum; quasi scalam erigit, quae in sui infimo tangit terram, sed in suo cacumine tangit caelum; et hoc totum per illum unum hierarchiam, Jesum Christum, qui non tantum ratione naturae humanae assumptae est hierarchia in *ecclesiastica* hierarchia, verum etiam in *angelica* et media persona in illa *supercaelesti* hierarchia beatissimae Trinitatis; ita quod per ipsum a summo capite Deo *descendit* unctionis gratia non solum *in barbam*, verum etiam *in oram vestimenti* (Ps. 132, 2), quia non tantum in Jerusalem supernam, verum etiam usque in Ecclesiam militantem.

« Est enim pulcritudo magna in machina munda-
na, sed longe maior in Ecclesia pulcritudine sanctorum charismatum adornata, maxima autem in Jerusalem superna, supermaxima autem in illa Trinitate summa et beatissima. Ideo ipsa Scriptura non tantum habet altissimam materiam, per quam delectat et per quam in altum levat intelligentiam mentis, verum etiam ipsa est venustissima et miro quodam modo intellectum nostrum delectat, et sic magis ac magis delectando assuefacit ad divinorum spectaculorum contuitus et anagogias » (1).

(1) S. Bonaventura, Breviloquium prologus paragr. 3.

De profunditate sacrae Scripturae

« Habet postremo ipsa Scriptura *profunditatem*, ita Seraphicus, quae consistit in multiplicitate mysticarum intelligentiarum. Nam praeter *litteralem* sensum habet in diversis locis exponi tripliciter, scilicet *allegorice*, *moraliter*, et *anagogice*. Est autem *allegoria*, quando per unum factum indicatur aliud factum, secundum quod credendum est. *Tropologia* sive moralitas est, quando per id quod factum est, datur intelligi aliud, quod faciendum est. *Anagogia*, quasi sursum ductio, est, quando datur intelligi illud quod desiderandum est, scilicet aeterna felicitas Beatorum (1).

(1) Idem tradit Seraphicus pluribus in locis. «In sacra Scriptura, ait ipse in opusculo de Donis Sp. s. coll. 4, n. 15. in una littera est multiplex sententia... Mirantur aliqui, quod in eadem Scriptura habemus tot sententias. Dicit Anselmus, quod in eadem terra possunt diversa plantari; terra per virtutem divinam varias facit pullulationes; ita per Spiritum sanctum in eadem littera sunt sententiae variae».

Et in Hexaëmeron Seraphicus ait: «Habet autem Scriptura multos intellectus, quia talis debet esse vox Dei, ut sit sublimis. Ceterae scientiae sunt contentae sub uno sensu, sed in hac est multiformis, et in hac significant voces et res; in aliis autem solae voces, quia unaquaeque doctrina determinatur per signa sibi convenientia; unde litterae et voces, quarum principia litterae, sunt signa intellectuum; et quia intellectus proportionati et terminati sunt, ideo et voces, ut nomine semel posito non sit utendum aequivoce. Deus autem causa est et animarum et vocum formarum ab anima et rerum, quarum sunt voces» (Hexaëm. coll. 13, n. 10).

«Ideo primus sensus literalis; deinde, quia res significant, sunt tres sensus. Deus enim manifestat se in qualibet creatura tripliciter: secundum substantiam, virtutem, et operationem. Et omnis creatura repraesentat

« Recte autem hic triplex sensus debet esse in Scriptura: praeter intelligentiam *litteralem*: quia sic competit ipsius *Scripturae subiecto*, ipsius *auditori* seu discipulo, ipsius *origini*, ipsius etiam *fini*.

« *Subiecto*, inquam, competit, quia ipsa est doctrina, quae est *de Deo, de Christo, de operibus reparationis* et *de credibili*. Subiectum enim illius quoad *substantiam* Deus est; quoad *virtutem*, Christus; quoad *operationem*, reparationis opus; quoad omnia haec est ipsum *credibile*. — *Deus* autem est trinus et unus? in essentia unus et in personis trinus. Ideo Scriptura, quae est de ipso, habet in unitate litterae triformitatem intelligentiae. — *Christus* etiam cum sit unum Verbum, omnia per ipsum facta dicuntur et in ipso relucet, ita quod eius sapientia est multiformis et una. — *Opera reparationis*, cum sint multa, omnia ad Christi

tat Deum, qui est Trinitas, et qualiter pervenitur ad eum. Et quia per fidem, spem et caritatem pervenitur ad Deum; ideo omnis creatura insinuat, quid credendum; anagogia, quid expectandum; tropologia, quid operandum. Intelligentia litteralis est quasi facies naturalis, scilicet hominis; aliae sunt facies mysticae: per leonem, qui habet magnificentiam, allegoria, sive quid credendum; per faciem bovis, qui trahit aratrum et sulcat terram ad fructificandum, tropologia sive moralis; per aquilam, quae in altum volat, anagogia. — Prima facies, scilicet litteralis, aperta est; secunda, magnificentia alte elevata; tertia, tropologia est fructuosa; quarta, quasi irreverberatis oculis solem intuetur. — Hae quatuor sunt quasi visio maris propter spirituum intelligentiarum primitivam originationem, profundissimam altitudinem et profluentissimam multiformitatem. Unde sicut sunt tres personae in una essentia, sic tres intelligentiae in una litterae» (Hexaëmeron col. 13 n. 11).

«Notandum autem, quod mundus, etsi servit homini quantum ad corpus, potissime tamen quantum ad animam; et si servit quantum ad vitam, potissime quantum ad sapientiam. Certum est, quod homo stans habebat cognitionem rerum creaturarum et per illarum representationem ferebatur in Deum ad ipsum laudan-

oblationem principalem habent aspectum. *Credibile* ut credibile diversimode relucet secundum diversum statum credentium. Ideo propter conformitatem ad omnia praemissa sacra Scriptura in una littera multiformem parit intelligentiam.

« Competit etiam hoc *auditori*: quia nullus est conveniens eius auditor nisi *humilis, mundus, fidelis* et *studiosus*. Ideo sub corticae litterae apertae occultatur mystica et profunda intelligentia ad comprimendum superbiam, ut ipsius profunditate in humilitate litterae latente et *superbi* comprimantur, et *immundi* repellantur, et *fraudenti* declinentur, et *negligentes* excitentur ad intelligentiam mysteriorum. — Et quia auditor istius doctrinae non est unius generis, sed cuiuslibet: omnes enim salvandos oportet aliqua de

---

dum, venerandum, amandum: et ad hoc sunt creaturae et sic reducuntur in Deum. Cadente autem homine, cum amisisset cognitionem, non erat qui reduceret eas in Deum. Unde iste liber, scilicet mundus quasi emortuus et deletus erat; necessarius autem fuit alius liber, per quem iste illuminaretur, ut acciperet metaphoras rerum. Hic autem liber est Scripturae, qui ponit similitudines, proprietates et metaphoras rerum in libro mundi scriptarum. Liber ergo Scripturae separativus est totius mundi ad Deum cognoscendum, laudandum, amandum. Unde si quaeras, quid tibi valet serpens, vel de quo tibi servit? Plus valet tibi quam totus mundus, quia docet te prudentiam, sicut formica sapientiam; Salomon (Prov. 6, 6 : Vade ad formicam o piger, et discas sapientiam; item, in Matthaeo (10, 16) : Estote prudentes sicut serpentes) (Hexaëm. coll. 13, n. 12).

« Hae quatuor intelligentiae sunt quatuor flumina maris Scripturae, a quo derivantur vel oriuntur et revertuntur. Unde sacra Scriptura est illuminativa omnium et reductiva in Deum, sicut primo fuit creatura » (Hexaëm. coll. 13, n. 13). — In numeris subsequentibus eiusdem collationis 13. Hexaëm. Seraphicus fuse agit de praedictis quatuor sensibus sacrae Scripturae et praesertim de triplici sensu mystico anagogico, allegorico, tropologico.

hac doctrina scire: ideo ipsa *multiformem* habet intelligentiam, ut sic omnem intellectum capiat, omni intellectui condescendat, omnem intellectum superexcedat et omnem intellectum sibi diligenter intendentem multitudine radiositatis suae illuminet pariter et accendat.

« Competit etiam *principio, a quo est*; quia est a Deo per Christum et Spiritum sanctum loquentem per ora Prophetarum et aliorum, qui hanc doctrinam scripserunt. Quoniam *autem Deus* non tantum loquitur per *verba*, verum etiam per *facta*, quia ipsius *dicere* facere est, et ipsius *facere* dicere; et omnia creata tanquam Dei effectus innuunt suam causam: ideo in Scriptura divinitus tradita non tantum debent significare *verba*, verum etiam *facta*. — *Christus* etiam doctor, licet esset humilis in carne, altus tamen erat in deitate: ideo decebat ipsum et eius doctrinam habere *humilitatem in sermone cum profunditate sententiae*, ut, sicut Christus fuit panniculis involutus, ita sapientia Dei in Scriptura figuris quibusdam humilibus involve-retur. — *Spiritus* etiam *sanctus* diversimode illustrabat et revelationes faciebat in cordibus Prophetarum: ipsum etiam nullus latere potest intellectus, et missus erat omnem docere veritatem: ideo compete-bat eius doctrinae, ut in uno sermone multiplices laterent intelligentiae.

« Competit nihilominus ipsi *fini*: quia Scriptura data est, ut per ipsam dirigatur homo in *cognoscendis* et *agendis*, ut tandem perveniat ad *optanda*. Et quia omnes creaturae ad hoc factae sunt, ut serviant homini tendenti ad supernam patriam: ideo Scriptura data est, ut per ipsam dirigatur homo in *cognoscendis* et *agendis*, ut tandem perveniat ad *optanda*. Et quia

omnes creaturae ad hoc factae sunt, ut serviant homini tendenti ad supernam patriam; ideo Scriptura assumit ipsarum creaturarum species diversas, ut sic per illas doceat nos sapientiam dirigentem nos ad aeterna. Et quia homo non dirigitur ad aeterna, nisi *cognitiva* agnoscat verum credendum, et *operativa* faciat bonum operandum, et *affectiva* suspiret ad Deum videndum et amandum et perfruendum: hinc est, quod Scriptura sacra, per Spiritum sanctum data, assumit librum creaturae, referendo in finem secundum triplicem modum intelligentiae; ut sic per *tropologiam* habeamus notitiam *agendorum* viriliter; per *allegoriam credendorum* veraciter; per *anagogiam desiderandorum* delectabiliter; ut sic purgati per virtuosam operationem, illuminati per radiosam fidem et perfecti per ardentissimam caritatem, perveniamus tandem ad bravium felicitatis aeternae » (1).

SCHOLIUM. Quamvis Seraphicus, morem secutus ceterorum Scholasticorum, agendo de sensibus sacrae Scripturae, pluralitatem sensuum admittat et passim profiteatur, sicut ex hactenus relatis in hac paragrapho sat superque manifestum fit; tamen ut plene mens eius intelligatur, eodemque tempore percipiatur, doctrinam eiusdem alienam non esse a doctrina quae nunc traditur a Theologis *quoad unitatem vel pluralitatem sensuum Scripturarum*, notandum est:

a) Seraphicus Doctor aperte docet, sicut nunc

---

(1). S. Bonaventura, Breviloquium, prologus, paragraph. 4.

Theologi communiter tradunt, *sensum litteralem sacrae Scripturae unum esse*. Dicit enim ipse in 4. Sent. d. 21, p. 1, dub. 1: « Una Scriptura multis modis potest exponi: *unus tamen est principalis et litteralis intellectus*, plures tamen esse possunt per adaptationem ». Et in opusculo *De Reductione artium ad Theologiam* n. 5, ait: « Lumen sacrae Scripturae *unum est secundum intellectum litteralem* ».

Et ideo rectissime clarus Pesch, in suo opere *De Inspiratione sacrae Scripturae* lib. 2, c. 5, n. 548, adducit Seraphicum Doctorem tanquam patronum huius theologiae sententiae, quae tenet unitatem sensus litteralis. Propterea:

b) Si Seraphicus admittit in Scriptura pluralitatem sensuum, cum dicat: « Una Scriptura pluribus modis potest exponi » (4. Sent. d. 34, dub. 2), et « Spiritus sanctus in eadem Scriptura multa simul intelligit et facit expositores intelligere » (2. Sent. d. 15, dub. 3), et « Spiritus sanctus in uno et eodem vocabulo multiplicem habet intelligentiam » (3. Sent. d. 38, dub. 4., si, inquam, Seraphicus admittit in Scriptura pluralitatem sensuum, hoc intelligendum est de sensu tantum mystico sive spirituali, qui etiam typicus nuncupatur, quemque Seraphicus communem Scholasticorum usum secutus, in sensum triplicem dividit, scilicet *allegoricum*, *tropologicum* et *anagogicum*, sicut ex haecenus relatis patet. — De qua divisione ita loquitur clarus Ubaldi, in suo opere *Introductio in sacram Scripturam* vol. 3, p. 1, praenotanda de *Variis sacrae Scripturae sensibus*: « Mysticus sensus in varias species dividi solet. Communis eius divisio, apud veteres Theologos usitatissima, est in tres species, quae vocari solent *allegoria*, *tropologia* et *anagogia*. Quae divisio ex diversitate rei significatae desumitur. Si enim haec sit

aliquid in Novo Testamento futurum tunc eius significatio adnexa typi in V. T. existenti dicitur *allegoria* vel *sensus allegoricus*; si res significata sit aliquid documentum morale dicitur *tropologia*, vel *sensus tropologicus*, seu *moralis*, si denique sit patria caelestis dicitur *anagogia* vel *sensus anagogicus*... Tres istae species mystici sensus, una cum sensu litterali duobus hisce versiculis memorialibus comprehendj solent:

*Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia* ».

Etiam pontificia Encyclica *Providentissimus* de hoc sacrae Scripturae sensu mystico mentionem facit dicens: « Eorum (sacrorum Librorum) verbis, auctore Spiritu sancto, res multae subiiciuntur, quae humanae vim aciemque rationis longissime vincunt, divina scilicet mysteria et quae cum illis continentur alia multa; istque nonnumquam ampliore quadam et reconditiore sententia, quam exprimere littera et hermeneuticae leges iudicare videantur; *alios praeterea sensus, vel ad dogmata illustranda, vel ad commendanda praecepta vitae*, ipse litteralis sensus profecto adsciscit ». Hic enim exprimitur sensus *allegoricus* illis verbis « ad dogmata illustranda », et *moralis* sive *tropologicus* illis verbis « ad commendanda praecepta vitae ».

c) Seraphicus Doctor nonnullis in locis triplicem praefatum mysticum sensum *allegoricum*, *anagogicum* et *tropologicum* ad duos tantum reducit, sicut in praecitatis verbis facit ipsa praefata Encyclica *Providentissimus*. Quia enim, ut opportune observat Seraphicus in Hexaëmeron, coll. 13, n. 18, « *anagogia* est pars *allegoriae* secundum Hugonem », ideo ipse non absque ratione aliquando *anagogiam* unit cum *allegoria*, vel *allegoriam* cum *anagogia*, et sic duos tantum nominat aliquando sensus mysticos scilicet *allegoricum* et *tro-*

pologicum sive *moralem*, vel *anagogicum* et *moralem*, sicut facit in *Sermone de Trinitate* (qui est in V. volumine) dicens: « ....secundum triplicem expositionem, scilicet *litteralem*, *allegoricam* et *tropologicam* ».

ARTICULUS 2.

Doctrina Seraphici Doctoris de excellentia sacrae Scripturae, in quantum ipsa sublimiter procedit, seu de certitudine sacrae Scripturae.

Sacra Scriptura « non tantum de sublimibus agit, ita Seraphicus, sed etiam sublimiter procedit » (1). Si enim « modus procedendi sublimis est *modus certitudinalis*, et illae scientiae dicuntur sublimiores, quae certiores » (2), quia sacra Scriptura procedit modo certitudinali perfectissimo, summo scilicet certitudinis gradu, « certitudo enim eius adeo magna est, quod omnem perspicacitatem humani ingenii superexcellit » (3); ideo etiam sub hac ratione « divina Scriptura scripturas ceteras antecellit » (4).

Ut autem hoc rite intelligatur, notandum est cum Seraphico, quod « quadruplex est certitudo, scilicet, *demonstrationis*, *AUCTORITATIS*, *internae illuminationis* et *exterioris persuasionis*. *Prima* certitudo est, cui resisti non potest; in illa cogitur homo assentire, velit nolit; et ideo talis certitudo, ubi dominatur evacuat fidem. *Alia* est CERTITUDO AUCTORITATIS, et haec fidem

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 6.

(2) S. Bonaventura, Ibidem.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium prol. paragr. 5.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 7.

generat; unde Augustinus: « Quod credimus debemus auctoritati ». *Tertia* est certitudo *illuminationis* interioris, et haec fidem perficit et consummat. *Quarta* est *persuasionis*, quando homo fidelis rationes assignat congruentiae et efficaciae, ut quod credit intelligat; et haec certitudo fidem consequitur » (1).

« Cum autem haec doctrina (scilicet sacra Scriptura sit ad generandam fidem, non debuit habere certitudinem *demonstrativam*... ideo oportuit, quod haberet *certitudinem auctoritatis*. Et haec est ratio, quare omnes libri sacrae Scripturae traduntur per modum narrationis, quia sunt ad generandam fidem, quae est per assensum liberum » (2). Et ideo « ne Scriptura ista tanquam dubia vacillaret, ac per hoc minus moveret, loco *certitudinis rationis* providit Deus huic Scripturae *certitudinem auctoritatis* » (3), et propterea fundata est « super auctoritatem illius, qui falli non possit et fallere nesciat » (4). Unde « etsi hic non adsit intellectui ipsius credentis ratio, propter quam debeat veritati assentire; adest tamen *summae Veritatis auctoritas*, quae cordi suo suadet; quam etiam summam Veritatem scimus mentiri non posse, et ideo impium est ei non credere » (5).

Ex hac Seraphici doctrina facile datur intelligi, sacram Scripturam in suo modo procedendi duabus praeditam esse praeclarissimis dotibus, perfecta scilicet *inerrantiae* praerogativa summaeque *auctoritatis* praestantia. Et revera:

---

* S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 9. q. 2.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 9. q. 2. ad 2.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 5.

(4) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 5.

(5) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 23. a. 1. q. 1 ad 3.

§ 1.

Sacra Scriptura virtute divinae inspirationis singularissimam inerrantiae dote praedita procedit.

Hanc sacrae Scripturae singularissimam dotem fuse et clare docet Seraphicus. — In prooemio enim Commentarii in Joannem, relata falsa sententia Graecorum, iuxta quorum doctrinam dicendum foret, alios Evangelistas aliqua errata scripsisse, et ideo Joannem ultimo loco suum scripsisse Evangelium « ut alios Evangelistas corrigeret », Seraphicus insurgit contra eosdem Graecos, eorumque erroneam doctrinam aperte damnans, ait: « Sed mentiuntur, quia, *si eodem Spiritu Evangelistae locuti sunt, impossibile fuit, eos dicere falsum* » (1). Et alio in loco eiusdem Commentarii in Joannem contra eandem praefatam doctrinam Graecorum iterum insurgens eamque apertissime damnans, ait: « Sed insipienter dicunt: quia *absit, quod alii Evangelistae in aliquo sint mentiti, cum eodem Spiritu loquerentur* » (2).

Scripturarum inerrantiam claris verbis profitetur Seraphicus multis aliis in locis. In primo Sententiarum ait: « Scriptura non dicit nisi verum » (3); et in tertio Sententiarum hoc ipsum repetit, dicens: « Scriptura non dicit nisi verum et catholicum » (4). « Et si aliquis quaerat, ut probem ei, quod Prophetiae (Hagiographi,

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 19, n. 1, in fine.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. c. 13, n. 13.

(3) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 5, a. 1, q. 2, fund. 1.

(4) S. Bonaventura 3. Sent. d. 19, a. 2, q. 1. opp. 4.

verum dixerunt: respondebitur ei, quod scimus, ipsos verum dixisse, quia a Spiritu sancto illuminati fuerunt » (1). Hinc in Commentario in Joannem subiungit: « *Non potest solvi Scriptura* (Joann. 10, 35) id est falsitatis argui, vel de blasphemia reprehendi; Matthaei 5, 18: *Iota unum aut unus apex non praeteribit a Lege, donec omnia fiant* » (2). « Et nota, quod dicit *unum apicem*: apex enim proprie dicitur summitas litterae, quae ponitur ad ipsius litterae decorem et est quasi minimum quiddam. In quo datur intelli, quod nihil omnino, nec parvum nec magnum, est in Scriptura, nec aliquid, quod non habeat completionem suam. ...Unde liber Scripturae est proximior libro vitae quam liber creaturae, et ideo inexpletus remanere non potest » (3). Nam « *Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (Lucae 21, 33). Magister noster Jesus in verbo isto... innuit, libri sacrae Scripturae sententias esse invariabiles et intelligentias stabiles, et hoc facit sub nomine *verborum suorum non transitorum* » (4).

Ex hac Seraphici doctrina quisquis facile intelligit, quam clare ipse expresserit doctrinam catholicam, iuxta quam in pontificia Encyclica *Proclatissimus* inerrantia Scripturarum docetur, et severe reprehenduntur, qui errores in Scripturis invenire posse putant. « Dolendum enim, ita praecitata Encyclica, multos esse qui antiquitatis monumenta, gentium mores et instituta, similiumque rerum testimonia magnis ii quidem laboribus perscrutantur et proferant, *sed eo saepius consilio, ut erroris labes in sacris Libris depre-*

---

(1) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 23, dub. 5.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. c. 10, n. 46.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 16, n. 35.

(4) S. Bonaventura, Sermo 19. Domin. 1, adventus.

hendant, ex quo illorum auctoritas usquequaque infirmetur et nulet... At nefas omnino est... concedere sacrum ipsum errare auctorem... Tantum (enim) abest ut divinae inspirationi error ullus subesse possit, ut ea per se ipsa, non modo errorem excludat omnem, sed tam necessario excludat et respuat, quam necessarium est. Deum, summam veritatem, nullius omnino erroris auctorem esse ».

Ad pleniorē autem expositionem mentis Seraphici Doctoris circa doctrinam catholicam de inerrantia Scripturarum, opportune notanda hic venit eiusdem doctrina, qua respondet iis qui putant, credendum non esse Scripturis, seu errores inveniri posse in Scripturis ratione ineptitudinis scriptorum. — In Commentario enim in Ecclesiasten solvendo difficultatem, quae moveri posset contra inerrantiam et auctoritatem alicuius libri sacrae Scripturae, casu quo hagiographus non esset dignus fide, quia malus, Seraphicus ita loquitur: « Quod obicitur, quod non est credendum libro, cum auctor non sit dignus fide; respondeo; sicut credimus Prophetis, quod non per se, sed per Spiritum sanctum locuti sunt; sic et in omnibus libris Scripturae, quod Spiritu sancto dictante sunt editi; unde bonitas personae non facit ad maiorem vel minorem fidem, hoc supponendo, quod (Hagiographus) fuerit per Spiritum sanctum locutus » (1). « Spiritus sanctus (enim) non tantum loquitur vera et bona per bonos, immo etiam per malos; ...unde et per Balaam expressissime prophetavit, sic et per Salomonem etiam carnalem multa bona dixit » (2). Hac responsione perfecte praevenit do-

(1) S. Bonaventura, Comment. in Eccles., Prooem. n. 14, q. 4, ad 3.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Eccles., Prooem. n. 14, q. 4, in corp.

ctrinam Encyclicae *Providentissimus*, quae etiam quam opportune animadvertit: « Quare nihil admodum refert, Spiritum sanctum assumpsisse homines tanquam instrumenta ad scribendum, quasi non quidem primario auctori sed scriptoribus inspiratis quidpiam falsi elabi potuerit. Nam supernaturali ipse virtute ita eos ad scribendum excitavit et movit, ita scribentibus adstitit, ut ea omnia eaque sola quae ipse iuberet, et recte mente conciperent, et fideliter conscribere vellent, et apte infallibili veritate exprimerent: secus non ipse esset auctor sacrae Scripturae universae ».

Iuxta hanc sapientissimam doctrinam rectissime Seraphicus in Breviloquio ita clarissimis verbis eandem Scripturarum inerrantiam affirmat, dicens: Quia « sacra Scriptura non per humanam investigationem est tradita, sed per revelationem divinam, ideo *nihil in ipsa contemnendum tanquam inutile, nihil respiciendum tanquam falsum, nihil repudiandum tanquam iniquum, pro eo quod Spiritus sanctus eius auctor perfectissimus, nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum* » (1). Et propterea: « Consequitur, ita in pontificia Encyclicae *Providentissimus*, ut qui in locis authenticis Librorum sacrorum quidpiam falsi contineri posse existiment, ii profecto aut catholicam divinae inspirationis notionem pervertant, aut Deum ipsum erroris faciant auctorem ».

Sed hic opportune notanda et confutanda alia etiam occurrit falsa doctrina, quam nonnulli recentiores praesertim, misere a via veritatis aberrantes, contra inerrantiam Scripturarum inducunt, quaeque iam adeo clare damnatur in Litteris Encyclicis *Spiritus Pa-*

---

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus. paragr. 5.

ractitus Benedicti XV. Illi enim nostra aetate « misere aberrant, ita praecipitata Encyclica, qui, inducto inter elementum Scripturae primum seu religiosum et secundarium seu profanum discrimine, inspirationem quidem ipsam ad omnes sententias, immo etiam ad singula Bibliorum verba pertinere volunt, sed eius effectus, atque in primis erroris immunitatem absolutamque veritatem, ad elementum primum seu religiosum contrahunt et coangustant. Eorum enim sententia est, id unum, quod ad religionem spectat, a Deo in Scripturis intendi ac doceri: reliqua vero, quae ad profanas disciplinas pertineant et doctrinae revelatae, quasi quaedam externa divinae veritatis vestis, inservant, permitti tantummodo et scriptoris imbecillitati relinqui. Nihil igitur mirum, si in rebus physicis et historicis aliisque similibus satis multa in Bibliis occurrant quae cum huius aetatis bonarum artium progressionibus componi omnino non possint ».

Contra hanc modernistarum falsam doctrinam sapientissime docet Seraphicus: sacram Scripturam « magis veraciter esse traditam, quam aliqua scientia philosophica, quia Spiritus sanctus et ipse Christus, qui docuerunt veritatem sacrae Scripturae, *in nullo* (id est nec in religiosis nec in profanis disciplinis: falsum dixerunt nec in aliquo possunt reprehendi: quod de nullo philosopho (seu cultore artium et profanarum disciplinarum) arbitror vere posse dici in traditione alicuius doctrinae, immo inveniuntur veris multa falsa permiscuisse » (1). « In omnibus enim (scientiis et artibus) luxuriata est ratio... (et) logici cum suis sophismatibus fecerunt mundum insanire » (2). Quod quidem nul-

(1) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 23, a. 1, q. 4, ad 4.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, col. 4, n. 1.

lo modo dici potest de Scriptura, quia ipsa in nullo errat, « Spiritus sanctus (enim) eius auctor perfectissimus, nihil potuit dicere falsum » (1). Hinc « fideliter teneant eruditi, ita admonet Encyclica *Providentissimus*, Deum, conditorem rectoremque rerum omnium, eundem esse Scripturarum auctorem: nihil propterea ex rerum natura, nihil ex historiae monumentis colligi posse quod cum Scripturis revera pugnet ».

Contra eos vero, qui de facto, ex collatione scientiarum naturalium cum Scriptura, errores in eadem inveniri asserunt, valde opportune observat Seraphicus, quod scilicet « proveniunt errores in aliquibus *ex perverso intellectu sacrae Scripturae* » (2). Quibus verbis dat nobis intelligere, quod si Scripturae semper et in omnibus intelligerentur et exponerentur uti oportet, certe nullus error in ea inveniretur. Propterea rectissime concludit Seraphicus, dicens: « Dicendum, quod etsi litterae sacrae fuerunt et sunt usque in hodiernum diem, et etiam aliae creaturae quandoque, occasio erroris; non tamen propter hoc sunt sacrae Litterae delendae et creaturae destruendae, quia hoc divini iudicii est, ut bonis sint in bonum, malis autem in mala convertantur » (3).

Quibus verbis indicare vult Seraphicus, errores, quos huiusmodi in rebus physicis eruditi in Scripturis invenire asserunt, eorum imperitiae in interpretandis exponendisque Scripturis imputandos esse, non vero Scripturis ipsis, quae econtra a sapientibus interpretibus expositae nullum prorsus continere errorem inveniuntur. Et propterea huiusmodi ineptos imprudente-

---

(1) S. Bonaventura, *Breviloquium*, prologus, paragr. 5.

(2) S. Bonaventura, *De 10 Praeceptis*, coll. 2, n. 27.

(3) S. Bonaventura, 3. *Sent.*, d. 9, a. 1, q. 2 ad 5.

sque interpretes opportune admonet dicens: « Securius est et magis meritorium, intellectum nostrum et rationem omnino Scripturae supponere, quam ipsam aliquo modo distrabere » (1) ad erroneas interpretationes.

§ 2.

Sacra Scriptura virtute divinae inspirationis summa auctoritatis certitudine praedita procedit.

Hoc docet doctrina catholica; unde Encyclica *Spiritus Paraclitus* laudat Scripturarum auctoritatem, eam vocando « praecellentissimam Scripturarum auctoritatem ».

Et Seraphicus Doctor, sicut totus est in vindicanda sacrae Scripturae *inerrantia*, ut in praecedenti paragrapho visum est, ita pariter totus est in asserenda et vindicanda eiusdem auctoritate summa. — « Dicendum est, ait ipse, quod certitudo auctoritatis in aliis scientiis inventis ab hominibus, qui mentiuntur saepe, parvum habet robur; sed in sacra Scriptura, quae a Spiritu sancto data est, magnam habet firmitatem, quia ipse mentiri non potest » (2).

Ideo « magis standum est sententiae (sacrae Scripturae quam omni persuasioni humanae » (3). « Nihil enim est magis authenticum, quam sit sacra Scriptura, quae non tantum assertionem veritatis et sua antiquitate, sed etiam miraculis et prophetiis stabilitatem

---

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 12, a. 1, q. 2 in corp.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 10, q. 2 in fine.

(3) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 12, a. 1, q. 2, fund. 1.

habet » (1). Et ideo « nihil assumendum est (tanquam certum nisi quod ex Eloquiis sacris divinitus nobis est expressum » (2). Et econtra illud « cui Scriptura contradicit, quantumcumque ratio dicet, non est dicendum » (3). « Qui (enim) credit contrarium eius quod dicit Scriptura, haereticus et infidelis iudicatur » (4), « haereticus (enim) est iudicandus, quoniam contradicit Scripturae sacrae » (5).

Ut autem hanc doctrinam *de Scripturarum auctoritate* magis confirmaret, Seraphicus quam maxime opportune doctrinam Sanctorum in medium profert, qua clarissime summa Scripturarum auctoritas docetur. Postquam enim iterum asseruisset, quod « auctoritatis certitudo sacrae Scripturae, excedit omnem certitudinem rationis » (6), subiungit: « Unde Augustinus super Genesim: « Maior est huius Scripturae auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas » (7). « Unde dicit (idem) Augustinus, quod ipse decipi potest et alii: sed ibi (in Scriptura) est fides tanta, ubi non potest esse deceptio » (8). — Propterea « Hieronymus ait: « Quod de Scripturis veritatem non habet, eadem facilitate contemnitur qua probatur » (9). « Et (ideo) dicit Dionysius de Divinis Nominibus, quod nihil

---

(1) S. Bonaventura, Quaest. disp. de Trinitate, p. f

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 7.

a. 2, fund. 13.

(3) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 23, dub. 3.

(4) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 43, dub. 3.

(5) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 27, p. 1, a. un. q. 4, in corp.

(6) S. Bonaventura, 1. Sent. Prooem. q. 2, ad 4.

(7) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 10, q. 2, in fine.

(8) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19 n. 7.

(9) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 27, p. 1, a. un. q. 4, opp. 2.

assumendum est (tanquam certum, nisi quod ex eloquiis sacris divinitus nobis est expressum » (1).

Rationem vero reddens Seraphicus tantae Scripturarum auctoritatis, ait: « Ne Scriptura ista tanquam dubia vacillaret, ac per hoc minus moveret, loco certitudinis rationis providit Deus huic Scripturae *certitudinem auctoritatis* » (2). Fundata enim est Scriptura sacra « super auctoritatem illius, qui falli non potest et fallere nesciat » (3), nam « auctoritas sacrae Scripturae est auctoritas Spiritus sancti » (4). Et propterea « auctoritas principaliter residet in sacra Scriptura, quae per Spiritum sanctum est condita tota ad dirigendam fidem catholicam; hinc est, quod vera fides a Scriptura non dissonat, sed ei assentit assensione non ficta » (5).

Quia igitur « Scriptura sacra, non per humanam investigationem est tradita, sed per revelationem divinam » (6), sicut patet ex iam expositis supra (7), ideo Seraphicus totam doctrinam de auctoritate Scripturarum una solenni sententia reassumens, ita pulcherrime concludit, dicens: « Quia sacra Scriptura edita est ab ipsa Veritate increata et a Spiritu sancto; qui contradiceret sacrae Scripturae contradiceret ei cui fides assentit propter se, videlicet ipsi summae Veritati » (8)

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 7.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 5.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 5.

(4) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 43, a. 1, q. 4, in corp.

(5) S. Bonaventura, Breviloquium, p. 5, c. 7.

(6) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 7.

(7) Confer supra pars. 1, c. 1, art. 1 paragr. 1 et 2.

(8) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 24, a. 1, q. ad 4.

Ex his, quae haecenus ex Seraphico quoad Scripturarum auctoritatem retulimus, facile quisque percipere potest, quam mira sit harmonia inter doctrinam ipsius et doctrinam catholicam in pontificia Encyclica *Providentissimus* expressam, quae Scripturarum auctoritatem valde commendat, dicens: « Quoniam divinum et infallibile magisterium Ecclesiae, *in auctoritate etiam sacrae Scripturae consistit, huius propterea fides saltem humana asserenda in primis vindicandaque est*». Propterea: « Doctrinam catholicam legitima et solerti sacrorum Bibliorum interpretatione probasse, exposuisse, illustrasse, multum id quidem est: *altera tamen, eaque tam gravis momenti quam operis laboriosi, pars remanet, ut ipsorum auctoritas integra quam validissime asseratur* ».

Ex hac doctrina de Scripturarum auctoritate sponte sua haec oritur conclusio, ut docet Seraphicus, nempe: « Sacra Scriptura in magna reverentia habenda est » (1).

ARTICULUS 3.

Doctrina Seraphici Doctoris de sublimitate sacrae Scripturae in quantum ipsa ad sublimia perducit seu de summa Scripturarum utilitate.

Seraphicus Doctor ut excellentiam Scripturarum magis magisque prae oculis poneret, continuam ubique impendit operam in ostendenda etiam earundem Scripturarum maxima *utilitate*. Quod quidem opportunissime et praeclare praestat et ipsa Encyclica *Providentissimus*, ubi ad commendandum Scripturarum

---

(1) 3. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 10.

studium nobis prae oculis ponit non tantum ipsarum *praestantiam*, sed et earundem *multiplicem utilitatem*.

Sacra Scriptura, ita docet Seraphicus, « non tantum de *sublimibus agit*... et non solum *sublimeiter procedit* (ut visum est in duobus praecedentibus articulis), sed etiam ad *sublimia perducit* » (1). « Traditur enim Scriptura: primo, ad gratiam commendandam; secundo, ad introducendam *fidem*; tertio, ad reserandam sapientiam; quarto, ad restaurandam salutem, quae est in ista sola, et in nulla alia scientia est salus » (2). Nam « Deus dedit homini quasdam doctrinas ad ordinem vitae hominis, quasdam doctrinas ad acquirendam vitam aeternam; et haec est sacra scientia » (3). « *Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*, ad Romanos 15. 4. In verbis his Apostolus exprimit *causam*, quae movit scribentes, universalem, scilicet *nostram utilitatem*, cum dicit: *ad nostram doctrinam scripta sunt* » (4). Quia enim homo « ad cognitionem naturalium rerum multum potest proficere proprio studio atque ingenio, sed in cognitione modi perveniendi ad vitam per se ipsum plus deficit, quam proficit, nisi divinae revelationis instructione dirigatur; propterea data est nobis Scriptura, divinitus per Spiritum sanctum revelata, in *cognitione fidei et morum*, quam in cognitione rerum naturalium, licet omnis veritas aliquo modo a Spiritu sancto esse dicatur » (5). « Instruitur enim homo secundum dictamen divinae Legis ad cognoscendum, quid *evitandum*, quia omne malum; quid *exsequendum*, quia om-

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 6-7.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 14, n. 7.

(3) S. Bonaventura, Sermo 1, de S. Andrea Apostolo.

(4) S. Bonaventura, Sermo 6, Domin. 2, Adventus.

(5) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 24, dub. 3.

ne bonum; et quid *expectandum*, quia summum bonum » (1). Nam ut admonet Encyclica *Providentissimus*: « *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia* (II. ad Tim. 3, 16-17), *ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus* ».

Iuxta autem Seraphici doctrinam haec multiplex Scripturarum utilitas ad duo capita reduci potest, relate scilicet ad finem *proximum* et *ultimum*. « Causa enim finalis sacrae Scripturae, *proxima* est fides, *ultima* vero est vita aeterna, quae est finis desideratissimus » (2). Et ideo multiplex Scripturarum utilitas, ut clarius percipiatur, sub hoc duplici aspectu consideranda est. Et ideo:

§ 1.

Quoad causam finalem proximam Seraphicus docet, Scripturam sacram esse ad aedificandam fidem et ad componendos mores.

Sciendum est enim, ut Seraphicus docet, quod, si « hic est fructus omnium scientiarum, ut scilicet in omnibus *aedificetur fides et componantur mores* » (3), talis finis et fructus praecipuo modo est in sacris Scripturis, « *sacra enim Scriptura est de fide et moribus* » (4). « Quia enim Scriptura fundatur proprie super co-

---

(1) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti coll. 8, n. 8.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 8.

(3) S. Bonaventura, De Reductione Artium ad Theologiam n. 26.

(4) S. Bonaventura, De Donis Spiritus Sancti coll. 7, n. 7.

gnitionem fidei, quae virtus est et fundamentum morum et iustitiae et totius rectae vitae, non potest in ea sequestrari notitia credendorum a notitia morum » (1). « Scriptura enim data est, ut per ipsam dirigatur homo in *cognoscendis* et *agendis*, ut tandem perveniat ad optanda » (2). Hinc recte dici potest, quod doctrina Scripturarum « est contemplationis gratia et ut boni fiamus, principaliter tamen ut boni fiamus » (3). Nam « in ipsa sacra Scriptura nudis verbis significantur et exprimuntur, quae pertinent ad nostram salutem quantum *ad fidem vel mores* » (4). Et revera:

1. QUOAD FIDEM SPECTAT. « Lumen quod illuminat ad veritatem salutarem, est lumen sacrae Scripturae » (5). In sacra enim Scriptura invenitur catholicae veritatis doctrina. Nam, ut ad rem docet Encyclica *Providentissimus*: « Catholicae veritatis doctrinam, qui habeant apud doctos vel indoctos tractandam, nulla uspiam de Deo, summo et perfectissimo bono, deque operibus gloriam caritatemque ipsius proidentibus, suppetet eis cumlatior copia vel amplior praedicatio (quam in Scriptura). De Servatore autem humani generis nihil uberius expressiusve quam ea, quae in universo habentur Bibliorum contextu; recteque affirmavit Hieronymus « *ignorationem Scripturarum esse ignorationem Christi* »; ab illis nimirum extat, veluti viva et spirans, imago eius, ex qua levatio malo-

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 1.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 1.

(3) S. Bonaventura, 1. Sent. Prooem. q. 3, in corp.

(4) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 6.

(5) S. Bonaventura, Reductio Artium ad Theologiam, n. 14.

rum, exhortatio virtutum, amoris divini invitatio mirifice prorsus diffunditur. Ad Ecclesiam vero quod attinet, institutio, natura, munera, charismata eius tam crebra ibidem mentione occurrunt, tam multa pro ea tamque firma prompta sunt argumenta, idem ut Hieronymus verissime dixerit: « Qui sacrarum Scripturarum testimoniis roboratus est, is est propugnaculum Ecclesiae » (Providentissimus). Ex quo sequitur, quod « intelligentia Scripturae plurimum confert ad ipsius fidei promotionem sive in *alio* sive *in se*; in se quidem quantum ad profectum; in aliis autem non solum quantum ad profectum, sed etiam quantum ad inchoationem, homo enim magnae scientiae et litteraturae sacrae facilius persuadet et melius instruit venientes ad fidem, quam ignorans, sicut de beato Paulo manifestum » (1).

Propterea « quia scientia ista valet ad fidei *introductionem* et introductae *prorectionem* et prorectae *defensionem* et defensae *confirmationem*; hinc est, quod quatuor actus ei Augustinus assignat respectu fidei, dicens, quod per donum scientiae fides saluberrima *gignitur, nutritur, defenditur, et roboratur* » (2).

Scientia autem Scripturarum sicut adeo utilis est ad *aedificandam fidem*, ita pariter quam maxime utilis est:

II. AD COMPONENTOS MORES. « Haec enim doctrina, ita Seraphicus, est, ut boni fiamus et salvemur » (3), « quoniam Scriptura sacra est notitia movens ad bonum et revocans a malo » (4). « Docet enim

(1) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 35, dub. 2.

(2) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 35, dub. 2.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragraph. 5.

(4) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragraph. 1.

lex Domini (idest sacra Scriptura), quid agendum, quid fugiendum, quid credendum, quid orandum, quid desiderandum, quid timendum; docet esse immaculatum et irreprehensibilem; docet servare promissa, defflere commissa; docet mundana contemnere, carnalia respuere; docet denique totum cor, totam animam, totam mentem in solum convertere Jesum Christum » (1). -- « Docet (enim Scriptura enim) istorum haec, scilicet: *primo*, quomodo honores, divitias et delicias saeculi fugiant ut impedimenta certa aeternae salutis; *secundo*, quomodo prosperis non arrideant, blandis non condelectentur, laetis non congratulentur; *tertio*, quomodo a cupiditate non trahantur et ab adversitate non deterreantur; *quarto*, quomodo studeant latere et odium saecularium detractionum habere et ad orationum usum se convertere; *quinto*, quomodo studeant semper cogitare, quomodo ad Deum possint pervenire, mundum derelinquere, scandala evadere, veram pacem invenire et semper cor sursum habere; *sexto*, quomodo admirentur coecitatem diligentium saeculum et quomodo vere omnia ista caduca contemnant; *septimo*, quomodo derideant huius mundi gloriam et sollicitudinem arguant, et quam stultum sit in his quae transeunt confidere, advertant; *octavo*, quomodo habeant cor suave, vultum pium, oculum serenum, habitum compositum, actum ordinatum, consilium caelicum, verbum fructuosum, consortium honestum, exemplum praeclarum; *nono*, quomodo habeant cor pietate plenum, humilitate praeditum, compassivum animum, id est gestent in pectore totum mundum et omnem statum et praecipue Christum crucifixum; *decimo*, quomodo

(1) S. Bonaventura, De Perfectione vitae ad Sorores, prologus n. 1.

quotidie ruminant caelum cum desiderio, infernum cum suspirio, purgatorium cum suffragio, terram considerationis speculo, mare compassionis oculo, se ipsum emendationis et perfectionis zelo, proximum amoris et pacis et caritatis spectaculo » (1).

« Qued si (enim) de vitae morumque conformatione et disciplina quaeratur, ita Encyclica *Providentissimus*, larga indidem (in sacris Scripturis) et optima subsidia habentur: plena sanctitatis praescripta, suavitatem et vi condita hortamenta, exempla in omni virtutum genere insignia: gravissima accedit, ipsius Dei nomine et verbis, praemiorum in aeternitatem promissio, denuntiatio poenarum ». Nam, ut ait Seraphicus, « ad nostram eruditionem Scriptura sacra continet *reprehensionem peccatorum*, ut ingerat dolorem; *comminationem suppliciorum*, ut ineutiat timorem; *propositionem mandatorum*, ut excitet ad laborem; *ostensionem exemplorum*, ut stimulet per pudorem; *promissionem beneficiorum*, ut alliciat ad amorem » (2).

Et in hoc perficiendo sacra Scriptura summam adhibet industriam, ut bene observat ad rem Seraphicus, « Quia enim affectus noster fastidit unum et delectatur in varietate: ideo diversis modis Scriptura docet et insinuat unum et idem, ut affectus noster, dum in diversis et variis idem invenit, proficiat in unitate et delectetur in varietate, ut tanto profectus sit maior, quanto delectabilior. Et propterea modo in ipsa sacra Scriptura reperiuntur *mandata obligatoria*, modo *exempla attractiva* modo *monita salutaria*, modo *documenta Prophetarum*, modo *Evangelistarum*, ut ex omnibus his excludatur *fastidium*, et homo perfectius

---

(1) S. Bonaventura, Sermo 3, Domin. 22, post. Pent.

(2) Sermo 6. «continuatío» Domin. 2, Odventus.

dirigatur ad unum » (1), idest ad bonum. « Scriptura enim divina eo modo traditur, quo modo magis possemus inclinari... Habet enim modos proprios, secundum varias inclinationes animorum diversimode animos inclinantes: ut si quis non movetur ad *praecepta* et *prohibita*, saltem moveatur per *exempla* narrata; si quis non per haec movetur, moveatur per *beneficia* sibi ostensa; si quis nec per haec movetur, moveatur per *monitiones* sagaces, per *promissiones* veraces, per *comminationes* terribiles, ut sic saltem excitetur ad devotionem et laudem Dei, in qua perecipiat gratiam, per quam dirigatur circa opera virtuosa » (2). Idem repetit Seraphicus et fusè explicat in Hexaëmeron, dicens: « Egreditur de Scriptura quaedam lux seu illustratio in intellectum iunctum imaginationi, ut non pateat egressus sapienti... Illustrat enim Scriptura ab intra per *interna spectacula*; ab extra, per *exempla extrinseca*... Illustrat per *divina promissa*... Illustrat proponendo *inferni tormenta*... Illustrat per *praecepta directiva*... Illustrat per *districta iudicia*... Illustrat per *solatia severa*... Illustrat per *benigna flagella*... » (3). Hoc idem repetit Seraphicus in Tractatu *de Plantatione paradisi* n. 41.

Hinc iure optimo concludere licet, dicendo cum Seraphico, quod revera doctrina Scripturarum « est ut boni fiamus, immo principaliter ut boni fiamus » (4). — His dictis de utilitate Scripturarum quoad causam finalem *proximam*, dicendum est de earundem utilitate quoad *causam finalem ultimam*, et circa hoc:

(1) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 26, dub. 5.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus paragr. 5.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 17, a num. 8, usque ad n. 15.

(4) S. Bonaventura, 1. Sent. Prooem. q. 3, in corp.

§ 2.

Seraphicus docet, Scripturam sacram valde utilem esse, quia ad hoc praecipue est nobis tradita, ut per eam dirigamur et quasi manuducamur ad vitam aeternam consequendam.

« Causa finalis ultima sacrae Scripturae, ita Seraphicus, est vita aeterna, quae est finis desideratissimus » (1). « Finis enim totalis Scripturae sacrae non est tantum ut boni fiamus, sed etiam ut fiamus *beati* » (2). « Deus (enim) dedit homini quasdam doctrinas ad ordinem vitae hominis, quasdam doctrinas ad acquirendam vitam aeternam; et haec est sacra scientia » (3); « nulla enim alia Scriptura vitam dat nisi haec » (4).

Causa enim finalis « postrema (sacrae Scripturae) est reseratio aeternitatis... Hoc autem fit in aeternae vitae possessione, ad quod hortatur evangelica doctrina tanquam ad ultimum finem; Joannis 20, 31: *Haec scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei; et ut credentes vitam habeatis in nomine eius*; et Marci 16, 15: *Euntes in mundum universum, praedicare Evangelium omni creaturae; qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit*. Hoc mandatum impleverunt praecipue Evangelistae, qui non solum Evangelium praedicaverunt verbo ad praesentes tunc, sed etiam scripto ad praesentes et futuros in omnes generationes, ut omnes facerent salvos » (5). Sacra igitur

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joannem Prooem. n. 8.

(2) S. Bonaventura, 1. Sent. Prooem. q. 3, fund. 3.

(3) S. Bonaventura, Sermo 1. de S. Andrea Apostolo.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 14, n. 2.

(5) S. Bonaventura, Comment. in Lucam Prooem. n. 16.

Scriptura « ad sublimia perducit, quae sunt bona aeterna, non bona temporalia, quae infima sunt et momentanea; unde secundae ad Corinthios 4, 17: *Id quod est in praesenti momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis.* Ad hoc sublime pondus gloriae perducit doctrina Evangelii. Unde Joannis 20, 31: *Haec scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine eius;* illam scilicet vitam aeternam et sublimem, quam (I. ad Corinthios 2, 9, *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit* » (1).

« Status enim sive fructus sacrae Scripturae non est quicumque, sed plenitudo aeternae felicitatis » (2). « Scriptura enim sacra tradita est homini lapso et documenta tradit, per quae perducatur ad patriam, secundum quod competit statui praesenti » (3). Nam, « cum sacra Scriptura sit scientia dans sufficientem notitiam de primo principio, secundum statum viae, secundum quod est necessarium ad salutem » (4), ideo « haec est Scriptura, in qua *verba sunt vitae aeternae* (Joann. 6, 69), quae ideo scripta est, non solum ut credamus, verum etiam ut vitam possideamus aeternam, in qua quidem videbimus, amabimus et universaliter nostra desideria implebuntur: quibus impletis, vere tunc sciemus *supereminentem scientiae claritatem*, et ita impleti erimus in omnem plenitudinem Dei. *Ad quam quidem plenitudinem conatur nos divina intro-*

(1) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 7.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prologus in principio.

(3) S. Bonaventura, 2, Sent. d. 30, a. 1, q. 1, ad 6.

(4) S. Bonaventura, Breviloquium, p. 1, c. 1.

ducere Scriptura » (1). « Scriptura siquidem sacra docet sapientiam dirigentem nos ad aeterna, qua homo dirigitur ad aeterna quoad *cognitivam* agnoscendo verum credendum, quoad *operativam* faciendo bonum operandum, et quoad *affectivam* suspirando ad Deum videndum et amandum et perfruendum... ut sic purgati per virtuosam operationem, illuminati per radiosam fidem et perfecti per ardentissimam caritatem, perveniamus tandem ad bravium felicitatis aeternae » (2). Ecce quam magna est utilitas sacrae Scripturae ! Propterea maxima debemus affici gratitudine erga Deum, quia « inter beneficia, quae largitus est nobis Deus, in quibus fulcitur et confirmatur homo in vita spirituali, est documentum Scripturarum » (3).

Ex hactenus dictis in tribus praecedentibus articulis sat clare apparet summa excellentia et praestantia libri sacrae Scripturae, « quia (ut ostensum est) *de sublimibus agit*, quia *sublimiter procedit*, et quia *ad sublimia perducit* » (4). Et sat manifestum est etiam, quod « quantum ad haec tria, in quibus haec doctrina (Scripturarum) est commendata, scilicet in *utilitate*, *certitudine* et *sublimitate* » (5), ipsa « divina Scriptura scripturas ceteras (quam maxime antecellit » (6).

Quia autem sacra Scriptura tantae est excellentiae et utilitatis, ideo non immerito exigitur, quod et studium in ea addiscenda maxima impendatur solertia.

---

(1) S. Bonaventura, Breviloquium prologus in principio.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 4.

(3) S. Bonaventura, Sermo de S. Nicolao (in exordio).

(4) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 5.

(5) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 9.

(6) S. Bonaventura, Comment. in Joann. Prooem. n. 7.

Propterea opportunissime additur hic sequens tertia pars, quae tota est de studio sacrae Scripturae commendando.

PARS 3.

Doctrina Seraphici Doctoris de studio sacrae scripturae.

In hac tertia parte tria exponenda occurrunt. *Primo* scilicet, exponenda est doctrina Seraphici, qua sacrae Scripturae studium praestantissime commendatur. *Secundo*, tradenda est doctrina eiusdem sancti Doctoris, qua ipse modum docet, qui in addiscenda sacra Scriptura servandus est, ut revera tale studium fructuosum reddatur. *Tertio* denique, describenda est doctrina Seraphici, qua ipse more suo vere seraphico tradit, quibus animi dotibus nobis accedendum sit ad studium sacrarum Scripturarum.

Haec omnia adeo clare tradit Seraphicus, ut rectissime asserere liceat, eum praeclarissimo modo praegustasse excellentissimam illam doctrinam, quae uberime traditur in pontificiis Encyclicis *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus*, et qua tanta solemnitate idem sacrarum Scripturarum studium commendatur.

Caput 1.

Doctrina Seraphici, qua sacrae scripturae studium commendatur.

S. Bonaventura passim in suis operibus totus est in commendando sacrae Scripturae studio, et hoc quidem miro modo et multiformiter efficit. *Primo* scilicet, verbis expressis et instantissimo modo ad Scripturarum studium excitat. *Secundo*, rationes exponit, quibus ostenditur, quam necessarium sit huiusmodi studium. *Tertio* denique, negligentiam in addiscenda Scripturarum scientia severe reprehendit. — Haec tria distinctis articulis pertractanda veniunt, et ideo:

ARTICULUS I.

*Seraphicus expressissimo et instantissimo modo ad
Scripturarum studium excitat.*

« Studere debet, ait ipse, studere debet Christi discipulus in sacra Scriptura » (1). « Liber enim sacrae Scripturae est semper amandus, ruminandus, audiendus, obediendus et in mente portandus » (2), seu « ager venerabilis Scripturae est habitandus per studiosam lectionem... per intertam meditationem... per radiosam contemplationem » (3).

Ut autem ad hoc Scripturarum studium excitemur, valde opportune Seraphicus nobis prae oculis revocat exempla *Christi, Apostolorum et Sanctorum*.

a) *Exemplum Christi*. Dicit enim ad rem Seraphicus: « Merito Scripturae recordatur ipse Salvator » (4). « Ipse (enim) Christus *aperuit illis* (Apostolis) *sensum, ut intelligerent Scripturas* (Lucae 24, 45) » (5), et « ipse Dominus dixit Judaeis, Joannes 5, 39: *Scrutamini Scripturas* etc. » (6), et « Christus semper per Scripturam se defendebat » (7). — Hanc Christi praxim, recurrenti scilicet ad auctoritatem Scripturarum, etiam Encyclica *Providentissimus* commemorat, dicens: « Ipse (Christus) ad sacras Litteras, in divinae suae legationis munere, appellare consuevit: nam per occasionem ex ipsis etiam se se a Deo missum Deumque declarat; ex ipsis argumenta petit ad discipulos erudien-

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 7.

(2) S. Bonaventura, Sermo 1, Dominicae 24 post Pent.

(3) S. Bonaventura, Sermo 2, Dominicae in Septuagesima.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 16.

(5) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 24, n. 58.

(6) S. Bonaventura, 1. Sent. Prooem. q. 2 ad 1.

(7) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 20.

dos, ad doctrinam confirmandam suam... easdemque (Scripturas sub ipsum vitae exitum usurpavit, explanavitque discipulis redivivus, usque dum ad Patris gloriam ascendit ».

b *Exemplum Apostolorum.* — Seraphicus nobis memoriae revocat secundo loco exemplum Apostolorum et praecipue Pauli, dicens: « Propter hoc Paulus fuit altus, quia ipse didicerat Legem ad pedes Gamalielis » (1), « et (ipse) Apostolus Paulus hortatur Timotheum ad lectionis (Scripturarum) studium » (2). — Etiam Encyclica *Providentissimus* Apostolorum exemplum prae oculis ponit, dicens: « Apostoli... magnam efficacitatem ex divinis traxerunt Libris ». Et de Paulo praecipuo modo mentionem faciens, ait: « Id luculentissime patet ex eius testimonio qui *ad pedes Gamalielis Legem Moysi et Prophetas se didicisse gloriatur* ». Et iterum eiusdem Pauli mentionem facit, dicens: « Hoc iam... vox apostolica (Pauli) late praemonuerat, non unum allocuta Timotheum, sed omnem clericorum ordinem, eo mandato (I. ad. Tim. 4, 16): *Attende tibi et doctrinae, insta in illis: hoc enim faciens, et te ipsum saluum facies, et eos qui te audiunt* ».

c *Exemplum Sanctorum.* — Post exemplum Domini et Apostolorum, ut ad Scripturarum studium adhuc instantius pertrahamur, exemplum quoque Sanctorum memoriae revocat Seraphicus, dicens: « Et Sanctorum nobis diligentia in sanctarum ruminacione Scripturarum frequentius commendatur » (3). — Et hoc etiam ipsa Enc. *Providentissimus* praestat, dicens: « Iuvat commemorare quemadmodum a religionis christianae initiis, quotquot sanctitate vitae rerumque di-

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19, n. 8.

(2) 2 S. Bonaventura, *Determinationes quaestionum sup. Reg. Fr. Min.*

(3) S. Bonaventura, *Determinationes Quaest. sup. Reg. Fr. Min.* p. 1, q. 3.

vinarum scientia floruerunt, ii sacris in Litteris multi semper assiduique fuerint ».

Ad particularia deinde exempla Sanctorum aliquando descendens Seraphicus, ut nos praesertim Fratres Minores magis magisque ad Scripturarum studium excitaret, praeclarum sancti Patris nostri Francisci exemplum ad rem prae oculis nobis proponit, dicens: « Quaerentibus aliquando Fratribus beatum Franciscum, utrum sibi placeret, quod litterati iam recepti ad Ordinem intenderent studio sacrae Scripturae, respondit: Mihi placet » (1). « Ut autem scias quantum beato Francisco placuerit studium sacrae Scripturae, audiui ego a Fratre, qui vivit, quod cum novum testamentum venit ad manum eius et plures Fratres non possent simul totum habere, dividebat per folia et singulis communicabat, ut omnes studerent, ne unus alterum impediret. — Clericos etiam, quos ipse recipiebat ad Ordinem, in summa reverentia habebat et in morte mandavit Fratribus, quod doctores sacrae Scripturae in summa veneratione haberent, tanquam illos, a quibus perciperent verba vitae » (2).

Post hoc praeclarum S. Patris nostri exemplum, mirum esse non potest, si Seraphicus Doctor adeo totus est in suis operibus in excitando ad Scripturarum studium in eoque modis omnibus commendando. « Exerceatis vos, ait ipse ad rem, non solum in scriptura humana, immo in sacra Scriptura: Psalmus 118, 72: *Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti* » (3). « Primum igitur est, quod homo (in suis studiis)

(1) S. Bonaventura, Legenda Maior S. Francisci, c. 11, n. 1.

(2) S. Bonaventura, Epistola de tribus Quaestionibus ad Magistrum Innominatum, n. 10.

(3) S. Bonaventura, Sermo 1. collatio de Purificatione B. V. M.

habeat Scripturam » (1); nam inter varia « genera scripturarum, circa quae oportet ordinate excerceri, primi libri sunt sacrae Scripturae » (2).

« Oportet (autem) habere assiduitatem (in studio sacrae Scripturae). Impedimentum enim est maximum lectio vagabunda, quasi plantans modo hic, modo ibi; modo legere unum, modo alium... et ideo talis non potest proficere, quia non figitur in memoria » (3). « Et dicit Augustinus, quod illi qui non ordinant studium suum, sunt sicut pulli equorum, qui modo currunt huc, modo illuc; sed iumentum plano passu tantum vadit, eo quod aequae proficit; sic unus durus, dummodo ordinare sciat assiduitate studium suum aequae proficit » (4). — Et ideo qui vult proficere in studio Scripturarum, oportet, quod habeat assiduitatem, « quando enim Scriptura frequenter videtur, tunc efficitur familiaris » (5). Et tunc magnus inde reportatur fructus. « Secundum enim quod dicit Augustinus ad Volusianum (Epist. 137 (alias 3) c. 1, n. 3): « In sacris Scripturis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliori ingenio conarer addiscere » (6). Propterea « apte cadunt, sic opportune ad rem observat pontificia Encyclica *Providentissimus*, illa S. Hieronymi verba ad Nepotianum clericum: « Divinas Scripturas saepius lege, imo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur ».

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 9.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 6.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 16.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 19.

(5) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 16.

(6) S. Bonaventura, Sermo 4. de Annuntiatione
B. V. M.

Haec Seraphici instantissima Scripturarum studii commendatio optime consonat cum exhortatione S. Hieronymi, quam ad rem profert pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*, dicens: « Ad Bibliorum studium invitavit Hieronymus... omnibus iterum iterumque cotidianam verbi divini lectionem commendat: « Mens cotidie divina lectione pascatur » (in Tit. 3, 9). Et in Epistolam ad Ephesios (4, 31): « Unde omni studio legendae nobis Scripturae sunt et in lege Domini meditandum die ac nocte... ». Neque aliter Eustochium virginem hortatur (Epist. 22, 17, 2; cf. ib. 29, 2): « Crebrius lege et disce quam plurima. Tenenti codicem somnus obrepat et cadentem faciem pagina sancta suscipiat » (Enc. *Spiritus Paraclitus*).

Propterea quam maxime opportuna occurrit hic ferventissima illa exortatio, quae legitur in pontificia Encyclica *Providentissimus* et qua Leo XIII Scripturarum studium excitabat et commendabat, dicens: « Nos igitur, quemadmodum alia quaedam disciplinarum genera, quippe quae ad incrementa divinae gloriae humanaeque salutis valere plurimum posse viderentur, crebris epistolis et cohortationibus provehenda, non sine fructu, Deo adiutore, curavimus, ita *nobilissimum hoc sacrarum Litterarum studium excitare et commendare* atque etiam ad temporum necessitates congruentius dirigere *iamdiu apud nos cogitamus...* Optamus nimirum et cupimus, ut plures patrocinium divinarum Litterarum rite suscipiant teneantque constanter; utque illi potissime, quos divina gratia in sacrum ordinem vocavit, maiorem in dies diligentiam industriamque iisdem legendis, meditandis, explanandis, quod aequissimum est, impendant ».

ARTICULUS 2.

Seraphicus rationes adducit, quae nos ad Scripturae studium excitare debent.

Rationes quae nos excitare debent ad assiduum Scripturarum studium iuxta doctrinam Seraphici tres sunt praecipuae, quae respondent doctrinae Apostoli Pauli in secunda ad Timotheum (3. 16-17) dicentis: *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* — Seraphicus enim docet: PRIMO, studium Scripturarum nobis necessarium esse propter ipsam nostram opportunam salutaremque instructionem et eruditionem, iuxta illud Apostoli: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est... ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* — SECUNDO, docet Seraphicus: studium Scripturarum nobis necessarium esse ad docendum alios, ut rite scilicet exercere valeamus officium praedicationis nobis commissum, iuxta illud Apostoli: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum.* — TERTIO denique, docet Seraphicus: studium Scripturarum in nobis requiri ad errorum extirpationem, ut scilicet idonei et bene parati esse possimus, ad veritatem opportune defendendam et ad errores confutandos et extirpandos, iuxta illud Apostoli: *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est... ad arguendum, ad corripiendum.* --- Haec tria abunde et clarissime tradit Seraphicus. Nam:

§ 1.

Seraphicus docet Scripturarum studium in nobis requiri ad nostram instructionem et eruditionem, ad illam scilicet scientiam salutarem comparandam, quae nobis quam maxime est necessaria.

Ad rem ita loquitur Seraphicus: « Haec scientia (Scripturarum) non solum utilis est ad aliorum eruditionem (sicut ostenditur in sequenti paragrapho), sed etiam ad propriam instructionem, ut servus Dei sciat se ipsum bene regere, virtutes a vitiis discernere et notitiam Dei et futurorum praemiorum clarius intelligere et in omnibus cautius et fructuosius conversari » (1). « Si (enim) quidquam est, ita Hieronymus (In Eph. Prol.) ad rem adductus in Encyclicae *Spiritus Paraclitus*, quod in hac vita sapientem teneat et inter pressuras et turbines mundi aequo animo manere persuadeat, id esse vel primum reor meditationem et scientiam Scripturarum ».

Et huius ratio patet. « Veritas enim fidei et vitae sanctitas, ita Seraphicus, non aliunde quam ex Scripturarum fonte hauritur » (2); nam « omnis veritas salutaris vel in Scriptura est, vel ab ipsa emanat, vel ad eam reducitur » (3). Propterea « studere debet Christi discipulus in sacra Scriptura » (4), « in paginis (enim) sacris, ita nos admonet Encyclicae *Spiritus Para-*

(1) S. Bonaventura, Determinat. Quaestionum super Reg. Fr. Min. p. 1, q. 3.

(2) S. Bonaventura, Determinat. Quaestionum super Reg. Fr. Min. p. 1, q. 3.

(3) S. Bonaventura, Sermo 1, in Circumcisione Domini.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 7.

clitus, cibus quaerendus est, unde vita spiritus ad perfectionem alatur ». In sacra utique Scriptura, ut docet etiam Seraphicus quaerere debemus « refectionem intellectus. Sicut enim corpus sine cibo perdit virtutem, decorem et sanitatem; sic anima sine intelligentia veritatis tenebrescit, et infirma, deformis et instabilis fit in omnibus; oportet ergo eam refici (cibo sapientiae)... Haec autem est Scriptura, ubi non unum, sed multa inveniuntur, in quibus est delectatio spiritualis. Immo in hac sola scientia est delectatio, non in allis. Egreditur enim de Scriptura quaedam lux seu illustratio in intellectum, ut non pateat egressus sapienti » (1); qui bene sciat eidem continuo incumbere studio. « Quam ob causam, ut bene notat Encyclica *Spiritus Paraclitus*, Hieronymus in lege Domini meditari die ac nocte et in sanctis Scripturis panem de caelo ac manna caeleste, omnes in se delicias habens, consuevit comedere (Tract. de Ps. 147). Quo quidem cibo animus noster carere qui possit ».

Praecipuo autem modo, iuxta Seraphicum, requiritur Scripturarum studium ad divinorum cognitionem acquirendam. « Videre enim faciem Christi supercaelestem non possumus; ideo necessario requiritur, quod habeamus ducatum luminis caelestis; lumen hoc est sacra Scriptura, quae est lux caelestis, per Angelos delata ad sacros Patriarchas, Prophetas, Apostolos. In istam lucem oportet inspicere, de qua dicit beatus Petrus in secunda Canonica (1, 19): *Firmiorem habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat et lucifer oriatur in cordibus nostris*. Indige-

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 17, n. 6-7-8.

mus hac luce sacrae Scripturae, donec dies elucescat aeternitatis » (1).

Propterea « qui vult discere, quaerat veram scientiam in fonte, scilicet in sacra Scriptura » (2). « Sapientia enim illustrat per sacrae Scripturae meditationem, nam Sapientia illustrat in Scripturis meditantem » (3). « Quem enim lateat, ita Encyclica *Spiritus Paraclitus*, ex pia sacrorum librorum lectione quantum utilitatis ac suavitatis in animos rite compositos defluat ? Ad Biblia enim quisquis pia mente, firma fide, humili animo et cum proficiendi voluntate accesserit, is eum ibi inveniet et comedet panem qui de caelo descendit, et Davidicum illud in se ipse experietur : *Incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi* (Ps. 50. 8), cum haec verbi divini mepsa sit vere « continens doctrinam sanctam, erudiens fidem rectam, et firmiter usque ad interiora velaminis, ubi sunt Sancta Sanctorum, perducens (Imit. Christi. 4. 11. 4) ». — Per Scripturam enim ait Seraphicus, « sublevatur anima rationalis ad comprehendendum alta, ad speculandum arcana, ad defustandum suavia, ad amplexandum aeterna » (4).

Ad Scripturarum studii amorem magis magisque excitandum, valde opportune hic notanda occurrit illa etiam praeclara utilitas, quae quidem a Seraphico explicite a fide oriri asseritur, sed iuxta mentem doctrinamque ipsius eadem utilitas per sapientiam Scripturarum in nobis oriri magis proprie dicenda est. — Ait

(1) Sermo 1. (in collatione) Epiphaniae.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 7.

(3) S. Bonaventura, Sermo 1. de SS. Apostolis Petro et Paulo.

(4) S. Bonaventura, Sermo 1. (collatio) de S. Andrea Apostolo.

enim ad rem Seraphicus: « Fides reddit, *sublimem* animam vel intelligentiam rationis; reddit *stabilem*, quia excludit dubitationem et vacillationem; reddit etiam *spectabilem*, quia multiformem ostendit claritatem... Unde Daniel (12, 3): *Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti* » (1). Hoc totum obtinetur et miro modo verificatur in anima per Scripturarum sapientiam, sicut clare apparet ex dictis in praecedenti secunda parte.

Propterea ex dictis sponte haec sequitur conclusio: « Studere debet Christi discipulus in sacra Scriptura » (2), ita Seraphicus. Et S. Hieronymus de sacra hac disciplina Paulinum sodalem et amicum ita alloquitur (Ep. 53, 10, 1): « Oro te, frater carissime, inter haec vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quaerere, nonne tibi videtur iam hic in terris regni caelestis habitaculum? — Alumnam etiam suam, Paulam, ita alloquitur (Ep. 30, 13): « Nostrae deliciae sint, in Legge Domini meditari die ac nocte ». — Hinc rectissime in pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus* summus Pontifex ait: « Quod autem in Nobis est, Christifideles omnes auctore Hieronymo cohortari nunquam desinemus, ut sacrosancta praesertim Domini nostri Evangelia, itemque Acta Apostolorum et Epistolas cotidiana lectione pervolvere et in succum et sanguinem convertere studeant ».

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 8, n. 2.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 49, n. 7.

§ 2.

Seraphicus docet: Studium Scripturarum nobis necessarium esse ad docendum alios, ut scilicet praedicationis officium nobis commissum rite exercere valeamus.

« Non solum propter nostram salutem vocavit nos Deus, ita Seraphicus, verum etiam propter aliorum aedificationem per exempla, consilia et salubria hortamenta » (1). Nam « inter alios Ordines Religiosorum Ordo Fratrum Minorum datus est Ecclesiae ad aedificationem fidelium in fide et moribus per verba doctrinae et exempla bonae conversationis, quibus et fideles erudiantur ad imitandum et fides muniatur contra pravitatem haereticam, sicut lucerna fugans in domo tenebras et operationes promovens » (2). « Vocavit scilicet nos Deus in adiutorium populi, ut per officium praedicationis et confessionis subveniamus animabus » (3).

« Praedicatio autem et confessio inter alia populo Dei exhibenda ampliori indigent scientia Scripturarum, et maius periculum est ista ei non ministrare sicut expedit » (4). « Qui (enim) suis et proximorum animabus salvandis intendunt, id perficere nequeunt sine adminiculo Scripturarum: ad quarum praecellaram intelligentiam pervenire non possunt nisi per studium sapientiale, quod consistit in legendo, meditando, orando, contemplando, audiendo, conferendo, praedicando.

(1) S. Bonaventura, Constitutiones Narbonenses, Rubr. 1.

(2) S. Bonaventura, Determinationes Quaestionum super Regulam Fr. Min., prologus.

(3) S. Bonaventura, Ibidem, prologus.

(4) S. Bonaventura, Quare Fratres praedicent, 12.

do » (1). Hinc rectissime S. Hieronymus, ut bene ad rem notat Encyelica *Spiritus Paraclitus*, « sacri codicis studium... maxime ab iis requirit, qui iugum Christi collo suo imposuerunt et ad divinum verbum praedicandum divinitus vocati sunt ».

« Qui igitur assumit officium praedicationis debet habere Scripturarum sapientiam » (2). « Credentibus enim fides non per rationem sed per Scripturam et miracula probari potest » (3). Hinc pontificia Encyelica *Spiritus Paraclitus* ait: « Argumenta ex Scripturis petenda sunt quibus fidei dogmata illustremus, confirmemus, tueamur ». — Hoc idem fusius tradit Encyelica *Providentissimus* dicens: « Catholicae veritatis doctrinam, qui habeant apud doctos vel indoctos tractandam, nulla uspiam de Deo, summo et perfectissimo bono, deque operibus gloriam caritatemque ipsius prodentibus, suppetet eis cumulator copia vel amplior praedicatio (quam in Scriptura). De Servatore autem humani generis nihil uberius expressiusque quam ea, quae in universo habentur Bibliorum contextu... Ad Ecclesiam vero quod attinet, institutio, natura, munera, charismata eius tam crebra ibidem mentione occurrunt, tam multa pro ea tamque firma prompta sunt argumenta, idem ut Hieronymus verissime edixerit: Qui sacrarum Scripturarum testimoniis reboratus est, is est propugnaculum Ecclesiae. — Quod si de vitae morumque conformatione et disciplina quaeratur, larga indidem et optima subsidia habituri sunt viri apostolici: plena sanctitatis praescripta, suavitate et vi condita horta-

---
(1) S. Bonaventura, *Apologia pauperum*, c. 12, n. 13.

(2) S. Bonaventura, *Comment. in Joann.* c. 1, n. 91.

(3) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19, n. 14.

menta, exempla in omni virtutum genere insignia; gravissima accedit, ipsius Dei nomine et verbis, praemiorum in aeternitatem promissio, denuntiatio poenarum».

Propterea verus praedicator, ut bene ad rem observat Seraphicus, debet in omnibus exhibere Scripturarum doctrinam. Nam « praedicator facit sicut homo, qui est in prato et colligit flores; non potest omnes colligere, sed colligit aliquos et facit inde sertum. Ita praedicator debet facere sertum de floribus, quos colligit (in prato sive in horto sacrae Scripturae) et ministrare (auditoribus, » (1). Sed, ut hoc rite praestare possit, debet praedicator Scripturarum scientiam possidere seque doctrinis sacris munire. « Sicut enim calceamenta muniunt pedes, ita Scripturarum testimonia praedicatores et doctores; unde dicitur ad Ephesios 6, 15: *Calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis* » (2). Propterea « Gregorius ait (Reg. past. p. 2, c. 11): « Qui ad officium praedicationis excubant a lectionis studio nunquam recedant » (3).

Sed hic notandum, quod necesse est, ut « aliorum rector et instructor (idest praedicator) colligat non folia, sed documenta veritatis in Scripturis sacris, et postea refundat ad salutem populi » (4). Iuxta enim Hieronymi doctrinam « in explanatione sanctarum Scripturarum non verba composita et oratoriis flosculis adornata, sed eruditio et simplicitas quaeritur veritatis » (In Amos Praef. in 1, 3). « Utinam nos nihil curiosum quaeremus, sed solum salutare, scilicet quod

(1) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti coll. 2, n. 6.

(2) S. Bonaventura, Sermo 1. Domin. 23. post Pent.

(3) S. Bonaventura, Apologia pauperum, c. 12, n. 13.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 23, n. 29.

infusum est a Spiritu sancto. Nos qui testificamur praedicando veritatem salutis aeternae, confirmemus quod dicimus per sacras Scripturas; non debemus quaerere nisi quod confirmet veritatem » (1).

« Dominus noster praedicatores informavit (de usu Scripturarum faciendo) non solum exemplo proprio et familiari (2 sed etiam mystico et figurali (miraculo scilicet multiplicationis panis) » (3). « Ex miraculo enim multiplicationis panis (Luc. 9, 25 seq.) datur forma praedicatoribus, ut non nova de cordibus suis adinveniant, quia Dominus non creavit novos panes ad reficiendam turbam; sed sicut Dominus multiplicavit divina benedictione quinque panes hordeaceos, sic *omnis abundantia verae doctrinae sumi debet ex fundamento sacrae Scripturae*, multiplicanda per *orationem*, qua in caelum respicitur, et *devotione*, qua *benedicitur*, *meditatione* qua frangitur, et *praedicatione* qua distribuitur et explicatur. — Doctrina igitur catholica (a praedicatoribus) sumenda est de sacra Scriptura per lectionem » (4) assidumque studium.

« Praedicator igitur oportet, quod prius sit imbutus et dulcoratus in se (Scripturarum sapientia), et post aliis proponat » (5). « Necessaria est enim praedicatori verbi Dei, ad hoc, ut sermo habeat effectum... *doctrina certa*; et est doctrina certa et stabilis, quando scilicet ipsa doctrina manat de duobus Testamentis, novo scilicet et veteri » (6). Et ideo « divini verbi prae-

---

(1) S. Bonaventura, Sermo in Ascensione Domini

(2) Ut iam visum est supra articulo 1. et ustatur in paragr. sequenti.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 9, n. 28.

(4) S. Bonaventura, Ibidem.

(5) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 17, n. 2.

(6) S. Bonaventura, Sermo 1. in Circumcisione Domini.

dicator debet esse illuminatus Evangelii veritate » (1).

Quando praedicator ita facit, tunc « accidit, quod praedicator transfundit aliis sapientiam et gustat et facit eam alios gustare » (2). « Homo enim magnae scientiae et litteraturae sacrae facilius persuadet et melius instruit venientes ad fidem, quam ignorans, sicut de beato Paulo manifestum est » (3). « Propter hoc enim Paulus fuit altus, quia ipse didicerat Legem ad pedes Gamalielis. Unde qui Scripturam habet potens est in eloquiis et etiam in venusto sermone. Unde beatus Bernardus parum sciebat, sed quia in Scriptura multum studuit: ideo locutus est elegantissime » (4). Nam, ut opportunissime observat Encyclica *Providentissimus*, « haec propria et singularis Scripturarum virtus a divino afflatu Spiritus sancti profecta, ea est quae oratori sacro auctoritatem adlit, apostolicam praebet dicendi libertatem, nervosam victricemque tribuit eloquentiam. Quisquis enim divini verbi spiritum et robur eloquendo refert, ille, *non loquitur in sermone tantum, sed et in virtute et in Spiritu sancto et in plenitudine multa* (I. Thess. 1, 5) ».

Sed hic valde opportune, quamvis amaro animo, observat Seraphicus, non omnes intentos esse Scripturarum sapientia se imbuere, multosque potius esse praedicatores qui se Scripturarum studio non dedicant. Et hos propterea acriter reprehendit, dicens: « Multi tamen volunt videri prophetae et audiri tanquam prophetae: et panis eorum vel cibus insipidus est et male coctus et frigidus et detinent populum et parum pro-

---

(1) S. Bonaventura, Sermo 1. Domin. infra Oct. Nativ. Dom.

(2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 7, n. 1.

(3) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 35 dub. 2.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 8.

ficiunt » (1). « Aliquis enim quandoque non possidet sapientiam, quam docet; et tunc non bene cibat nec potat animam, non propter defectum verbi, sed propter defectum proponentis, quia saepe aufertur efficacia verbi ad auditore propter ineptitudinem proponentis » (2). — Haec eadem severa sed iustissima Seraphici reprehensio opportunissime repetita invenitur in pontificia Encyclica *Spiritus paraclitis*, his verbis expressa: « Et quomodo ecclesiasticus vir viam salutis alios doceat, quando, neglecta Scripturae meditatione, se ipse non docet? Aut quo pacto, sacra administrando, confidat se *esse ducem caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae et veritatis in Lege* (Rom. 2, 19-20), si hanc legis doctrinam commentari nolit et superno lumini aditum prohibeat? Heu quot sacrorum administri, posthabita Bibliorum lectione, fame ipsi perenut et alios nimis multos interire sinunt, cum scriptum sit: *Parvuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis* (Thren. 4, 4). *Desolata est omnis terra quia nullus est qui recogitet corde* (Jer. 12, 11) ». Eadem reprehensio invenitur in Encyclica *Providentissimus*, ubi dicitur: « Ii dicendi sunt praepostere improvideque facere, qui ita conciones de religione habent et praecepta divina enuntiat, nihil ut fere afferant nisi humanae scientiae et prudentiae verba, suis magis argumentis quam divinis innixi. Istorum scilicet orationem, quantumvis nitentem luminibus, languescere et frigere necesse est, utpote quae igne careat sermonis Dei, eandemque longe abesse ab illa, qua divinus sermo pollet virtute: *Vivus est enim sermo Dei et efficax*

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 17, n. 2.

(2) S. Bonaventura, Sermo 4 de Assumptione B. V. M.

et penetrabilior omni gladio ancipiti, et perlingens usque ad dirisionem animae ac spiritus (Hebr. 4, 12) ».

Ne hoc idem, quod de multis aliis conquerimur, et de nobis lamentandum accidat, quam maxime opportune iterum insistit Seraphicus in commendando praedicatoribus sacrae Scripturae studio, dicens: « Cum igitur praedicationis officium ex regulari professione Ordini annexum sit et confessionis, quae notitiam requirant sacrae Scripturae, quae subtili indigent in plerisque locis expositione, ne ex imperitia errores pro veritate doceamus; necesse est, nos sacrae Scripturae habere studium » (1). Et ideo « Frater Minor debet esse praeditus scientia sacrae Scripturae, sine qua nec secure nec utiliter posset alios docere » (2).

Cum hac Seraphici finali Scripturarum studii commendatione praedicatoribus facta, pulcherrime haec sanctorum Gregorii et Hieronymi verba conveniunt, quae ad rem a praefata Encyclica *Providentissimus* adducuntur: « Necesse est, inquit S. Gregorius Magnus (Reg. post. 2, 11), ut qui ad officium praedicationis excubant, a sacrae lectionis studio non recedant »; et S. Hieronymus ad Nepotianum clericum ait: « Divinas Scripturas saepius lege, imo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur; discas quod doceas... sermo presbyteri Scripturarum lectione conditus sit ».

Ex haecenus dictis iam clare patet, quam necessarium sit Scripturarum studium ad hoc, ut praedicationis officium rite exerceatur, « praecipuus enim Scripturae usus, ut bene observat Encyclica *Spiritus Paracliticus*, ad divini verbi ministerium pertinet, sancte fru-

---

(1) S. Bonaventura, Determinationes Quaestionum super Regulam Fr. Min. p. 1, q. 3.

(2) S. Bonaventura, Ibidem, p. 1 prologus.

etuoseque exercendum ». Propterea, cum sacri codicis studium ab omnibus fidelibus requirit Hieronymus, tum maxime ab iis qui iugum Christi collo suo imposuerunt. Sic enim in monacho Rustico clericos omnes affatur: « Quamdiu in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso, varia Scripturarum poma decerpe, his utere deliciis, harum fruiere complexu... Nunquam de manu et oculis tuis recedat liber (Ep. 124, 7, 3: 11, 1) ». Nepotianum vero presbyterum sic monet: « Divinas Scripturas saepius lege, immo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas. Obtine eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sancta et contradicentes revincere (Ep. 52, 7, 1 » (Enc. *Spiritus Paracliticus*).

§ 3.

Seraphicus docet, sacrae Scripturae studium necessario requiri ad perniciosos errores refellendos ac ad ipsam Scripturam tuendam.

« Proveniunt errores, ita Seraphicus, in aliquibus, sicut in haereticis, ex perverso intellectu sacrae Scripturae » (1): « haeretici enim in Scripturis sanctis occasionem erroris per falsas interpretationes assumunt » (2). « Litterae (enim) sacrae pro haereticis et falsis sapientibus fuerunt et sunt usque in hodiernum diem occasio erroris » (3). Et revera, si nunquam defuere.

---

(1) S. Bonaventura, De 10 Praeceptis coll. 2, n. 27.

(2) S. Bonaventura, Determinat. Quaest. sup. Reg. Fr. Min. p. 1, q. 3.

(3) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 9, a. 1, q. 2 ad 5.

qui perverso intellectu Scripturas sacras explicarent, sicque errores multiplices disseminarent, nostra praesertim aetate hoc verificatur, in qua falsi sapientes modis omnibus sacram Scripturam labefactare non cessant, sicut manifeste et fuse traditur in pontificia Encyclica *Providentissimus*.

Sunt enim, ita citata Encyclica, « qui in Scripturam sanctam sive impio ausu invehuntur aperte, sive nova quaedam fallaciter imprudenterve moliuntur ». — « Quia plerique infecti sunt vanae philosophiae et rationalismi placitis, ideo prophetias, miracula, cetera quaecumque naturae ordinem superent ex sacris Libris dimovere non verentur ». Sunt etiam « qui sua phisicorum scientia abusi, sacros Libros omnibus vestigiis indagant, unde auctoribus inscitiam rerum talium opponant, scripta ipsa vituperent ». « Dolendum (etiam) multos esse qui antiquitatis monumenta, gentium mores et instituta, similiumque rerum testimonia magnis ii quidem laboribus perscrutentur et proferant, sed eo saepius consilio, ut erroris labes in sacris Libris deprehendant, ex quo illorum auctoritas usquequaque infirmetur et nutet ». « Satis autem deplorare non possumus, quam latius in dies acriusque haec oppugnatio geratur. Geritur in eruditos et graves homines, quamquam illi non ita difficulter sibi possunt cavere; et maxime contra indoctorum vulgus omni consilio et arte infensi hostes nituntur. Libris, libellis, diariis exitiale virus infundunt; id concionibus, id sermonibus insinuant; omnia iam pervasere, et multas tenent, abstractas ab Ecclesiae tutela, adolescentium scholas, ubi credulas mollesque mentes ad contemtionem Scripturae, per ludibrium etiam et scurriles iocos, depravant misere ».

Quaecum ita sint, nemo est qui non videat, quam

necessario requiratur studium sacrae Scripturae, tum ad eiusmodi errores refellendos cum ad ipsam sacram Scripturam tuendam. Hinc est quod Seraphicus opportune admonet et ad sacrae Scripturae studium provocat, dicens: « Haereticorum versutiis, qui in Scripturis sanctis occasionem erroris per falsas interpretationes assumunt, *oportet per ipsarum diligentem investigationem diligentius* obviare et fideles contra illorum fraudes et latentes decipulas praemunire » (1). Et ita etiam *Providentissimus* ait: « Huic novae falsi nominis scientiae antiqua illa et vera opponatur, quam a Christo per Apostolos accepit Ecclesia, atque *in dimicatione tanta idonei defensores Scripturae exurgant* ». — Ob hanc eandem rationem et ipse summus Pontifex Leo XIII. ad sacrarum Scripturarum studium promovendum praecipuo modo motus fuit, ut ipsemet in sua praecitata Encyclica *Providentissimus* fassus est, dicens: « Nobilissimum hoc sacrarum Litterarum studium excitare et commendare atque etiam ad temporum necessitates congruentius dirigere iamdiu apud Nos cogitamus. *Movemur nempe ac prope impellimur sollicitudine Apostolici muneris, non modo ut hunc praecclarum catholicae revelationis fontem tutius atque uberius ad utilitatem dominici gregis patere velimus, verum etiam ut eundem ne patiamur ulla in parte violari, ab iis qui in Scripturam sanctam, sive impio ausu invehuntur aperte, sive nova quaedam fallaciter imprudenter moliantur... Optamus nimirum et cupimus, ut plures patrociniū divinarum Litterarum rite suscipiant teneantque constanter* ». — Cum hac summi Pontificis exhortatione consonat haec Seraphi-

(1) S. Bonaventura. Determinationes Quaestionum super Regulam Fratrum Minorum, p. 1, q. 3.

ei observatio: « Quia curiosorum (quales sunt hodie-
ni falsi sapientes) instantia non desistit, necesse ha-
bent doctores sacrae Scripturae multa determinare,
quae sine salutis dispendio possent de facili pertransi-
re » (1).

Quanti autem faceret Seraphicus Scripturarum
studium et usum ad errores refellendos, satis clare pa-
tet ex hac etiam eiusdem admonitione, quae legitur in
Hexaëmeron: « Credite mihi, quod adhuc erit tempus,
quando nihil valebunt *casa aurea* vel *argentea*, id est
argumenta; nec erit defensio per rationem, sed solum
per auctoritatem (Scripturarum). Unde in signum hu-
ius Salvator, quando tentatus fuit, non defendit se per
rationem, sed per auctoritates (Scripturarum), et ta-
men bene scivisset per rationes » 2. — Hoc Christi
exemplum, quia ad rem magni est momenti, Seraphi-
cus pluries prae oculis exhibet, ut quisquis ex hoc
comprehendat, quam necesse sit ad Scripturas recur-
rere, ut valide errores refelli valeant. « Dominus Jesus,
ita Seraphicus, per auctoritatem (Scripturae) respondit
auctoritati oppositae a diabolo, ut clavus refundere-
tur virtute clavi » (3). « Post suggestionem (enim) dia-
bolicam Dominus respondit et per testimonium sacrae
Scripturae elidit diabolicam suasionem, cum ait (Luc.
4, 8): *Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis*.
Hoc inquam, scriptum est Deuteronomii 6, 13 » (4).
« Et merito Scripturae huius recordatur Salvator,
quia, secundum illud secundae ad Timotheum 3, 16:
omnis Scriptura, divinitus inspirata, utilis est ad do-

(1) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 14, p. 1, a. 2, q. 1
in corp.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 17, n. 28.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 22.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 16.

rendum, ad arguendum, ad corripiendum » (1). Et ideo « Christus semper per Scripturam se defendebat » (2). « Et ex hoc apparet nobilitas Scripturae, qua Christus in tentatione velut clypeo se defendit, secundum illud Proverbiorum 30, 5: *Omnis sermo Domini ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se*; unde et ad Ephesios 6, 16-17: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumate et gladium spiritus, quod est verbum dei* » (3). Hoc idem Domini exemplum et ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus* ad rem profert, dicens: « Ipse Dominus... earundem (sacrarum Litterarum) testimonia et a calumniis vindicat obtrectantium, et Sadducaeis ac Phariseis ad coarguendum opponit, *in ipsumque Satanam*, impudentius sollicitantem, retorquet ». « Per exemplum igitur Christi Domini omnes intelligant, quanti faciendae sint divinae Litterae, et quo ipsi studio qua religione ad idem armamentarium accedere debeant ».

Hinc S. Hieronymus, uti ad rem notat Encyclica *Spiritus Paraclitus*, « quaecumque oriebatur controversia, ad Biblia veluti ad confertissimum armamentarium confugebat, et testimoniis inde eductis, tanquam firmissimis argumentis, quibus refragari minime liceret, ad coarguendos adversariorum errores utebatur ». Hinc etiam « Apostoli, ut observat Encyclica *Providentissimus*, magnam efficacitatem ex divinis traxerunt Libris, ut christianam sapientiam late gentibus persuaderent, ut Judaeorum pervicaciam frangerent, ut haereses comprimerent erumpentes ».

(1) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 16.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 20.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 4, n. 10.

Propterea eadem Encyclica Scripturarum studium ad errores refellendos ad ipsamque Scripturam tuendam iterum commendans, ait: « Ad hoc plurimum sane conducet, si plures sint e sacro ordine paratiores, qui hac etiam in parte pro fide dimicent et impetus hostiles propulsent, induti praecipue *armatura Dei*, quam suadet Apostolus (Eph. 6, 13, 16-17) ».

Hinc est quod ipse Seraphicus, contra eos sacerdotes insurgens, qui, quamvis boni appareant, scientia tamen Scripturarum, qua adeo indigent ad dimicandum contra errores, se debito modo munire non curant, ita eosdem acriter reprehendit, verba S. Hieronymi ad rem adducens: « Sancta rusticitas solum sibi prodest, et quantum ex vitae merito Ecclesiam Christi aedificat, tantum nocet, si resistentibus non resistat, et non potens sit exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere » (1). Idiotae enim non possunt debito modo uti sacris Scripturis sicut oportet, « idiotae enim, qui praesumunt sacram Scripturam exponere, quae est profundissima omnium scripturarum, merito eorum superbiae excaecantur et incidunt in errores pessimos » (2).

Hanc Seraphici reprehensionem ipsi praesertim Religiosi, iuxta eiusdem S. Doctoris institutionem, semper prae oculis habere debent. « In pugna enim contra haereticos vel alios oppressores fidelium, ita Seraphicus, viri religiosi debent se promptius exponere et quasi primi in acie se opponere inimicis » (3). Quod quidem de nobis Franciscanibus praecipuo modo

(1) S. Bonaventura, Determinationes Quaestionum super Regulam Fratrum Min. p. 1, q. 3.

(2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 34, a. 2, q. 1 in corp.

(3) S. Bonaventura, Determinat. Qq. sup. Reg. Fr. Min. p. 2, q. 22, versus finem.

dictum esse vult idem Seraphicus. Ait enim ipse: «Vocavit nos (Franciscus, Deus, in adiutorium tam Cleri quam populi, ut subveniamus animabus et onus pastorum sublevando alleviemus » (1). Nam, ut supra dictum est, « *inter alios Ordines Religiosorum, ita Seraphicus, Ordo Fratrum Minorum datus est Ecclesiae ad edificationem fidelium in fide et moribus per verbum doctrinae et exempla bonae conversationis, quibus et fideles erudiantur ad imitandum et fides muniat contra pravitatem haereticam, sicut lucerna fugans in domo tenebras et operationes promovens* » (2).

— Propterea, iuxta hanc Seraphici doctrinam, viri Religiosi sequentem pontificiam admonitionem ut sibi praecipue factam accipere et ideo perfectiori modo praxi observare tenentur: « Optamus et cupimus, ita in praefata Encyclica *Providentissimus*, ut illi potissime, quos divina gratia in sacrum ordinem vocavit, maiorem in dies diligentiam industriamque iisdem (Libris sacris, legendis, meditandis, explanandis, quod aequissimum est, impendant ».

ARTICULUS 2.

Negligentia in addiscendis Scripturis sacris valde est reprehensibilis.

Duo hic praestat Seraphicus: *primo* scilicet negligentes in addiscendis Scripturis sanctis acriter reprehendit: *secundo*, eorum excusationem ut invalidam refutat.

(1) S. Bonaventura, Ibidem p. 1, q. 2.

(2) S. Bonaventura, Ibidem prologus.

§ 1.

Seraphicus severe reprehendit eos qui Scripturarum studium negligunt.

In primis igitur veritate facti obstrictus, quamvis amaro animo, Seraphicus fatetur, nonnullos esse in quibus verificatur illud, quod, ut narrat ipse Seraphicus, fassus est quidam episcopus loquendo cum rege Angliae. « Rex enim Angliae, ita Seraphicus, petiit a quodam episcopo, quid significarent duo cornua in mitra sua. Respondit, et bene, quod significant duo testamenta, quae episcopi scire debent. « Et quid significant illa duo pendicula, quae pendent : et tergum » ? Respondit, quod significant ignorantiam utriusque, quia neque hoc neque illud scimus, sed totum proiecimus post tergum » (1).

Quam verum sit hoc, quod notat Seraphicus hac narratione, multos scilicet et inter sacerdotes inveniri, qui Scripturas addiscere negligunt, fatetur et ipse Hieronymus. Nam ut legitur in pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*, S. Hieronymus « non tantummodo rusticos verum etiam clericos litteratos Scripturarum ignorantia peccare animadvertit ».

Hinc eadem Encyclica exclamare cogitur : « Heu quot sacrorum administri, posthabita Biblicorum lectione, fame ipsi pereunt et alios nimis multos interire sinunt, cum scriptum sit (Thr. 1, 4) : *Parruli petierunt panem et non erat qui frangeret eis.* — *Desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde* (Jer. 12, 11) ». Isti negligentes deberent semper prae oculis

(1) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 1, n. 17.

habere quod legitur « in Proverbiis (24, 30-31): *Per agrum hominis pigri transiri et per vineam viri stulti. Et ecce, totum repleverant urticae et operuerant superficiem eius spinae, et maceria lapidum destructa erat.* Hoc enim fit, quando homo habet bonam dispositionem ad sapientiam et non exercet eam; tunc crescunt ibi urticae et spinae et maceria lapidum sapientiae destruitur » (1).

Isti qui ita Scripturarum studium negligunt, valde sunt reprehendendi, et hoc Seraphicus facto illo comprobatur: quod de S. Hieronymo narrator, « Beatus enim Hieronymus, ita Seraphicus, de se ipso scribit, quod semel, semotis libris divinis, Ciceronem legisset, ductus fuit ad iudicium: a quo cum iudex quaereret, quis esset, respondit: Christianus sum. Cui iudex: Mentiris, inquit, Ciceronianus es, non Christianus » (2). Propterea ipse Hieronymus « qui post studium Ciceronis non habebat saporem in propheticiis libris: ideo flagellatus fuit ante tribunal Dei. — Hoc autem propter nos factum est » (3), propter eos scilicet corripiendos, qui sacrae Scripturae studium negligunt.

Isti enim valde sunt reprehendendi, immo et a dignitate ecclesiastica sunt removendi. « A gubernaculo enim navis, ita Seraphicus, et a regimine civitatis repellitur qui nihil scit de regimine. Propterea, si fundamenta Ecclesiae consistunt in scientia sacrae Scripturae, ideo qui sacram Scripturam nescit repellendus est ab officio et dignitate ecclesiastica. In Osee 4, 6: *Quia tu repulisti scientiam, repellam te, ne sa-*

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 5.

(2) S. Bonaventura, Sermo 6. Domin. 22 post Pentecosten.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 12.

cerdotio fungaris mihi. Et sciendum, quod scientia repellitur, quando homo non curat eam addiscere» (1).

Ni igitur reprehendi velit et repelli a Christo, «studere debet Christi discipulus in sacra Scriptura » (2); et «oportet (in tali studio) habere assiduitatem » (3). Et ideo S. Hieronymus, ut opportune notat Encyclica *Spiritus Paraclitus*, gravissimis verbis assiduam in sacris voluminibus exercitationem sacerdotibus inculcat ». Hinc summus Pontifex Benedictus XV in praecitata Encyclica Episcopos alloquens ait: « Quae exegetae sanctissimi (Hieronymi) documenta, Venerabiles Fratres, studiose efficite ut animis clericorum et sacerdotum vestrorum altius insideant: nam vestrum in primis est diligenter revocare eos ad considerandum quid ab ipsis divini muneris, quo aucti sunt, ratio postulet, si eo non indignos se praestare velint. *Labia enim sacerdotis custodient scientiam et legem requirent ex ora eius, quia Angelus Domini exercituum est* (Malach. 2, 7). Sciant igitur, sibi studium Scripturarum non esse neglegendum ».

§ 2.

Seraphicus praetextum obscuritatis Scripturarum quas negligentes in eorum studio se excusare praetendunt, plene ut invalidum refutat.

« Novi theologi, ita Seraphicus, frequenter ipsam Scripturam sacram exhorrent tanquam incertam et i-

(1) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 1, n. 8.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 7.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 16.

nordinatam et tanquam *silvam opacam* » (1). Imitantur isti suo modo Judaeum illum, de quo ita narrat Seraphicus: « Quidam Judaeus semel legebat illud capitulum Isaiae 53, 1: *Domine, quis credidit auditui nostro* etc. et legebat ad litteram et non potuit habere concordantiam nec sensum, et ideo proiecit librum ad terram, imprecans, ut Deus confunderet Isaiam, quia, ut sibi videbatur, non poterat stare quod legebat » (2). Isti valde reprehensibiles sunt.

Obscuritatem enim quandam inesse Scripturis sanctis, non negat Seraphicus, immo claris verbis hoc idem et ipse fatetur, dicens: « Sacra Scriptura primo *faciem obscuram* habet » (3) et « maximae profunditatis est et difficultatis » (4). Quod quidem et ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus* clare fatetur, dicens: « Diffitendum non est *religiosa quadam obscuritate* sacros Libros involvi ». Ex hoc tamen sumi non debet praetextus vel relinquendi vel negligendi ipsarum Scripturarum studium: quinimmo ex hoc ipso, ut bene observat ad rem Seraphicus, motivum potius summen- dum est nosmetipsos ad idem studium magis magisque excitandi. « Ideo enim, ita Seraphicus, sub cortice litterae apertae (Scripturarum) *occultatur mystica et profunda intelligentia, ut ipsius profunditate in humilitate litterae latente... negligentes excitentur* ad intelligentiam mysteriorum » (5). Hanc eandem rationem praefatae obscuritatis Scripturarum exhibet et ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus*; ibi enim post illa verba: « Diffitendum non est *religiosa quadam ob-*

---

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

(2) Hexaëmeron, coll. 19, n. 9.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 16.

(4) S. Bonaventura, Sermo 2. Domini. 3. Adventus.

(5) S. Bonaventura, Breviloquium prol. paragr. 4..

obscuritate sacros Libros involvi », statim subiungitur: « Deo quidem sic providente, *ut homines maiore cum desiderio et studio illos* (Libros) *perscrutarentur*, resque inde operose perceptas mentibus animisque altius infigerent ».

Propter praefatam igitur obscuritatem, quam prae se ferunt Scripturae, minime est earundem studium relinquendum vel negligendum, sed potius in eo alacrius insistendum ac proficiendum. Hoc enim modo fit, ut obscuritas illa Scripturarum pedetentim evanescat. Nam, ita ad rem admonet Seraphicus, « sicut quando homo videt semel faciem hominis, non ita perfecte postea cognoscit; sic de sacra Scriptura: quia primo faciem obscuram habet, sed postea quando frequenter videtur, efficitur familiaris » (1). Immo hoc modo obtinetur, ut ipsa sacra Scriptura « omni intellectui condescendat et omnem intellectum sibi diligenter intendentem multitudine radiositate suae illuminet et accendat » (2).

Et igitur obscuritas illa Scripturae evanescat, ita nos admonet Seraphicus, et ipsa Scriptura intelligibilis et gustabilis reddatur, « oportet operari in sacra Scriptura et exercitare intellectum » (3). « Quando Christus fecit miraculum de conversione aquae in vinum, non statim dixit; fiat vinum, nec fecit de nihilo; sed voluit quod ministri implearent hydrias aqua. Ad litteram, quare sic fecit, ratio reddi non potest; sed secundum spiritualem intelligentiam reddi potest ratio: quia scilicet Spiritus sanctus non dat spiritualem intelligentiam, nisi homo (prius) impleat hydriam sci-

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 16.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium prol. paragr. 4.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 5.

lieet capacitatem suam » (1). « Quod Deus Adam replevit disciplina intellectus istud fuit privilegium eius; unde non est in nobis » (2). « Deus enim non utitur miraculis, ubi natura sufficienter per se potest operari » (3). Oportet igitur operari in sacra Scriptura et exercitare intellectum » (4).

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 8.

(2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti coll. 8, n. 13.

(3) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 3, p. 2, q. 1, in corp.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, m. 5.

Caput 2.

Doctrina Seraphici Doctoris de modo studendi sacrae scripturae.

S. Bonaventura, sicut totus est in commendando Scripturarum studio et in extollenda ipsarum Scripturarum excellentia, ut iam ex dictis sit manifestum; ita pariter totus est in exponendo *modo studendi sacrae Scripturae*.

Quia enim, ut ipse ait, « nemo potest sapientiam acquirere, nisi habeat *modum* debitum addiscendi » (1), et quia « qui vult expedite procedere, necesse est, ut praecognoscat et praevideat viam » (2); ideo, ut sciamus quomodo in huiusmodi studio Scripturarum procedere eidemque fructuosam impendere operam debeamus maximam adhibet Seraphicus curam nos instituendi de modo tenendo et de recta via in praefati Scripturarum studii curriculo sequenda.

Et hic quidem duo nobis quam maxime opportuna commendantur a Seraphico. *Primo* scilicet, docet nos *qualiter sacra Scriptura sit addiscenda*; *secundo* vero, *media adhibenda assignat*, quibus ad Scripturarum scientiam acquirendam utendum sit.

---

(1) S. Bonaventura, Comment. in Ecclesiasten, c. 6. v. 7. q. 3.

(2) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 34, p. 1, a. 2. q. 2. in corp.

ARTICULUS I.

Qualiter sacra Scriptura sit addiscenda

Seraphicus docet, in studio Scripturarum sistendum non esse in sola corticis litterae cognitione, sed sedulo studio investigandum esse, quinam sit verus sensus, qui sub cortice litterae latet. « Primum est, ait ipse, quod homo habeat Scripturam non sicut Judaeus, qui solum vult corticem. Unde quidam Judaeus semel legebat illud capitulum Isarae (53, 1 seq.): *Domine quis credidit auditui nostro* etc. et legebat ad litteram et non poterit habere concordantiam nec sensum, et ideo proiecit librum ad terram, imprecans, ut Deus confunderet Isaiam. quia, ut sibi videbatur, non poterat stare quod dicebat » (1). Non sicut iste Judaeus faciebat, qui scilicet sistebat in sola cortice litterae et non curabat de vero sensu, non sic, inquam, docet Seraphicus, studendum est in sacra Scriptura, sed sub cortice litterae investigandus est etiam verus sensus, quem exprimere voluit Spiritus sanctus, seu hagiographus sub dictamine Spiritus sancti scribens.

Quia vero ut supra (2) dictum est, duplex est sensus Scripturarum, *litteralis* scilicet et *spiritualis*, qui iterum subdistinguitur in *allegoricum*, *tropologicum* et *anagogicum*: ideo Seraphicus Scripturarum studioso commendat, ut *primò* ad litteralem sensum acquirendum attendat, *Dein* vero ad spiritualem sensum comparandum incumbat. « Studeat scilicet homo in sacra Scriptura ita Seraphicus, quantum ad *litteram* et *spiritum* » (3).

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 9.

(2) In secunda parte praecedenti: c. 1, paragr. 4.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 15.

Et primo quidem iuxta Seraphicum inquirendus est sensus « *litteralis*, quem exterius verba sonant » (1), seu quem verbis ipsis exprimere voluit bagiographus. Nam ut docet Hieronymus (Ep. 29, 1, 3): « De Scripturis disputanti non tam necessaria sunt verba quam sensus ». Et ideo etiam pontificia Encyclica *Spiritus Patristicus* hoc statuit, dicens: « Ad litteralem seu historicam explicationem in primis animum intendere debemus ». — Ratio autem, quare in investigatione sensus litteralis praecipuo modo insistendum sit, duplex est. *Primo* scilicet, quia, ut docet Seraphicus, sensus litteralis est sensus « *principalis* » ipsius sacrae Scripturae (2). *Secundo* vero, quia sensus litteralis est quodammodo basis et fundamentum sensus spiritualis, ad quem propterea asurgere non possumus, si prius litteralem sensum non possideamus. « Sicut enim, ita Seraphicus, qui dedignatur prima addiscere elementa, ex quibus dictio integratur, nunquam potest noscere nec dictionum significatum nec rectam legem constructionum: sic qui litteram scilicet litteralem sensum sacrae Scripturae spernit addiscere, ad spirituales eius intelligentias nunquam assurget » (3).

Secundo vero in studio Scripturarum *spiritualis* etiam *sensus addiscendus est*. Quia enim « in sacra Scriptura, ita Seraphicus, sub cortice litterae apertae occultatur mystica et profunda intelligentia, (ideo curare debet studiosus Scripturae, ut perveniat non modo ad cognitionem litterae (seu sensus litteralis), sed

(1) S. Bonaventura, De Reductione Artium ad Theologiam, n. 5.

(2) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 2, p. 1, dub. 1, ubi ait: « Una Scriptura multis modis potest expositi: unus tamen est principalis et litteralis intellectus etc. ».

(3) S. Bonaventura, Breviloquium prol. paragr. 6.

et) ad intelligentiam mysteriorum » (1) sensus scilicet spiritualis. — De hac eadem re ita nos admonet et ipsa pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*: « Litterali autem seu historica significatione in tuto collocata, interiores altioresque rimantur sensus, ut exquisitiore epulo spiritum pascat: docet enim (S. Hieronymus) de libro Proverbiorum, idemque de reliquis Scripturae partibus saepe monet, sistendum non esse in solo litterali sensu, « sed, quasi in terra aurum, in nuce nucleus, in hirsutis castanearum operculis absconditus fructus inquiritur, ita in eis divinum sensum altius perscrutandum » (In Eccle. 12, 9, s.). Quamobrem, cum sanctum Paulinum edoceret, « quo in Scripturis sanctis calle gradiatur », « tum, ait, quod legimus in divinis libris, nitet quidem et fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est. Qui esse vult nucleum, frangit nucem (Ep. 58, 9, 1) ».

Scriptura enim datur nobis in cibum vitae spiritualis. Ideo ut huiusmodi cibus evadat nobis salutaris, sumendus est non tantum quoad litteram, sed et quoad spiritum. Propterea, ut docet Seraphicus, oportet hic imitari animal ruminans. « Nota, ita Seraphicus, quod animal, quod non ruminat, immundum est. Ruminatio enim fit eo, quod animal habet duos ventres; attrahit cibum ad os et totum ruminat et proicit in alterum ventrem ulteriorem » (2). Ita et nos facere debemus quoad cibum Scripturae, prius scilicet assumendus est quoad litteram, sed postea ruminandus est usque dum percipiatur et gustetur etiam eius spiritualis intellectus sive sensus. « Sicut enim Deus proportionavit gustum et cibum, quia cibo dedit saporem, gustui autem

---

(1) S. Bonaventura. Breviloquium prol. paragr. 4.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 18.

discretionem; et ex his duobus cibis incorporatur; sic primo oportet *sumere* Scripturam (quoad litteram sive litteralem sensum), postea *masticare*, demum *incorporare* (quoad spiritum, sive spirituales sensum) » (1).

Quando hoc modo Scripturarum studio datur opera, tunc, quam saporosus sit divinorum eloquiorum gustus; experitur, adeo ut, ita ad rem observat Seraphicus, exclamare cogamur cum Propheta « in Psalmo (118, 193): *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super me ori meo* » (2).

Studium Scripturarum iuxta praefatum sensum spirituales, dummodo opportuno modo id fiat, commendatur et ab ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus*, illis verbis: « Caveat expositor ne illa negligat quae ab iisdem Patribus ad allegoricam similemve sententiam translata sunt, maxime quum ex litterali descendant et multorum auctoritate fulciantur. Talem enim interpretandi rationem ab Apostolis Ecclesia accepit, suoque ipsa exemplo, ut e re patet liturgica, comprobavit; non quod Patres ex ea contenderent dogmata fidei per se demonstrare, sed quia bene frugiferam virtutis et pietatis alendae nossent experti ».

« Attendat autem expositor, ita Seraphicus, quod non ubique requirenda est allegoria, nec omnia sunt mystice exponenda » (3). Propterea, ut sciamus quibus in locis Scripturarum quaerendus sit etiam sensus mysticus, Seraphicus sequens praenotandum cum tribus sequentibus regulis nobis prae oculis proponit, dicens:

« Propter quod notandum est, quod Scriptura sacra quatuor habet partes. Una est, in qua secundum litteram agit de mundanis naturis, et per illas signi-

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 17.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 18.

(3) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

ficat reparationem nostram, sicut in descriptione formationis mundi. — Alia est, in qua agit de actibus et processibus illius populi Israelitici, et per illos significat reparationem generis humani. — Tertia est, in qua nudis verbis significat et exprimit quae pertinent ad nostram salutem quantum ad fidem vel mores. — Quarta est, in qua praenuntiat nostrae salutis mysterium, partim verbis nudis, partim aenigmaticis et obscuris. Et propterea Scriptura in his locis variis non est uniformiter exponenda.

« Debet autem expositor dirigi in expositione sacrae Scripturae secundum triplicem regulam, quae trahi potest de verbis beati Augustini in libro de doctrina christiana.

« Prima est haec. Ubicunque in hac Scriptura prima verborum significatio significat *res creationis* sive *singulares actus humanae conversationis* ibidem *res significatae* per verba primo significantur, deinde nostrae reparationis mysteria; ubi vero prima significatio verborum exprimit fidem sive caritatem, ibi nulla est allegoria quaerenda.

« Secunda regula est ista. Ubi verba huius Scripturae significant *res creationis*, aut *conversationis populi Israelitici*; ibi quaerat ex alio Scripturae loco, quid quaelibet res significet, et deinde significationem suam eliciat per verba nude significantia *fidei veritatem*, vel *morum etiam honestatem*.

« Tertia regula est ista. Quando aliqua Scriptura habet aliquem intellectum *litteralem* et *spiritualem*, debet discutere expositor, utrum illa attributio conveniat *historico*, an *spirituali* significato, si forte utrique non poterit convenire; si autem utrique competit, tunc *litteraliter* et *spiritualiter* debet affirmari; si vero altero modo tantum, tunc spiritualiter solum debet in-

telligi: sicut sabbatum Legis esse perpetuum, sacerdotium aeternum, possessionem terrae aeternam, et pactum circumcisionis esse aeternum; quae omnia ad spirituale significatum referenda sunt » (1).

Sed ad acquisitionem veri sensus sive litteralis sive spiritualis sacrae Scripturae quomodo secure pervenire poterimus? — Ut huic magni momenti quaestioni plene satisfiat, sequenti articulo datur nunc locus, qui est de mediis ad rem adhibendis. « Ad hoc enim, quod per sacrarum Scripturarum silvam quis secure incidendo et exponendo incedat, opus est » (2), ut media ad id necessaria adhibeat. Et ideo:

ARTICULUS 2.

De mediis adhibendis ad acquirendam Scripturarum intelligentiam.

Plura media quam maxime opportuna ad rem uttenda, seu leges observandas exhibet Seraphicus Doctor, quae omnino et perfectissime correspondent iis mediis utendis sive iis legibus servandis, quae ad eundem finem nobis a pontificiis Encyclicis *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus* indigitantur. Et revera:

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

§ 1.

In primis exigit Seraphicus, ut ipsum textum sacrae Scripturae sive ipsa verba Scripturae perdiligenter et maximo studio consideremus, ut hoc modo percipere valeamus quid revera hagiographus dixerit.

Ad rem ita loquitur Seraphicus: « Studere debet Christi discipulus in sacra Scriptura sicut pueri primo addiscunt a, b, c, d, etc. et postea syllabicare et postea legere et postea quid significet pars. Similiter in sacra Scriptura primo debet quis studere in textu et ipsum habere in promptu » (1). « Cum enim ipsa (sacra Scriptura) sub una littera multiplicem tegat intelligentiam, expositor debet abscondita producere in lucem... Ad quod non potest quis de facili pertingere nisi per assuefactionem lectionis textuum et litteram bibliae commendet memoriae: alioquin in expositione Scripturarum nunquam poterit esse potens » (2). « Ad hoc enim, quod per sacrarum Scripturarum silvam quis secure incidendo et exponendo incedat, opus est, ut prius noverit ipsius sacrae Scripturae veritatem per verba explicita » (3). « Ideo enim in sacra Scriptura sub cortice litterae apertae occultatur mystica et profunda intelligentia, ut ipsius profunditate in humilitate litterae latente negligentes excitentur (ad litteram prius addiscendam, ut sic postea perveniant) ad intel-

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 7.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

(3) S. Bonaventura, Ibidem.

lignentiam mysteriorum » (1). « Unde sicut qui deditur prima addiscere elementa, ex quibus dictio integratur, nunquam potest noscere nec dictionum significatum nec rectam legem constructionum; sic qui litteram sacrae Scripturae spernit (addiscere), ad spirituales eius intelligentias nunquam assurgit » (2).

Ex his satis clare apparet, quam instanter commendet Seraphicus Scripturarum textus et verborum perdiligentem considerationem tanquam primum medium adhibendum sive primam legem servandam, ut quis ad ipsarum Scripturarum intelligentiam pervenire valeat.

Hoc idem commendatur in pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*, ubi doctrina et praxis S. Hieronymi ad rem in medium profertur. Ibi enim dicitur: « Sanctus Doctor (Hieronimus) de legibus in usu Bibliorum servandis... *primo quidem monet, ipsa Scripturae verba perdiligenter consideremus, ut certo constet quidnam sacer scriptor dixerit*. Neque enim quisquam ignorat, Hieronymum, si quando opus esset, consuevisse ad codicem primigenium adire, aliam interpretationem cum alia comparare, *vim verborum excutere* etc. ». Et rectissime, « Commentatoris enim officium est, non quid ipse velit, sed quid sentiat ille quem interpretatur, exponere », ita S. Hieronymus ad Pammachium ad rem adductus in Encyclica *Providentissimus*, quod quidem melius cognosci non potest, quam perdiligenter considerando ipsa verba scriptoris sacri.

Cum hoc primo medio alterum connectitur iuxta doctrinam Seraphici, quo valde adiuvatur et facilior

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 4.

(2) S. Bonaventura, Ibidem, prologus paragr. 6.

redditur acquisitio intelligentiae sensus sacrae Scripturae, scilicet:

§ 2.

Seraphicus docet, alterum medium, adhibendum ad acquirendam sacrae Scripturae intelligentiam, consistere in opportuno usu comparationis et collationis inter se correlativorum textuum et librorum ipsius sacrae Scripturae.

De hoc medio a pontificia Encyclica *Providentissimus* mentio fit ibi, ubi dicit, in studio sacrae Litterae « perpendendum esse quid velit locorum similitudo ».

Huius medii rationem reddens Seraphicus, ait: « Tota Scriptura est quasi una cithara, et sicut una chorda citharae per se non facit harmoniam, sed cum aliis; similiter unus locus Scripturae dependet ab alio, immo unum locum respiciunt mille loca » (1). « Vetus enim testamentum et novum in magna consonantia et harmonia conveniunt et sunt sicut *viginti quatuor seniores* circa thronum Christi, ut nulla sit dubitatio » (2).

Propterea quando in Scriptura occurrit textus obscurus, ut intelligibilis reddatur, recurrendum est ad alios relativos Scripturarum textus facile intelligibiles et claros: tunc enim istorum lucis et claritatis subsidio obscuritas illius textus sponte diradatur. « Cum enim, ita ad rem Seraphicus, ipsa (sacra Scriptura) sub una littera multiplicem tegat intelligentiam, expo-

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19, n. 7.

(2) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 9, n. 20.

sitor debet abscondita producere in lucem et illam e-
ductam manifestare per aliam Scripturam magis pa-
tentem: sicut si exponerem illud Psalmi (34, 2): *Ap-
prehende arma et scutum, et exurge in adiutorium mi-
hi*, et velim explicare, quae sint *arma* divina; dicam,
quod eius veritas et bona voluntas. Et quod ita sit,
probandum per Scripturam apertam. Nam et scribitur
alibi (Ps. 5, 13): *Scuto bonae voluntatis laue coronasti
nos*; et iterum (Ps. 90, 5): *Scuto circumdabit te veri-
tas eius* » (1).

Ex huiusmodi textuum et librorum Scripturae
comparatione fit, ut facile percipiantur « quatuor illae
intelligentiae principales, scilicet *litteralis, allegorica,
moralis, anagogica*... et ita ex Scripturis c. sonus
sublimis Dei, quia omnia sunt a Deo; unde in Apoca-
lypsi (14, 2): *Et vox, quam audivi, sicut vox aquarum
multarum*, propter multitudinem intelligentiarum; et
sicut vox (scilicet sonus) *citharodorum*, propter con-
cordantiam illarum intelligentiarum, quia miro modo
concordant et mira est harmonia » (2). Unde « haec
sapientia resultat ex multis mysteriis Scripturae, si-
cut ex multis speculis fiunt multiplicationes radiorum
et ignium (quod obtinetur transeundo a claritate in
claritatem: a claritate *allegoriae* in claritatem *anago-
giae*, et rursus *tropologiae* » (3).

Ut autem huiusmodi textuum et librorum compa-
ratio faciliior et securior evadat, sicque ad relativam
eorundem textuum et librorum intelligentiam et expla-
nationem secure perveniat, necessario requiritur u-
sus et alterius medii, scilicet:

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 13, n. 9.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 19.

§ 3.

Seraphicus, ad Scripturarum intelligentiam acquirendam medium quam maxime necessarium esse, docet, studiosum recursum ad interpretationes et expositiones Sanctorum.

« Ad hanc intelligentiam Scripturarum, ita Seraphicus, non potest homo pervenire per se » (1); « qui enim secundum lucem intelligentiae suae vult sacram Scripturam indagare, cogitat errores falsissimos » (2; sed « per illos pervenire potest), quibus Deus revelavit, scilicet per *originalia Sanctorum* » (3). « Scriptura enim habet intelligentias spirituales, quae mirabiliter expositae a Sanctis pullulant » (4). Etiam S. Hieronymus, ut ad rem observat pontificia Encyelica *Spiritus Paraclitus*, « sic maiorum auctoritati se permittit, ut affirmare queat, se « quod didicerat, non a se ipso, id est a praesumptionis pessimo praeceptore, sed ab illustribus Ecclesiae viris » (Ep. 108, 26, 2) didicisse: fatetur enim, se « nunquam in divinis voluminibus propriis viribus credidisse » (ad Domion. et Rogat. in 1. Par. Praef.).

Quia igitur ad intelligentiam Scripturarum requiritur subsidium doctrinae Sanctorum, ideo rectissime concludit Seraphicus, dicens: « Oportet ergo recurrere ad originalia Sanctorum » (5). Quibus verbis repe-

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 10.

(2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 8, m. 5.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 10.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 3, n. 27.

(5) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 10.

tit Seraphicus, quod iam prius tradiderat S. Hieronymus (Epist. 129, n. 11), dicens: « Si scientiam Scripturarum scire voluero, eos interrogare debeo, qui artem didicere ab artifice, et in Lege Domini meditantur die ac nocte » scilicet sanctos Patres.

Hoc medium indigitatur nobis et ab ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus* hisce luculentissimis verbis: « Huius disciplinae magister Lac etiam laude floreat oportet, ut in commentariis versatus sit Ss. Patrum Doctorumque et interpretum optimorum. Id sane inculcat Hieronymus, multumque Augustinus, qui, iusta cum querela, « si unaquaeque disciplina, inquit, quamquam vilis et facilis, ut percipi possit, doctorem aut magistrum requirit, qui temerariae superbiae plenius, quam divinorum sacramentorum libros ab interpretibus suis nolle cognoscere ». Id ipsum sensere et exemplo confirmavere ceteri Patres, qui « divinarum Scripturarum intelligentiam, non ex propria praesumptione, sed ex maiorum scriptis et auctoritate sequebantur, quos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat » [Ruf. Hist. eccl. 2, 9]. — Iamvero Ss. Patrum, quibus « post Apostolos, sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit » (S. Aug. contra Julian. II, 10, 37), summa auctoritas est, quotiescumque testimonium aliquod biblicum, ut ad fidei pertinens morumve doctrinam, uno eodemque modo explicant omnes: nam ex ipsa eorum consensione, ita ab Apostolis secundum catholicam fidem traditam esse nitide eminet. Eorundem vero Patrum sententia tunc etiam magni aestimanda est, quum hisce de rebus munere doctorum quasi privatim funguntur: quippe quos, non modo scientia revelatae doctrinae et multarum notitia rerum, ad apostolicos libros cognoscendos utilium,

valde commendet, verum Deus ipse, viros sanctimonia vitae et veritatis studio insignes, amplioribus luminis sui praesidiis adiuverit. Quare interpret suum esse noverit, eorum et vestigia reverenter persequi et laboribus frui intelligenti delectu ».

Sed hic satis non est Seraphico statuere, recurrendum esse *ad originalia Sanctorum*, sed curam etiam adhibet nobis indigitare, quinam sint Patres isti ac Doctores, ad quos recurrere oportet ad acquirendam Scripturarum intelligentiam. Et ideo postquam docuerit, intelligentiam Scripturarum acquiri non posse « nisi per illos, quibus Deus revelavit, scilicet per originalia Sanctorum » (1), statim subiungit ibidem « ut *Augustini, Hieronymi et aliorum* » (2). Quinam sint isti *alii*, traditur a Seraphico in opusculo *de Reductione artium ad Theologiam*, ubi post *Augustinum* nominantur *Gregorius, Dionysius, Anselmus, Bernardus, Richardus et Hugo*; quos Seraphicus ibidem distribuit in triplicem classem iuxta triplicem sensum mysticum scilicet *allegoricum, morale et anagogicum*, dicens: « Primum maxime docet *Augustinus*, secundum maxime docet *Gregorius*, tertium vero docet *Dionysius*. — *Anselmus* sequitur *Augustinum*, *Bernardus* sequitur *Gregorium*, *Richardus* sequitur *Dionysium*, quia *Anselmus* in rationatione, *Bernardus* in praedicatione, *Richardus* in contemplatione. *Hugo* vero omnia haec » (3). — In *Hexaëmeron* collectionem Patrum et Doctorum sub alio aspectu texens, Seraphicus ait: « In novo testamento datum est semen doctorum altissimorum in Graeca et Latina lingua quasi Patriarchae duodecim. Graeci:

---

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19 n. 10.

(2) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19, n. 10.

(3) S. Bonaventura, *De Reductione Artium ad Theologiam*, n. 5.

Epiphanius, Basilii, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Athanasius, Chrysostomus; Latini: *Hieronymus Augustinus, Hilarius, Ambrosius, Orosius, Gregorius* » (1). — Eandem collectionem repetit in *Hexaëmeron*, dicens: « Tertia firmitas fidei est in documentis Doctorum et sapientum in mundana sapientia et divina, ut *Dionysii, Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nysseni, Damasceni, Basilii, Athanasii, Chrysostomi*. Latinorum similiter: *Hilarii, Gregorii, Augustini, Ambrosii, Hieronymi*. Documenta istorum concordant et idem dicunt, idem sapiunt » (2).

Etiam pontificia Encyclica *Providentissimus*, postquam ut supra vidimus, ad Ss. Patrum interpretationes ac expositiones recursum commendasset, eorundem Patrum ac Doctorum perfectiorem collectionem texere curavit, hisque verbis expressit: « A religionis christianae initiis, quotquot sanctitate vitae rerumque divinarum scientia floruerunt, ii sacris in Litteris multi semper assiduique fuerunt. Proximos Apostolorum discipulos, in quibus *Clementem Romanum, Ignatium Antiochoenum, Polycarpum*, tum *Apologetas*, nominatim *Justinum et Irenaeum*, videmus epistolis et libris suis, sive ad tutelam sive ad commendationem pertinerent catholicorum dogmatum, e divinis maxime Litteris fidem, robur, gratiam omnem pietatis arcessere. Scholis autem catecheticis ac theologicis in multis sedibus episcoporum exortis, Alexandrina et Antiochena celeberrimis, quae in eis habebatur institutio, non alia prope re, nisi lectione, explicatione, defensione divini verbi scripti continebatur. Inde plerique prodierunt Patres et scriptores, quorum operosis studiis egre-

---

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 16, n. 26.

(2) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19, n. 22.

gisque libris consecuta tria circiter saecula ita abundarunt, ut aetas biblicae exegeseos aurea iure ea sit appellata. — Inter orientales principem locum tenet Origenes, celeritate ingenii et laborum constantia admirabilis, cuius ex pluribus scriptis et immenso Hexaplorum opere deinceps fere omnes hauserunt. Adnumerandi plures, qui huius disciplinae fines amplificaverunt: ita inter excellentiores tulit Alexandria *Clementem*, *Cyrillum*; Paelestina *Eusebium*, *Cyrillum* alterum; Cappadocia *Basilium Magnum*, utrumque *Gregorium*, Nazianzenum et Nyssenum: Antiochia Joannem illum Chrysostomum, in quo huius peritia doctrinae cum summa eloquentia certavit. — Neque id praeclare minus apud occidentales. In multis qui se admodum probavere, clara *Tertuliani* et *Cypriani* nomina, *Hilarii* et *Ambrosii*, *Leonis* et *Gregorii Magnorum*; clarissima *Augustini* et *Hieronymi*. — Ex eo tempore ad undecimum usque saeculum, quamquam huiusmodi contentio studiorum non pari atque antea ardore ac fructu vixit, vixit tamen, opera praesertim hominum sacri ordinis. Curaverunt enim, aut quae veteres in hac re fructuosiora reliquerunt diligere, eaque apte digesta de suisque aucta pervulgare, ut ab Isidoro Hispalensi, Beda, Alcuino factum est in primis; aut sacros codices illustrare glossis, ut Valfridus Strabo et Anselmus Laudunensis, aut eorumdem integritati novis curis consulere, ut Petrus Damianus et Lanfrancus fecerunt. — Saeculo autem duodecimo allegoricam Scripturae enarrationem bona cum laude plerique tractarunt: in eo genere S. Bernardus ceteris facile antecessit, cuius etiam sermones nihil prope nisi divinas Litteras sapiunt.

— Isti igitur sunt Sancti illi, «ad quorum originalia in Scripturarum studio oportet recurrere» iuxta mentem Seraphici (1) et praefatae Encyclicae *Proridentissimus*.

Tot autem inter Patres et Doctores duo praesertim colendi veniunt iuxta doctrinam Seraphici: *Augustinus* scilicet et *Hieronymus*. — *Augustinus* enim salutatur a Seraphico non solum tanquam *egregius doctor* (1), *pius doctor* (2), *vir prudens ingenio* (3), *altissimus metaphisicus* (4), *praecipuus veritatis amator* (5), *subtilissimus fidei defensor* (6), *praecipuus doctor latinus* (7), sed etiam tanquam *praecipuus expositor totius*

---

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron*, coll. 19, n. 10.

(2) Ita praedicatur Augustinus a Seraphico pluribus in locis, nempe: 1. Sent. d. 46, a. un. in corp. — 2. Sent. d. 10, a. 2, q. 1, in corp. — 2. Sent. d. 17, a. 1, q. 3, in corp. — 4. Sent. d. 3, p. 2, a. 3, q. 2, in corp. — 4. Sent. d. 21, p. 1, a. 2, q. 2, in corp.

(3) Ita laudatur Augustinus in Apologia pauperum, c. 10, n. 5, ubi Seraphicus dicit: «... et quod hic fuerit intellectus pii doctoris Augustini, manifeste colligitur ex verbis ipsius etc.».

(4) Hoc titulo laudatur Augustinus in 2. Sententiarum d. 34, a. 2, q. 2 in corp., ubi Seraphicus ait: «... sic beatus Augustinus tanquam vir prudens ingenio...».

(5) Ita laudatur Augustinus a Seraphico, qui in 2. Sententiarum d. 3, p. 1, a. 1, q. 2, in corp., ait: «... sicut manifeste innuit Augustinus in libro de Mirabilibus sacrae Scripturae, qui fuit altissimus metaphisicus».

(6) Hac laude insignitur Augustinus a Seraphico, qui in 3. Sententiarum d. 38, a. un. q. 4, in corp., ait: «... et hoc videtur sensisse Augustinus, qui fuit praecipuus veritatis amator».

(7) S. Augustinus hoc insignitur titulo a Seraphico, qui in 3. Sententiarum d. 6, a. 4, q. 3, in corp., ait: «... et ideo Apostolus, prudentissimus fidei praedicator, et Augustinus, subtilissimus fidei defensor, insinuat».

(8) Hoc praeclaro titulo extollitur S. Augustinus a Seraphico, qui in 3. Sententiarum d. 3, p. 2, q. 1, in corp., ait: «... Damascenus doctor Graecus, et Augustinus, praecipuus doctor latinus in hoc consentiunt...»

Scripturae. In quodam enim *Sermone* Seraphicus ait: «...uterque autem sermo, scilicet sapientiae et scientiae, per Spiritum sanctum datus est Augustino, tanquam *praecipuo expositori totius Scripturae*, satis excellenter...» (1); et in quadam *Quaestione disputata* de scientia Christi S. Augustinus vocatur a Seraphico «*Doctor maxime authenticus inter omnes expositores sacrae Scripturae*» (2).

Et rationem reddens, quare tanti sit faciendus S. Augustinus, Seraphicus asserere non dubitavit, S. Augustinum et amplitudine et profunditate doctrinae, quae requiritur ad faciliorem perfectioremque Scripturarum intelligentiam, omnes alios doctores longe excellere. «Nullus enim, ait ipse, nullus melius *naturam temporis et materiae* describit quam Augustinus, inquirendo et disputando in libro Confessionum; nullus melius *causas formarum et propaginem rerum* quam ipse super Genesim ad litteram; nullus melius *quaestiones de anima et de Deo* quam ipse in libro de Trinitate; nullus melius *naturam creationis mundi* quam idem in libro de Civitate Dei. Et ut breviter dicam, *pauca aut nulla posuerant magistri in scriptis suis, quin illa reperias in libris Augustini*» (3).

Post S. Augustinum Seraphicus Doctor praecipuo modo nobis commendat S. *Hieronymum*, quem «doctorem veracissimum» (4), appellat, cuiusque auctorita-

---

(1) S. Bonaventura, *Sermo*: Christus unus omnium Magister tom. 5, *Sermo* 4, n. 19.

(2) S. Bonaventura, *Quaest. disp. de Scientia Christi*, q. 4, in corp.

(3) S. Bonaventura, *Epist. de tribus Quaest. ad Mag. Innocentium*, n. 12.

(4) S. Bonaventura, *Sermo* 4. *Domin. 4. Adventus*, ubi ait: «... tunc enim, secundum Hieronymum, doctorem veracissimum etc.».

tem plus quam his centies in suis operibus citat. Sanctum enim Hieronymum non solum laudat Seraphicus, sed etiam, sub eo aspectu, quo ipse Hieronymus in Scripturarum scientia *doctor maximus* salutatur ab ipsa Ecclesia, ipsi Augustino praeferendum esse docet. « Quamvis enim, ita ipse, quamvis in elucidatione problematum plus stetur Augustino quam Hieronymo, in *expositione tamen textus prae ceteris statuit sententiae Hieronymi translatoris*, qui in diversis linguis intellectum prae ceteris etiam doctoribus didicit Scripturarum » (1). — Etiam in praefata Encyclica *Providentissimus* praecipuo modo et fere iisdem verbis Seraphici hi duo nobis commendantur Sancti scilicet *Augustinus* et *Hieronymus*. Ibi enim ita laudantur ad rem isti duo Doctores: « In multis qui se admodum probavere (in divinis Litteris, ...clarissima sunt, *Augustini* et *Heronymi* (nomina): quorum alter mire acutus extitit in perspicienda divini verbi sententia, uberrimusque in ea deducenda ad auxilia catholicae veritatis, alter a singulari Bibliorum scientia magnisque ad eorum usum laboribus, nomine Doctoris maximi praeconio Ecclesiae est honestatus ».

Quamvis igitur verum sit, ut dictum est, quod ad intelligentiam Scripturarum acquirendam « oportet recurrere ad originalia Sanctorum » (2), tamen iuxta Seraphicum hoc oportet intelligi dictum esse speciali modo quoad « originalia *Augustini* et *Hieronymi* » (3).

Sed hic opportunissimam addit Seraphicus animadversionem. « Est enim, ait ipse, periculum descendere ad *originalia* (Doctorum et Magistrorum), quia

(1) S. Bonaventura, Expositio Regulae Fr. Min. c. 2, n. 23.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 10.

(3) S. Bonaventura, Ibidem.

pulcher sermo est originalium: Scriptura autem non habet sermonem ita pulcrum » (1), et propterea aliquis posset ita ad praefatorum *originalium* studium attrahi, ut illecirco Scripturarum relinquat studium, sacraeque Scripturae textum prae manibus semper habere, uti oportet, exinde negligat. — Ad istud periculum removendum, opportune nos admonet Seraphicus, dicens, quod « fatuus esset qui vellet semper immorari circa tractatus et nunquam ascendere ad textum (Scripturae) » (2); « unde Augustinus, si tu dimittas Scripturam et in libris suis studeas, pro bono non habet » (3). Propterea in studio *originalium* Sanctorum oportet servare ordinem. « Est ergo ordo, ut prius studeat homo in sacra Scriptura, quantum ad litteram et spiritum, post in *originalibus* Sanctorum, et illa *originalia* subiiciat (non praeponat) sacrae Scripturae; (et in illis *originalibus* studeat, quasi) transeundo et furando, quasi ibi non sit permanendum » (4).

§ 4.

Seraphicus docet, aliud medium quam maxime necessarium ad sensum tutamque Scripturarum intelligentiam acquirendam, sumendum esse in doctrina infallibili Ecclesiae summiq[ue] Romani Pontificis.

« Ad hoc, ita Seraphicus, quod per sacrarum Scripturarum silvam secure incidendo et exponendo incedamus » (5), « tamquam parvuli indigemus manu-

(1) S. Bonaventura, Ibidem.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 11.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, m. 10.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 15.

(5) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 6.

ctione et regimine » (1); ideo etiam in studio sacrae Scripturae, necesse est, ut infallibilem ducem a divina Providentia nobis praepositum fideliter sequamur, doctrinam scilicet infallibilem S. Matris Ecclesiae summi-que Romani Pontificis. Semper enim prae oculis habendum est, quod « sacrosancta Romana Ecclesia, ita Seraphicus, elevata est in populis ut Ecclesiarum omnium mater, regina atque *magistra* ad docendam et defensandam tam morum quam fidei veritatem » (2). Propterea ipsi « *Ecclesiae data est sacrae Scripturae plena intelligentia* » (3); unde « constat, quod Ecclesia non errat ... Ecclesia enim non decipitur, nec errat » (4), immo « Ecclesiam errare est impossibile » (5).

Propterea in studio praesertim Scripturarum, ad rectam intelligentiam mysteriorum, quae in ipsis continentur, acquirendam, iuxta sapientissimam Domini dispositionem ad doctrinam Ecclesiae semper recurramus oportet. « Dominus enim, ita Seraphicus, requiescit in tabernaculo Ecclesiae ad populum erudiendum; et illud bene significatum est Exodi 33, 7: *Omnis populus, qui habebat aliquam quaestionem, egrediebatur ad tabernaculum foederis extra castra*. Tabernaculum illud, ad quod recurritur pro quaestionibus dissolvendis, est ipsa Ecclesia, in qua Dominus, per legem suam docens quod iustum est, loquitur ad praela-

---

(1) S. Bonaventura, Quaest. disp. de Perf. evang. q. 4, a. 3, ad 16.

(2) S. Bonaventura Apologia pauperum, c. 11, n. 16.

(3) S. Bonaventura, Comment. Eccles. c. 12, v. 2.

(4) S. Bonaventura, 4. Sententiarum d. 20, p. 2, a. un. q. 2, fund. 1.

(5) S. Bonaventura, 4. Sent. d. 18, p. 2, a. un. q. 4, fund. 1.

tum Pontificem in mente et mediante illo ad subditos (ad fideles) » (1).

De hac eadem re opportunissime et ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus* nos admonet, dicens: « Diffitendum non est religiosa quadam obscuritate sacros Libros involvi, ut *ad eos, nisi aliquo duce, nemo ingredi possit; Deo quidem sic providente... ut homines intelligerent praecipue, Scripturas Deum tradidisse Ecclesiae, qua scilicet duce et magistra in legendis tractandisque eloquiis certissima uterentur*. Ubi enim charismata Domini posita sint, ibi descendam esse veritatem, atque ab illis, apud quos sit successio apostolica, Scripturas nullo cum periculo exponi, iam sanctus docuit Irenaeus: cuius quidem ceterorumque Patrum doctrinam Synodus Vaticana amplexa est, quando Tridentinum decretum de divini verbi scripti interpretatione renovans, hanc illius mentem esse declaravit, ut in rebus fidei et morum, ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, is pro vero sensu sacrae Scripturae habendus sit, quem tenuit ac tenet sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum: atque ideo nemini licere contra hunc sensum aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari ».

Quanti sit momenti haec regula, nemo est qui non videat. « Quodsi enim, ita Seraphicus, tempore sacerdotii figuralis pontificis sententiae adversari malum erat mortis poena mulctandum; multo fortius tempore veritatis et gratiae revelatae, quando Christi Vicario plenitudo potestatis collata esse dignoscitur, malum

(1) S. Bónaventura, Sermo 4, de Annuntiatione B. V. M.

esse constat nullatenus tolerandum, in fide vel moribus, eius definitioni dogmatizare contrarium, approbando quod ipse reprobat, reaedificando quod ipse destruit, defensando quod ipse damnat » (1).

Quod hic ut adeo lamentandum enuntiat Seraphicus, hoc ipsum nostra aetate de modernistis lamentandum venit, qui in interpretatione Scripturarum magisterium spernunt Ecclesiae. « Hae nostra praesertim aetate, ita Benedictus XV in pontificia Encyclica *Spiritus, Paraclitus*, Dei revelantis Ecclesiaeque docentis auctoritatem atque imperium non pauci contumaciter detrectant ». « Dolendum est (enim), non modo ex iis qui foris sunt, sed etiam e catholicae Ecclesiae filiis, immo vero, quod animum nostrum vehementius exercuiat, ex ipsis clericis sacrarumque disciplinarum magistris non defuisse qui, iudicio suo superbe innixi, Ecclesiae magisterium in hoc capite (de inerrantia Scripturarum) vel aperte reiecerint vel occulte oppugnarint ».

Tantum malum perpetratur nostra aetate *Modernistae*, quia, sicut haeretici cuiusque temporis, superbia mentis excoecati nollunt recognoscere, quod in Ecclesia est, ut pulcherrime docet Seraphicus, « unus pater patrum, qui *Papa* merito appellatur, tanquam unus, primus et summus pater spiritualis omnium patrum, immo omnium fidelium et hierarchia praecipuus, sponsus unicus, caput indivisum, Pontifex summus, Christi Vicarius, fons, origo et regula cunctorum principatum ecclesiasticorum: a quo tanquam a summo derivatur ordinata potestas usque ad infima Ecclesiae membra, secundum quod exigit praecellens dignitas in ecclesiastica hierarchia » (2). — Neque animadvertunt

1) S. Bonaventura, *Apologia pauperum* c. 1. n. 1.

(2) S. Bonaventura, *Breviloquium*, p. 6, c. 12.

ipsi *modernistae* monstruosae suae superbiae caligine excoecati, quod « Summus Pontifex, ita Seraphicus, qui in terris, ut Scriptura asserit, fides sentit, iura testantur, rationes etiam irrefragabiles convincunt, ut caput unum et summum et sponsus unicus et hierarcha praecipuus, in quo est totius Ecclesiae militantis status, *obtinere locum Christi*. Et ideo omne genu debet ei curvari, et principum et praelatorum et clericorum et laicorum et religiosorum in terris, ad instar Christi in Caelis, cui omne genu flectitur caelestium, terrestrium et infernorum » (1).

Si haec semper prae oculis tenerent *modernistae*, certe tunc intelligerent, quod « ergo iudicio unius summi Pontificis et correctioni ab omnibus debet stari, non ob aliud, nisi quia Sedem tenet Petri et auctoritatem, quam Dominus dedit ei » (2): intelligerent scilicet, quod nunquam est magisterium Ecclesiae spernendum nec ab ipsius doctrina discedendum. — Sed haec parvipendunt *modernistae*. Huiusmodi enim viri superbia mentis excoecati « sacras Litteras, ita pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*, quasi librum prorsus humanum interpretari audent, aut a sententiis discedunt in Ecclesia a prisca antiquitate receptis, aut magisterium eius sic negligunt, ut Apostolicae Sedis Constitutiones et Pontificii Consilii de Re Biblica decreta parvipendant vel silentio praetereant vel etiam ad placita sua subdole petulanterve detorqueant » (*Spiritus Paraclitus*). Hinc mirum non est si et ipsi audent « definitioni Romani Pontificis dogmatizare contrarium, approbando quod ipse reprobat, reaedificando quod ipse destruit, defensando quod ipse damnat » (3), sicut sat clare pa-

(1) S. Bonaventura, Quaest. disp. de Perf. evang. q. 2. a. 2, in fine.

(2) S. Bonaventura, Ibidem q. 4, a. 3 fund. 8.

(3) S. Bonaventura, Apologia pauperum c. 1, n. 1.

tet ex innumeris eorum erroribus in pontificio decreto *Lamentabili* diei 3 Julii 1907 damnatis. « Qui errores longe sunt perniciosiores, ita legitur in praecitato Decreto, quia de disciplinis agitur sacris, de sacra Scriptura interpretanda, dei fidei praecipuis mysteriis ».

Ne huiusmodi erroribus inficiantur ii qui sacram Scripturarum studio ordinate et fructuose se dedicare intendunt, valde opportunum eis erit semper prae oculis hoc Seraphici salutare monitum habere: « Nos in statu viae tanquam parvuli indigemus manu-ductione et regimine Romani Pontificis, qui nos tanquam pastor deducat et reducat ad ovile summi Pastoris » (1). Hac manu-ductione, hoc regimine praesertim indigemus, sicut ex iam dictis patet, « ad hoc quod per sacram Scripturarum silvam incedamus » (2). — Hoc idem nobis commendatur in pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*, ubi ad rem praxis et doctrina S. Hieronymi nobis proponitur hisce verbis: « Ecclesiae, supremae per Romanos Pontifices magistrae, toto pectore obsequitur et paret » S. Hieronymus, quod manifeste ostenditur et in ipsius Scripturarum studio. Nam « falsam quandam sacri codicis interpretationem hoc uno argumento refutat: « Sed haec non recipit Ecclesia Dei » (In Dan. 3, 37), et librum apocryphum, quem Vigilantius haereticus ipsi opposuerat, paucis hisce reiecit: « Quem ego librum nunquam legi. Quid enim necesse est in manus sumere quod Ecclesia non recipit ? » (Adv. Vigil. 6).

Quapropter ita nos sapientissime admonet pontificia Encyclica *Providentissimus*, « praecipuum sanctumque sit catholico interpreti, ut illa Scripturae te-

---

(1) S. Bonaventura, Quaest. disp. de Perf. evang. q. 4, a. 3, ad 16.

(2) S. Bonaventura, Breviloquium prol. paragr. 6.

stimonia, quorum sensus authentice declaratus est, aut per sacros auctores, Spiritu sancto afflante, uti multis in locis novi Testamenti, aut per Ecclesiam, eodem Sancto adsistente Spiritu, sive solenni iudicio, sive ordinario et universali magisterio, eadem ipse ratione interpretetur; atque ex adiumentis disciplinae suae convinceat, eam solam interpretationem ad sanae hermeneuticae leges, posse recte probari. In ceteris analogia fidei sequenda est, et doctrina catholica, qualis ex auctoritate Ecclesiae accepta, tanquam summa norma est adhibenda: nam, quum et sacrarum Librorum et doctrinae apud Ecclesiam depositae idem sit auctor Deus, profecto fieri nequit, ut sensus ex illis, qui ab hac quoquo modo discrepet, legitima interpretatione eruatur. Ex quo apparet, eam interpretationem ut ineptam et falsam reiiciendam, quae, vel inspiratos auctores inter se quodammodo pugnantes faciat, vel doctrinae Ecclesiae adversetur.

5.

Aliud medium, ad acquirendam Scripturarum intelligentiam, quaerendum esse docet Seraphicus in sano et recto aliarum scientiarum usu.

Ad intelligentiam Scripturarum acquirendam non solum *originalia Sanctorum* adhibenda sunt, sed adhibendi sunt etiam, ait Seraphicus « libri doctrinarum mundialium sive philosophorum » (1), « qui enim diligunt sacram Scripturam diligunt etiam philosophiam, ut per eam confirment fidem » (2), « verba (enim) phi-

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 6.

(2) S. Bonaventura, Sermo 2, Domin. 3, Adventus.

losophorum aliquando plus valent¹ ad intelligentiam veritatis et confutationem errorum... et multae sunt quaestiones fidei, quae sine his non possunt terminari » (1). Ita fecerunt et ipsi Patres et Doctores, nam etiam eorum « scripta adducunt philosophorum verba » (2).

Etiam pontificia Encyclica *Providentissimus* docet, humanas quoque scientias vocandas esse in subsidium Scripturarum. Vult enim ipsa Encyclica, quod cum studio biblico, in quo « perpenditur quid ipsa verba valeant, quid consecutio rerum velit, quid locorum similitudo aut talia cetera, *externa quoque appositae eruditionis illustratio societur* ». Undenam autem petenda sit huiusmodi « externa apositae eruditionis illustratio » quae studio biblico debitum praestare debet subsidium, pulcherrime id nobis indigitat eadem ipsa Encyclica, dicens: « Est primum 'subsidium' in studio *linguarum veterum orientalium* simulque in *arte* quam vocant *criticam* ». « Secundo loco (commendanda venit) *physicorum scientia* (seu de natura doctrina ». « Deinde ad cognatas disciplinas, ad *historiam* praesertim » est recurrentum. — Quanti vero faciendum sit huiusmodi scientiarum et artium subsidium, sat clare indicat eadem Encyclica, dicens: «Omni graviorum artium instrumento pro sanctitate Bibliorum plene perfecteque contendere, multo id maius est, quam ut a sola interpretum et theologorum sollertia aequum sit expectari ». Hinc est, quod ipsa Encyclica non parum immoratur in unoquoque praedictorum subsidiorum particulari modo commendando, et explican-

(1) S. Bonaventura, Epist. de tribus Quaest. ad Mag. Innoc. n. 42.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 10.

do quomodo iisdem utendam sit ad expositionem Scripturarum adiuvandam et ad illos refellendos qui eisdem scientiarum subsidiis maxima perfidia abutuntur contra sacram Scripturam doctrinaeque Ecclesiae.

Seraphicus in commendando usu « doctrinarum mundialium sive philosophorum », praecipuo modo prae oculis nobis revocat utilitatem illarum scientiarum quae *scientiae naturales* dicuntur. Ut autem clare intelligatur, quare iuxta Seraphicum « libri mundialium doctrinarum et philosophorum » tantae sint utilitatis ad faciliorem Scripturarum intelligentiam reddendam, praenotandus est modus proprius et ordinarius se exprimendi, qui passim occurrit in Scripturis.

Sciendum est igitur, quod « in sacra Scriptura non tantum *verbes*, verum etiam *res* sunt signa ad manuendum intellectum parvulorum et simplicium ad concipiendum in se multiformitatem intellectuum divinorum » (1). « Sicut enim in Christum pie intendentibus aspectus carnis, qui patebat, via erat ad agnitionem Divinitatis, quae latebat: sic ad intelligendam divinae sapientiae veritatem aenigmaticis ac mysticis figuris intelligentiae rationalis manuducitur oculus. Aliter enim nobis innotescere non potuit invisibilis Dei sapientia, nisi se his quae novimus visibilem rerum formis ad similitudinem conformaret et per eas nobis sua invisibilia, quae non novimus, significando exprimeret » (2).

Quia igitur « multiformis sapientia Dei, quae lucide traditur in sacra Scriptura, occultatur in omni

1) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, c. 45 n. 7.

2) S. Bonaventura, Tractatus de Plantatione paradisi n. 1.

cognitione et in omni natura » (1): « ideo sacra Scriptura frequenter talibus similitudinibus (rerum naturalium et artificialium) utitur satis recte » (2). Et propterea, quia « omnes cognitiones famulantur theologiae (idest sacrae Scripturae), ideo ipsa (sacra Scriptura) rectissime assumit exempla et utitur vocabulis pertinentibus ad omne genus cognitionis » (3), ad exprimendam multiplicem intelligentiam quae in ea continetur.

Hinc est quod ipsa sacra Scriptura « illustrat (multiformitatem intelligentiarum spiritualium) per *figurarum signa*; facit autem figuras de omnibus. — Omnia autem, quae sunt in mundo, reducuntur ad duodecim, quibus utitur Scriptura, scilicet: *caelestes* formae *elementares* naturae, *meteoricae* naturae, *minerales* naturae; naturae *germinum*, *natalitium*, *volatilium*, *gressibitium*, humana *organa*, humanae *vires*, humana *opera*, humanae *artes* » (4).

Quia igitur Scriptura accipit figuras ex omnibus rebus istius mundi, ideo « Scripturae intelligi non possunt, nisi sciatur decursus mundi » (5), et propterea ille, « qui sciret omnes proprietates rerum, manifeste videret sapientiam divinam » (6) et sic facilius intelligeret Scripturas. Hinc ad rem ait Encyclica *Providentissimus*: « Nimirum sane constat, de natura do-

(1) S. Bonaventura, De Reductione artium ad Theologiam, n. 26.

(2) S. Bonaventura, De Reductione artium ad Theologiam, n. 14.

(3) S. Bonaventura, De Reductione artium ad Theologiam, n. 26.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron; coll. 17, n. 20. — De his fusius et per singula membra agit Seraphicus ibidem in Hexaëmeron, coll. 17 n. 21-22-23-24.

(5) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 2, n. 17.

(6) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 21.

«trina, ad percipiendum summi Artificis gloriam in procreatis rebus impressam aptissimam esse, modo sit convenienter *proposita* ».

Sed undenam trahitur cognitio proprietatum rerum naturalium et artificialium et cognitio decursus mundi? Istae cognitiones acquiruntur in scientiis sive in libris « doctrinarum mundialium sive philosophorum » (1); « ad hoc enim considerandum dederunt se philosophi » (2). « Quapropter, ita ipsa Encyclica *Prævidentissimus*, Scripturae sacrae doctori cognitio naturalium rerum bono erit subsidio ».

Qui igitur ad Scripturarum plenior et faciliorem intelligentiam vult pervenire, « doctrinarum mundialium » subsidium opportune invocare debet. Et ideo rectissime « theologus modo eis utitur ut arithmeticus, modo ut astrologus, modo ut geometer; modo videbis eum rhetorem modo medicum etc. » (3). « Ecce igitur, quomodo illuminatio artis mechanicae (et omnium aliarum doctrinarum mundialium) via est ad illuminationem sacrae Scripturae » (4). Et ex hoc facile intelligitur, quam recte « libri doctrinarum mundialium sive philosophorum » (5) commendentur a Seraphico.

Sed hic quoad huiusmodi recursum « *ad libros doctrinarum mundialium sive philosophorum* » opportunissimam et magni momenti admonitionem tradit Seraphicus. « In hac consideratione est periculum, ait ipse, quia periculum est nimis longe recedere a Scripturae domo: puer enim nunquam vult multum recedere a domo, (quia viam redeundi domum timet amit-

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 6

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 2, n. 21.

(3) S. Bonaventura Hexaëmeron coll. 17, n. 24.

(4) S. Bonaventura De Reduct. art. ad Theologiam, n. 14.

(5) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 6.

tere). Sic periculum est in scientiis, quod in tantum diffundant se per considerationes harum scientiarum, ut postea ad domum Scripturae redire non possint, et quod intrent domum Daedali (scilicet labyrinthum Cretensem quem Daedalus fecit), ut exire non possint » (1). Hoc accedit illis, qui scientiarum luce non iam ad Scripturarum rectam expositionem utuntur, sed econtra ipsarum scientiarum vana peritia abutuntur ad ipsam sacram Scripturam corrumpendam. « Quia (enim), ita pontificia Encyclica *Providentissimus*, plerique infecti sunt vanae philosophiae et rationalismi placitis, ideo prophetias, miracula, cetera quaecumque naturae ordinem superent ex sacris Libris dimovere non verentur ». Sunt etiam « qui sua physicorum scientia abusi, sacros Libros omnibus vestigiis indagant, unde auctoribus inscientiam rerum talium opponant, scripta ipsa vituperent ». — Isti ingressi sunt domum Daedali. — Ne hoc ipsum et nobis accidat, ne scilicet, dum aliis scientiis operam impendimus Scripturarum saporem et veram intelligentiam amittamus, quam opportune ita nos admonet Seraphicus, dicens: « Notandum de Hieronymo, qui post studium Ciceronis non habebat saporem in prophetis libris; ideo flagellatus fuit ante tribunal. Hoc propter nos factum est; ne (scilicet) nimis commendemus et appretiemur dicta philosophorum, ne hac occasione dimittamus *aquas Siloe* (idest Scripturam) et pergamus ad *aquas philosophorum*, in quibus est aeterna deceptio » (2). « In omnibus enim (scientiis et artibus) luxuriata est ratio; luxuriata est *metaphisica*... similiter *mathematici*... *naturales*... *grammatici*... Similiter *logici* cum suis sophismatibus

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 17, n. 25.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 12.

et suis falsis positionibus fecerunt mundum insanire etc. » (1). Et « multi philosophi (sicut hodierni *modernistae* et *rationalistae*), dum se voluerunt dividere a tenebris erroris, magnis erroribus se immiscuerunt; *dicentes enim, se esse sapientes, stulti facti sunt* (ad Rom. 1, 22): superbientes de sua scientia, luciferiani facti » (2). « *Stultus factus est omnis homo a scientia sua* (Jerem. 10, 14) idest ab investigatione propria et nimiae philosophiae » (3). « Philosophica enim scientia via est ad alias scientias; sed qui ibi vult stare cadit in tenebras » (4). « Nimium sane constat, ita Encyclica *Providentissimus*, de natura doctrinam, quantum ad percipiendum summi Artificis gloriam in procreatis rebus impressam aptissima est, modo sit convenienter proposita, *tantum posse ad elementa sanae philosophiae evellenda corrumpendosque mores, perverse infusam* ».

« Descendere igitur ad philosophiam est maximum periculum » (5). Propterea valde caute procedendum est in adhibendis libris *doctrinarum mundialium*. Semper prae oculis habendum est, quod « melius est tenere veritatem quam figuram. Si ego viderem faciem tuam et rogarem te, ut apportares speculum clarum, ut ibi viderem faciem tuam; stulta esset ista petitio. Sic est de Scripturis sanctis et figuris aliarum scientiarum » (6). Et propterea in miscenda aqua mundialium doctrinarum in vinum sacrae Scripturae valde caute procedendum est. Nam « non tantum miscendum

1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 4. n. 1.

2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 4. n. 1.

3) S. Bonaventura De 10 Praeceptis collatio 2 n. 28.

4) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 4. n. 12.

5) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19. n. 12.

6) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 17. n. 25.

est de aqua philosophiae in vinum sacrae Scripturae, quod de vino fiat aqua; hoc enim pessimum miraculum esset; et legimus, quod Christus de aqua fecit vinum, non e converso » (1). Hanc eandem commonitionem in pontificia Encyclica *Providentissimus* hisce verbis expressam invenimus: « Externa quoque appositae eruditionis illustratio societur; cauto tamen, ne istiusmodi quaestionibus plus temporis tribuatur et operae quam pernoscendis divinis Libris, neve corrogata multiplex rerum cognitio mentibus plus incommodi afferat quam adiumenti ».

Sacrae igitur Scripturae studiosus in usu *mundium doctrinarum sive philosophorum* valde caute procedere debet. Semper prae oculis habeat, quod « omnes istae scientiarum cognitiones ad cognitionem sacrae Scripturae ordinantur, in ea clauduntur et in illa perficiuntur, et mediante illa ad aeternam illuminationem ordinantur. Unde omnis nostra cognitio in cognitione sacrae Scripturae debet habere terminum » (2). Ideo Scripturarum studiosus « substernens sibi philosophicam cognitionem et assumens de naturis rerum, quantum sibi opus est ad fabricandum speculum, per quod fiat repraesentatio divinorum, quasi scalam erigat, quae in suo infimo tangit terram, sed in suo cacumine tangit caelum » (3).

Haec igitur sunt, quae Seraphicus tradit quoad media adhibenda sive leges servandas in studio Scripturarum, ut ad ipsarum intelligentiam pervenire valeamus. Nunc videndum est quibus animi dotibus praeditus esse debeat, qui vult fructuose sacrae Scripturae studio incumbere.

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron* coll. 19, n. 14.

(2) S. Bonaventura, *Reductio artium* ad Theologiam, n. 7.

(3) S. Bonaventura, *Breviloquium*, prol. parag. 3.

Caput 3.

Dispositiones animi quibus Scripturarum studio incumbere oportet.

Nunc « loquendum est de nobis ipsis et videndum, quales esse debeamus, ut ad scientiam Scripturarum pervenire valeamus. Si enim oculo infirmo opponatur radius, potius excaecatur, quam illuminetur » (1). — Videndum est scilicet, quibus animi dotibus ornatus esse debeat ille, qui digne et fructuose se Scripturarum studio dedicare cupit.

Ad rem valde opportuna occurrit sapientissima animadversio, quam cum S. Hieronymo facit pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*, dicens: « Animos iam pietate ac demissione comparatos, ad Bibliorum studium invitat Hieronymus ». Illi enim iuxta eandem Encyclicam fructuose Scripturarum studio incumbunt, qui « ad Biblia pia mente, firma fide, humili animo et cum proficiendi voluntate accesserit ».

Iuxta hanc doctrinam Seraphicus Doctor dispositiones animi ad rem necessarias tradens, plura docet: *Primo* scilicet iuxta ipsius doctrinam generaliter loquendo requiritur *pietatis et sanctitatis studium*; *secundo* vero, particulariter loquendo, requiritur *spiri-*

---

1. S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 1, n. 2.

tus humilitatis et castitatis decor — tertio, devotae orationis exercitium — quarto denique, rectae intentionis usus. Enimvero:

§ 1.

*Seraphicus provegat sacrae Scripturae cultorem ad
studium pietatis et sanctitatis.*

« Si vultis esse veri scholares (idest sapientes), ita Seraphicus, oportet vos habere pietatem » (1), quia « ut aliquis crescat in scientia Dei, requiritur non solum frequentia studii et meditatio (sed etiam) sanctitas animi » (2). « Sanctitas enim vitae meretur donum intelligentiae et donum intelligentiae disponit ad excellentiam doctrinae » (3), nam « sanctitas immediata dispositio est ad sapientiam » (4). « Dat enim Deus dona sua super quamlibet creaturam; sed notitiam (sapientiam) non dat nisi pie agentibus » (5). « Hinc est, quod aliquid idiotae devoti profundius Dominum cognoscunt quam litterati indevoti » (6), sicut patet in beato Patre nostro Francisco. « Ad tantam enim mentis serenitatem indefessum orationis studium cum continua exercitatione virtutum virum Dei perduxerat, ut, quamvis non habuerit sacrarum litterarum peritiam per doctrinam, aeternae tamen lucis irradiatus fulgoribus,

(1) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 3, n. 17.

(2) S. Bonaventura, Sermo 6. Domin. 24 post Pent.

(3) Bonaventura, Comment. in Joannem, Prooem. n. 1.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 6.

(5) Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 3, n. 17.

(6) S. Bonaventura Sermo 1. de S. Maria Magdalena.

Scripturarum profunda miro intellectus scrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum abscondita et ubi magistralis scientia foris stat, affectus introibat amantis... Interrogatus Senis a quodam religioso viro, theologiae sacrae doctore, de quibusdam quaestionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinae divinae sapientiae patefaciebat arcana, ut vehementer stupelet vir ille peritus et cum admiratione referret: « Vere theologia sancti Patris istius, puritate ac contemplatione tanquam alis in altum subvecta, est aquila volans; nostra vero scientia ventre graditur super terram ». Licet enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quaestionum et *abscondita producebat in lucem* (Job. 28. 11). Nec absonum, si vir sanctus Scripturarum a Deo intellectum acceperat, cum per imitationem Christi perfectam veritatem ipsarum descriptam gestaret in opere et per sancti Spiritus unctionem plenariam doctorem earum apud se haberet in corde » (1). — « Ut igitur aliquis crescat in scientia Dei, requiritur (non solum) frequentia studii, (sed) et sanctitas animi » (2).

Propterea « qui vult proficere in hoc studio, oportet, quod habeat sanctitatem et possit studere ad vitam *timoralem, impolutam, religiosam, aedificatoriam* » (3). « Ad hoc enim quod homo sit discipulus et inventor sapientiae, oportet, quod induat spiritum pietatis, spiritualis sanctimoniae, spiritualis castitatis et iustitiae » (4), quia « divinus radius non relucet nisi spiritualibus, non expanditur nisi humilibus, non requiescit nisi super devotis » (5).

Haec Seraphici doctrina optime consonat cum sa-

(1) S. Bonaventura, Legenda Maior S. Francisci, c. 11, n. 1-2.

(2) S. Bonaventura, Sermo 6. Domin. 24 p. Pent.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 29.

(4) S. Bonaventura, Sermo 1 Epiphaniae.

(5) S. Bonaventura, Sermo 5. Dom. 1 Adventus.

luberrima admonitione, quam sacrae Scripturae studiosis opportunissime facit pontificia Encyclica *Providentissimus*, dicens: « Salutis profecto perfectionisque et propriae et alienae eximia in sacris Litteris praesto sunt adiumenta, copiosius in Psalmis celebrata: *his tamen, qui ad divina eloquia, non solum mentem afferant docilem atque attentam, sed integrae quoque piaque habitum voluntatis. Neque enim eorum ratio librorum similis atque communium putanda est; sed, quoniam sunt ab ipso Spiritu sancto dictati, resque gravissimas continent multisque partibus reconditas ei difficiliore, ad illas propterea intelligendas exponendasque semper eiusdem Spiritus indigenas advenit, hoc est lumine et gratia eius: quae sane, ut divini Psallae frequenter instat auctoritas, humili sunt precatione imploranda, sanctimonia vitae custodienda* ».

Propterea « neminem censi sapientem fateor, nisi eum solum, quem Spiritus sancti docuerit unctio. Ille enim, teste David propheta (Ps. 93. 12), solus vere sapiens, cuius mentem Dominus erudierit, cuius animum de lege sua docuerit » (1). Et ideo quam longe aberrant, « qui vacui sunt laude Dei et devotione, etsi habeant splendores scientiarum. Faciunt enim isti casas vesparum, quae non habent favum mellis, sicut apes, quae mellificant » (2). « Multa scire et nihil gustare quid valet? » (3) « qui enim praefert scientiam sanctitati nunquam prosperabitur » (4), quia « quantum cumque homo habeat scientias, nisi habeat virtutes, non habet vitam » (5), « per scientiam enim est tenta-

---

(1) S. Bonaventura, De Perfect. vitae ad Sorores, prologus, n. 1.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 1, n. 8.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 22, n. 20.

(4) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 19, n. 3.

(5) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 6, n. 19.

tio facilis ad ruinam. (Propterea) appetitus scientiae modificandus est et praeferenda est ei sapientia et sanctitas » (1).

« Quaerentibus aliquando Fratribus beatum Franciscum, utrum sibi placeret, quod litterati iam recepti ad Ordinem intenderent studio sacrae Scripturae, respondit: Miki quidem placet, dum tamen exemplo Christi, qui magis orasse legitur quam legisse, orationis studium non omittant, nec tantum studeant, ut sciant, qualiter debeant loqui, sed ut audita faciant, et cum fecerint, aliis facienda proponant. Volo, inquit, Fratres meos discipulos evangelicos esse sicque in notitia veritatis proficere, quod simplicitatem columbinam a prudentia serpentina non separent, quas Magister eximius Christus ore suo benedicto coniunxit » (2).

« Doctrinae igitur sacrae Scripturae debemus attendere, ut prudentiam sciamus, hoc est, non solum habeamus in simplici notitia, sed eam applicemus ad opera. Talibus enim datur donum divinum, qui ad hoc addiscunt, ut faciant... « Qui vero ad hoc tantum student, ut sciant, quid loqui debeant, ab interna mentis refectione, ut dicit Gregorius, vacui ieiunant » secundum illud Proverbiorum 19, 7: *Qui tantum verba sectatur nihil habebit*... talium doctrina nec valet ad dona gratiae acquirenda nec ad acquisita conservanda » (3). — Eandem admonitionem opportune tradit et ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus*, dicens: « Omnes alumnos et administratos Ecclesiae paterna caritate admonemus, ut ad sacras Litteras adeant summo semper affectu reverentiae et pietatis: nequaquam enim

---

(1) S. Bonaventura, *Hexaëmeron* coll. 19, n. 4.

(2) S. Bonaventura, *Legenda Maior S. Francisci*, c. 11, n. 1.

(3) S. Bonaventura, *Sermo 7. in Pentecoste*.

ipsarum intelligentia salutariter ut opus est patere potest, nisi remota scientiae terrenae arrogantia, studioque sancte excitato eius *quae desursum est sapientiae*. Cuius in disciplinam semel admissa mens, atque inde illustrata et roborata, mire valebit ut etiam humanae scientiae quae sunt fraudes dignoscat et vitet, qui sunt solidi fructus percipiat et ad aeterna referat: inde potissime exardescens animus, ad emolumenta virtutis et divini amoris spiritu vehementiore contendet: *Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum* (Ps. 8, 3) ».

§ 2.

Seraphicus sacrae Scripturae studiosis commendat spiritum humilitatis et castitatis.

« Nullus est conveniens auditor sacrae Scripturae nisi *humilis et mundus*. Ideo enim sub cortice litterae apertae Scripturarum occultatur mystica et profunda intelligentia ad comprimendum superbiam, ut ipsius scilicet profunditate in humilitate litterae latente et *superbi comprimantur*, et *immundi repellantur* » (1). « Ideo enim necesse fuit, ut ostendatur sapientia (Scripturarum) in multis figuris, multis sacramentis, multis signis, ut veletur superbis, aperiatur humilibus. Haec enim velamina occultant sapientiam *sapientibus* (idest superbis) et *immundis* » (2).

I. *Quoad spiritus humilitatem*. « Sine humilitate impossibile est venire ad sapientiam » (3); nam « humilitas est ostium sapientiae. — Et hoc dicit Sapien-

(1) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 1.

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 12.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19, n. 24.

lia (Prov. 11, 2): *Ubi humilitas ibi et sapientia*; hoc est etiam quod dicit ipsa Sapientia in Matthaeo (11, 25: *Revelasti ea parvulis* etc. super quo Bernardus de gradibus humilitatis: « In hoc apparet, ait, quod veritas, quae superbis absconditur, humilibus revelatur » (1). « Splendorem enim intelligentiae humilitas aperit, superbia claudit, quae dum inflat, obnubilat et privat a lumine veritatis » (2). Propterea « simplicitas et parvulis sua pandere solet mysteria Doctor excelsus, sicut prius apparuit in David, Prophetarum eximio, et post in Apostolorum principe Petro et tandem in pauperculo Christi Francisco. Hi enim, cum essent litterarum imperitia simplices, facti sunt sancti Spiritus eruditione illustres » (3). « Multitudo enim sapientiae divinae descendit ad corda humilia, sicut aqua descendit ad valles, quia homo ad veram copiam aquarum sapientiae salutaris non potest pertingere, nisi se humiliet quadam abyssali humilitate » (4). « Aquae enim sacrae Scripturae *cum silentio fluunt*, quia non strepitu verborum mundanae philosophiae fucantur vel colorantur, et in humilibus requiescunt et de montibus descendunt: Isaias 8, 6: *Aquas Siloe, quae fluunt cum silentio* » (5).

E contra « qui cum superbia vult intrare sanctuarium Dei non poterit, licet sit litteratus » (6); « intellectum enim Deus non dat superbis, quia obstaculum

(1) S. Bonaventura, Quaest. disp. de Perf. evang. q. 1. in corp.

(2) S. Bonaventura, Sermo 1. Domin. 4 p. Pent. et Sermo in Sexagesima.

(3) S. Bonaventura, Legenda Maior S. Francisci, c. 11. n. 14.

(4) S. Bonaventura Sermo de S. Nicolao.

(5) S. Bonaventura, Comment. in Joann. c. 9, n. 8.

(6) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 1. n. 14.

veritatis est tumor mentis, qui dum inflat obnubilat » (1). Propterea « homo vanus excluditur a perceptione sapientiae » (2); « haec enim sapientia est abscondita et velata superbis, qui non sunt potentes Scripturas intelligere » (3). « Tanta est enim profunditas mysteriorum sacrae Scripturae, quod quantumcumque homo sit illuminatus et quantaecumque sit industriae, non potest ad ipsarum profunditatem attingere » (4). « nisi intellectus fide illustretur et *captivetur* » (5). « Quare enim fides est fundamentum sapientiae christianae, nisi quia humiliet et *captivet intellectum in obsequium fidei Christi* (II. Cor. 10, 5? Propter quod Salomon dicit in Proverbiis 11, 2: *Ubi humilitas, ibi sapientia* » (6), « sine fide enim impossibile est, documenta Scripturae evangelicae intelligere » (7). Hinc « secundum quod homo magis intellectum *captivat*, secundum hoc sapientior efficitur » (8).

« Propter quod dicit Apostolus (I. Cor. 1, 20), stultam fecisse Deum sapientiam huius mundi; quia omnis sapientia de Deo in via absque fide magis est stultitia quam vera scientia. Deprimit enim perscrutantem in errorem, nisi dirigatur et iuvetur per fidei illuminationem » (9). « captivando mentes et intellectus in obsequium fidei, quod non possunt facere praesumptuosi et superbi. Unde ex hac superbia et praesum-

1) S. Bonaventura, Sermo 1. Domin. in Passione.

2) S. Bonaventura, Sermo 1. Epiphaniae.

3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 17.

4) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 4, n. 14.

5) S. Bonaventura, 1. Sent. d. 19, p. 2, dub. 1.

6) S. Bonaventura, Sermo de S. Nicolao.

7) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, Prooem. n. 8.

8) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 2, n. 19.

9) S. Bonaventura, 3. Sent. d. 2, a. 2, q. 3, ad 1.

tionem proveniunt errores et haereses. Vix enim accidit, quin Dominus praesumptuosum et superbum permittat cadere in aliquem errorem » (1), nam « errorum ratio potissima est ipsa mater coecitatis superbia » (2). — « O igitur superbia intellectus ! quae dum inflaris ventositate vanae elationis, evacuaris soliditate sapientiae salutaris et infamaris stoliditate aversionis a veritate » (3).

Oportet igitur semper memoriae habere, quod « auditor doctrinae evangelicae debet esse *mitis et humilis*... Soli enim mansueti verba divina et evangelica recte intelligunt; Ecclesiastici 5, 13: *Esto mansuetus ad audiendum verbum dei, ut intelligas*; et in Psalmo 24, 9: *Docebit mites vias suas*. E propterea dicitur Jacobi 1, 21: *In mansuetudine suscipite insitum verbum*. Doctrina enim evangelica docet hominem esse discipulum Christi, qui dicit Matthaei 11, 29: *Discite a me, qui mitis sum et humilis corde* » (4). Debet scilicet Scripturarum studiosus esse « humilis et fidelis per captivationem intellectus » (5), « quia Scriptura omnem refugit superbiam et praetendit humilitatem » (6).

II. *Quoad spiritum castitatis*. « Nullus est conveniens auditor sacrae Scripturae nisi humilis et *mundus* » (7). « *In malevolam enim animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*

---

1) S. Bonaventura, Sermo 5, de Sanctis Angelis.

2) S. Bonaventura, 2. Sent. d. 34, a. 2, q. 1, in corp.

(3) S. Bonaventura, Sermo 1 Domin. 4, p. Epiphaniam.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, Prooem. n. 6.

(5) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, Prooem. n. 8.

6) S. Bonaventura, Comment. in Ecclesiasten, c. 1, v. 2.

(7) S. Bonaventura, Breviloquium, prol. paragr. 4.

(Sap. 1, 4) ipsa enim pudica est... et ideo in tali (qui peccatis subiacet) non habitat sapientia; unde Glossa: « Frustra sibi blandiuntur haeretici, Pharisei, falsi christiani; soli enim mundo corde sapientiam Dei possunt accipere » (1). Et ideo Hieronymus (In Tit. 3, 9) ait: « Modo non sit corpus nostrum subditum peccatis, et ingredietur in nos sapientia ». « Carnalis homo nescit pretium sapientiae, quia carnalis homo non percipit saporem sapientiae; nec potest homo scire sapientiam nisi inveniat saporem; et non invenit in ea saporem, si deliciose vivat, quia deliciae carnales non possunt esse cum sapientia » (2). « Unde per puritatem oportet introire in contemplationem (sapientiae Scripturarum) » (3). « Unde Isaias 28, 9: *Quem docebit sapientiam, et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte et avulsos ab uberibus.* — Lac significat dulcedinem delectationum carnalium, qua dulcedine pascuntur carnales, et infantes, id est qui sequuntur motus infantiles. Et quamdiu homo coniunctus est istis consolationibus carnalibus, dicitur *lactans* et (talis) non est idoneus ad suscipiendum solidum cibum vitae et intellectus. Si volumus recipere istud donum, oportet sinus avulsi ab istis consolationibus et sequestremus nos a lacte concupiscentiarum. De Daniele (1, 17) et sociis eius, qui continentes erant, dicitur, quod *dedit eis scientiam et disciplinam in omni libro et sapientia* » (4).

---

(1) S. Bonaventura, Comment. in Sapientiam, c. 1, v. 4.

(2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, collatio 7, n. 1.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 20, n. 6.

(4) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 8, n. 3.

« Castitas enim est virtus nobilissima, quam Deus multum diligit et multum sibi placet... Haec est ratio, quare inter omnes ita fuit exaltatus Ioannes Evangelista et in contemplatione et in revelatione secretorum et in prophetia, quia virgo fuit et permansit » (1). Propterea « Scriptura sacra non intelligitur nisi ab animis mundis. Non enim potes noscere verba Pauli, nisi habeas spiritum Pauli » (2). « Oportet (igitur) habere perspicuum contuitum, ut sicut columba videt super aquas residens avem rapacem, sic homo videat in Scripturis » (3).

« Gregorius Nazianzenus fuit juvenis mundissimus. Accidit, quod studebat Athenis. Quadam nocte, cum dormiret venit ad eum domina pulcherrima, habens duas pedissequas tanquam virgines. Et dixit domina: Ego sum sapientia, et duae pedissequae sunt *humilitas* et *castitas* sive pudicitia. Si vis me, quae sum sapientia, serva pedissequas istas, scilicet *humilitatem* et *castitatem*, quia ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia: ubi autem est humilitas, ibi est sapientia. *Humilitas* cum *pudicitia* est principalis columna sapientiae » (4).

(1) S. Bonaventura, Sermo 5, de S. Angelis (in Collatione).

(2) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 22, n. 24.

(3) S. Bonaventura, Hexaëmeron coll. 23, n. 29.

(4) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 9, n. 10.

§ 3.

Seraphicus sacrae Scripturae studiosis oratio is exercitium commendat.

« Si fulgorem scientiae quaeris, non in ingenio tuo confidas, sed ad fontem sapientiae recurras, quia qui alibi fiduciam suam collocaverunt, scientiam perdididerunt » (1). « Quantumcumque enim homo habeat scientiam novi et veteris testamenti, oportet tamen, quod consulat Dominum, ut Dominus educat sibi tanquam lucem veritatem » (2). « Magnus Doctor scientiarum Deus est. Scitis, si aliquis habet haurire aquam, libentius haurit eam ab originali suo principio quam a rivulo. Ideo, si Dominus est Doctor magnus et donator doni scientiae; oportet quod recurramus ad fontem illum ad illuminationem consequendam. Sic fecit Psalmista, sic fecit Salomon et factus est doctus magnus. Oportet igitur quod levemus animas nostras et rogemus largitorem donorum, sicut fecit Salomon, qui petiit sapientiam a Domino » (3). Et ita fecit S. Hieronymus, uti ad rem observat pontificia Encyclica *Spiritus Paraclitus*. « Cum enim sibi ipse conscius esset « semper in exponendis Scripturis sanctis Spiritus Dei indigere nos adventu » (In Mich. 1. 10, 15) et non aliter Scripturam esse legendam et intelligendam « quam sensus Spiritus sancti flagitat quo conscripta est » (in Gal. 5, 19 seq.), sanctissimus vir Dei opem et Paracliti lumina. »

(1) S. Bonaventura, Sermo 4 in Ascensione Domini.

(2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 7. n. 12.

(3) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 4. n. 1.

quoque deprecatoribus usus, suppliciter implorat: eumque legimus divino auxilio et explanationes librorum sacrorum, quas inchoaret, commendantem, et quas feliciter absolvisset, referentem acceptas » (Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitus*).

Propterea « qui vult radio divini sermonis illustrari, debet se ipsum praeparare et disponere per divini nominis invocationem in oratione. Nam nulla est melior praeparatio ad cognitionem veritatis, quam invocatio divini nominis in oratione » (1). « Rogemus ergo Dominum, ut ipse aperiat oculos mentis nostrae et det nobis lumen scientiale » (2), ut possimus Scripturas intelligere.

RECURSUS AD PATREM DIVINUM: Quia « omnis radiositas intelligentiae ab illo fonte intelligentiae venit » (3), « ideoque, carissimi, cognoscentes nostrae defectibilitatis indigentiam et divinae liberalitatis affluentiam, recurramus cum devota precum instantia ad Deum, *Patrem* luminum et datorem sapientiae ut sua solita pietate det suam nobis sapientiam » (4). « Et ut ad istum fructum et terminum recto perveniamus progressu per viam recti itineris Scripturarum, inchoandum est ab exordio, hoc est, ut cum mera fide ad *Patrem* luminum accedamus, flectendo genua cordis nostri, ut ipse per Filium suum in Spiritu sancto det nobis veram notitiam Jesu Christi et cum notitia amorem eius, ut sic ipsum cognoscentes et amantes, et tanquam

---

1) S. Bonaventura Sermo 1 Dominicae de Passione.

2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 4, n. 4.

3) S. Bonaventura, De donis Spiritus sancti, coll. 8, n. 5.

(4) S. Bonaventura, Sermo 1. Domin. 1 Quadagesimae.

in fide soliditati et in caritate radicati, possimus ipsius sacrae Scripturae noscere *latitudinem, longitudinem, altitudinem et profundum*, et per hanc notitiam pervenire ad plenissimam notitiam et excessivum amorem beatissimae Trinitatis, quo Sanctorum desideria tendunt, in quo est status et complementum omnis veri et boni » (1).

INVOCATIO SPIRITUS SANCTI: Sed hic semper prae oculis habendum est, quod « per *Spiritum sanctum* nobis divina secreta reserantur » (2). Nam « si eodem spiritu exponendae sunt Scripturae, quo conditae sunt; et *Spiritu sancto inspirante, locuti sunt sancti Dei homines* (II. Petri 1, 21); ideo ad hoc, quod aliquis sit doctor idoneus eorum quae per Christum sunt suggesta et per Spiritum sanctum scripta, necesse est, quod sit inunctus Spiritus sancti superna gratia » (3), quia « Spiritus sanctus illuminat ad intelligenda mysteria Scripturae (iuxta illud Joannis 16, 13: *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* » (2). « *Sacrum durissimum* est ipsa littera sacrae Scripturae, quae quantum est de se, nihil habet vitae, nihil dulcedinis spiritualis, nihil refectionis internae, sed quando Spiritus sanctus accedit ad litteram dando spirituales litterae intelligentiam, tunc dat *mel et oleum de petra et saxo durissimo* (Deuteron. 32, 13). Et de isto melle et oleo pascitur populus Dei, quae sugit de littera sacrae Scripturae per donum Spiritus sancti. Carissimi, non est humanae virtutis aut potentiae educere mel de petra et oleum de saxo durissimo, spiritua-

(1) S. Bonaventura, Breviloquium prol. in principio.

(2) S. Bonaventura, Comment. in Lucam, Prooem. n. 3.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Luc. Prooem. n. 3.

(4) S. Bonaventura, Sermo 10 in Pentecoste.

lem scilicet aedificationem intelligentiae de littera et historia Scripturae, sed Spiritus sanctus hoc potest facere, qui *ubi vult, spirat* (Joann. 3, 8). Ideo ipse invocandus est, ut educat nobis *mel de petra et oleum de saxo durissimo*, hoc est intelligentiam de littera spirituales, et det nobis aliquam melleam dulcedinem ibi reperire in consolationem spiritualem, scilicet in verbis sacrae Scripturae » (1). — Etiam ipsa pontificia Encyclica *Providentissimus* ita nos admonet, dicens: « Quoniam Libri sacri sunt ab ipso Spiritu sancto dictati, resque gravissimas continent multisque partibus reconditas et difficiliore, ad illas propterea intelligendas exponendasque *semper eiusdem Spiritus indigemus adventu, hoc est lumine et gratia eius; quae sanae* ut divini Psaltes frequenter instat auctoritas, *humili sunt precatione imploranda* ».

INVOCATIO DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI:
Quia vero « lux intellectus creati sibi non sufficit ad certam comprehensionem rei uniuscuiuscumque absque luce Verbi aeterni » (2), ideo Dominus noster Jesus Christus in studio praesertim sacrae Scripturae semper est invocandus. « Ipse enim est qui *aperuit Apostolis sensum, ut intelligerent Scripturas* (Luc. 24, 45), quia habet clavem, secundum illud Isaiae 22, 22: *Dabo clavem David, et aperiet, et non erit qui claudat; et claudet, et non erit qui aperiat*. Et ideo Propheta petit in Psalmo 118, 18: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua*; quia, Danielis 2, 22: *Ipse revelat profunda et novit in tenebris constituta, et lux cum eo est*. — Haec autem profunda mysteria in Scriptura

---

(1) S. Bonaventura, Sermo de S. Nicolao.

(2) S. Bonaventura, Sermo: Christus unus omnium
Magister, n. 10.

nullus intelligit nisi per Christum crucifixum et suscitatum et gentibus per Spiritum sanctum divulgatum, quia de ipso sunt Scripturae et propter ipsum; et ideo ab eo explicantur. Unde in Apocalypsi dicitur, quod *Leo resuscitatus* et *Agnus occisus* aperuit librum; Apocalypsis (5, 5 seq. et 8 seq.): *Vicit Leo de tribu Juda, qui dignus est aperire librum et solvere septem signacula eius. Et vidi in medio quatuor animalium et in medio seniorum Agnum stantem tanquam occisum. — Et cum aperuisset librum, quatuor animalia et viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es, Domine, aperire librum et solvere signacula eius.* Et sic patet, quod ipse est qui exponit doctrinam librorum veteris et novi testamenti » (1). « Tota enim Scriptura authentica aspectum habet ad Christum venientem in carnem... Ipse enim est fundamentum totius doctrinae authenticae, sive apostolicae sive propheticae, secundum utramque Legem, novam et veterem » (2).

« Eapropter (in studio Scripturarum invocemus Dominum Jesum Christum, qui est origo omnis verae illuminationis ad scientiam, et origo omnis fructuosae locutionis ad doctrinam » (3), ipsumque ita invocemus:

Oratio: « Domine Jesu Christe, sine quo nullus sapiens, quia tu es aeterni Patris sapientia, mentem meam debilem et aridam pane intellectus et aqua sapientiae dignare reficere, ut, te, *clavis David*, aperiens, te, mihi reserantur obscura: te, o *lux vera*, radiante,

(1) S. Bonaventura, Comment. in Luc. c. 24, n. 58.

(2) S. Bonaventura, Sermo: Christus unus omnium Magister, n. 5.

(3) S. Bonaventura, Sermo 5 Domin. 1 Adventus.

tenebrosa pandantur, ut temetipso manifestante et elucidante vitam habeam sempiternam. Amen » (1).

RECURSUS AD BEATAM VIRGINEM: Recurrendum est etiam ad Virginem gloriosam, quia ipsa iure ut *sedes sapientiae* salutatur. Ista enim « gloriosissima Virgo invenit Sapientiam in se ipsa et protulit eam mundo » (2). « Maria Virgo sapientia fuit plena, secundum quod dicit Bernardus: « Maria profundissimum divinae sapientiae penetravit abyssum ». Et quia arcana et secreta divinae sapientiae in se continebat, merito dicitur et est *arca testamenti*, quia in se continuit carnem Christi, in quo *sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi* (ad Coloss. 2, 3). Unde et quicumque ad sapientiam vult pervenire, oportet, ut per arcam (idest per Mariam) deducatur » (3). « Quicumque igitur ad beatam Virginem accesserit studiosus, poterit divina mysteria intelligere; quod patet in beato Bernardo, qui cum prius idiota esset, per amicitiam beatae Virginis ad magnam scientiae perfectionem pervenit; et patet etiam in Joanne Evangelista, qui quanto ei familiarior fuit, tanto melius arcana et profunda Dei mysteria intelligere et tradere potuit » (4). « Invocemus igitur eam, ut velit nobis impetrare sapientiam » (5).

---

(1) S. Bonaventura, *Vitis mystica*, prologus.

(2) S. Bonaventura, *De Donis Spiritus sancti*, coll. 7, n. 1.

(3) S. Bonaventura, *Sermo 5 de Nativitate B. V. M.*

(4) S. Bonaventura, *Sermo 1, de Assumptione B. V. M.*

(5) S. Bonaventura, *De Donis Spiritus sancti*, coll. 7, n. 1.

§ 4.

Seraphicus sacrae Scripturae studioso rectae intentionis usum commendat.

Valde attendendum est, « quo fine quisque studeat, ita Seraphicus cum S. Bernardo. Sunt enim, qui scire volunt tantum, ut *sciant*, et turpis *curiositas* est. — Sunt qui addiscunt et scire volunt, ut *sciuntur*, et turpis *vanitas* est. — Et sunt qui scire volunt, ut *scientiam* rendant pro pecunia, aut honoribus, et turpis quaestus est. — Sunt qui scire volunt, ut alios *aedificent* et caritas est. Et sunt qui scire volunt, ut *aedificentur* et prudentia est » (1).

Qui igitur fructuose vult sacrae Scripturae studere, necesse est, « ut non propter inanem gloriam aut curiositatem, sed propter aedificationem suam et proximi addiscat » (2). « Stultum est enim propter famam nominis in sapientia laborare » (3), « nec est studendum propter praesens commodum et curiositatem, sed propter aeternam gloriam » (4). Non debes quaerere curiosa, sed fructuosa, non aliorum laudem, sed testimonium conscientiae, non ostensionem vanitatis, sed aedificationem caritatis » (5). « Si enim intendis temporale commodum vilem mercedem expectas. Econtra grata immo gratissima gemma est bonum aeternum ». (6). Super omnia autem intendere debes gloriam Dei:

(1) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 4. n. 23.

(2) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti coll. 4. n. 23.

(3) S. Bonaventura, Comment. in Ecclesiasten, c. 2, v. 17, q. 3.

(4) S. Bonaventura, Comment. in Ecclesiasten, c. 2, v. 17, q. 3.

(5) S. Bonaventura Comment. in Luc. Prooem n. 11.

(6) S. Bonaventura, De Donis Spiritus sancti, coll. 8. n. 10.

« hoc est enim sapientis studium, ut non declinet studium nostrum nisi ad Deum, qui est totus desiderabilis » (1), nam « finis omnium laborum nostrorum debet esse inventio Christi » (2).

« Qui igitur habet desiderium ad sapientiam divinam, hac intentione addiscet eam, ut scilicet magnificet Deum, cognoscat se ipsum, doceat proximum; talis meretur divinam sapientiam, thesaurum contemplationis aeternae » (3). « Hoc fine, hac intentione sacra Scriptura perscrutanda est et docenda et etiam audienda » (4). « Circa igitur ipsam sacram Scripturam taliter nostrum desudet ingenium, quod sit ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti et gloriosae Virginis Mariae et totius Ecclesiae commo dum nostrarumque animarum tam gratiae in praesenti quam gloriae in futuro. Amen » (5).

---

(1) S. Bonaventura, Hexaëmeron, coll. 19. n. 27.

(2) S. Bonaventura, Sermo 3. Epiphaniae.

(3) S. Bonaventura, Sermo de S. Nicolao.

(4) S. Bonaventura Breviloquium, prol. in principio.

(5) S. Bonaventura, Sermo 1. Domin. 1. Adventus.

Animadversio finalis

~~~~~

Ex hactenus relatis in hoc opusculo iam satis manifesta fit doctrina Seraphici Doctoris quoad sacrae Scripturae *divinam inspirationem, excellentiam* atque *studium*, eodemque tempore manifesta quoque fit mira consonantia doctrinae eiusdem Seraphici Doctoris cum pontificiis Encyclicis de re biblica *Providentissimus* et *Spiritus Paraclitus*. Quapropter non immerito sacrae Scripturae cultoribus commendandum venit opusculum eiusdem S. Bonaventurae sedulum studium.

Immo, hac capta occasione opportune animadvertendum duco, Seraphici Doctoris opusculum studium minime, nec ab iis esse negligendum, qui studiis vel philosophicis et theologicis, vel asceticis et mysticis incumbunt, nec ab iis qui divini verbi praedicationi dant operam, omnibus enim doctrina S. Bonaventurae, dummodo ipsius opera diligenter assidueque perlegantur, summae utilitatis esse possunt.

Ad rem quam maxime opportuna hic memoriae revocanda veniunt verba Summi Pontificis Pii Papae X, qui in *Epistola ad Ministrum Generalem O. F. M.* die 11. Aprilis 1904 opusculum S. Bonaventurae studium ita commendabat: « Doctoris Seraphici sapientiam Ecclesiae Catholicae non minus quam franciscalis familiae immortale lumen, optimo sane consilio sodales Ordinis

tui susceperere refovendam... Etenim Bonaventuram, utpote non suo dumtaxat saeculo, sed omni posteritati, quemadmodum caeteros summos Ecclesiae Doctores, datum divinitus, egregie prodesse huic etiam aetati posse arbitramur, si... multo plures invenerit studiosos sui. Eo magis quod *is princeps Scholasticorum alter extitit cum Aquinate* ».

Et idem Pontifex in eadem Epitola, ostendens quantum cuperet, ut Seraphici Doctoris operum studium ubique vigeret, ait: « Votum adiicimus, ut auge-scente, vel extra Ordinis Franciscalis fines, S. Bonaventurae amore et studio, nulla brevi sint vobis huius (novae) editionis exemplaria reliqua ».

Nec minori fervore ipse Summus Pontifex Leo XIII operum S. Bonaventurae studium commendabat. In *Epistola ad reverendissimum P. Bernardinum a Portu Romatino* diei 13 Decembris 1885 ait: « Ex amborum (idest S. Thomae et S. Bonaventurae) scriptis, quasi ex praecipuis armamentariis, gladios ac tela sumere oportet, quibus in teterrimo bello adversus Ecclesiam ipsamque humanam societatem commoto hostes superare strenue possimus ». Idem Pontifex in *Allocutione ad Generalem Ministrum O. F. Min.* (1) ait: « Vos Franciscales viri, Theologiae Magistrum habetis, cuius volumina nocturna diurnaue manu catholicae doctrinae explanandae, defendendae, versetis. Quemadmodu PP. Dominicani Angelicum Doctorem, S. Thomam, sibi vindicant, ita vos Franciscales doctorem Seraphicum, S. Bonaventuram, vobis iure quidem optimo vindicatis. Is, postquam maxime arduas speculationis summitates conscendit, de mystica theologia tanta per-

(1) Allocutio ad Generalem Ministrum O. M. etc. in audientia habita 11 Nov. 1890. conf. Acta Ordinis Minorum a 1890 pag. 177 seqq.

fectione disseruit, ut de ea communi hominum peritissimorum suffragio habeatur facile *princeps* ». — Ut autem magis magisque ad Seraphici Doctoris operum studium omnes excitaret idem Pontifex in praecitata *allocutione* statim subiungit: « Frequens libensque Nos Doctorem hunc legimus, ex qua lectione, incredibili animi voluntate percellimur et fere in aëra levamur: Ipse enim manuducit ad Deum ». — Haec Leonis XIII verba praeclaram illam sententiam ad memoriam revocant, quam in laudem doctrinae Seraphici Doctoris proferebat Summus Pontifex Xistus IV in Bulla: *Superna caelestis patria* §. 3 dicens: « Ea de divinis rebus dexteritate scripsit (S. Bonaventura), ut in eo Spiritus sanctus locutus videatur ».

Hinc est, quod clarus Gersonius (1) in laudem doctrinae Seraphici Doctoris hanc proferebat sententiam: « Nulla sublimior, nulla diviniore, nulla salubrior atque suavior pro theologis doctrina ». Tantaque aestimatione idem Gersonius Doctorem Seraphicum prosequebatur, tantaque erga eundem afficiebatur reverentia ac praedilectione, ut in hanc laudabilissimam prorumperet conclusionem (2): « Si quaeratur a me, quis inter ceteros Doctores plus videatur idoneus, respondeo sine praeiudicio, quod Dominus Bonaventura. Bonaventura enim in docendo solidus est et securus, pius et devotus ».

Summi igitur refert, ut S. Bonaventurae opera assiduo studio perlegantur, eiusque doctrina fideliter ac frequenti usu adhibeatur in studiis sacris paresertim. Sed heu! communi praxi inspecta, fatendum est, non ita certe a multis fieri, immo fatendum est, S. Bona-

(1) Vide: Opera omnia, Parisiis 1606. De examinatione doctrinarum, tom. 1. pag. 553.

(2) Ibidem.

venturae studium fere ab omnibus et ubique adeo neglectum esse, ut non absque ratione immo plena veritate P. Evangelista de Saint B  at Ordinis S. Francisci Cappucinatorum ita amaro animo de hac re conqueri debuerit, dicens (1): « Saint Bonaventure est un de ces Docteurs qu'on loue toujours beaucoup et qu'on   tudie le moins possible. Je ne crains pas de le dire: peu d'écrivains scholastiques ont été aussi négligés et, chose plus grave encore, plus mal compris et interprétés que lui. Ouvrez un manuel de Philosophie ou de théologie: bien petite la part qui lui est faite, et trop souvent, he-las! des opinions lui sont attribuées qui ne lui appartiennent nullement. Sur beaucoup de points saint Bonaventure est resté incompris même par de graves auteurs » (2).

(1) Ita scribebat in periodico: *Etudes franciscaines*, Paris 5. Rue de la Santé, 5. — Hic auctor edidit etiam utilissimum opusculum: « Le Seraphin de l'  cole ». Paris, Oeuvre de St. Francois, Rue de la Santh  , 1900.

(2) Quam verum sit quod hic adeo lamentatur praefatus P. Evangelista, manifestum sit ex opusculo: *Dissertatio de studio Bonaventuriano*, auctore P. Dominico Faccin O. Fr. M. (ad Claras Aquas - Quaracchi - prope Florentiam, ex typographia Collegii S. Bonaventurae 1902). In hoc opusculo nonnullas sententias sancto Bonaventurae a multis nostrae etiam aetatis et quidem praeclaris Theologis falso tributas ad trutinam revocavi, veramque eiusdem Seraphici Doctoris doctrinam exposui ac vindicavi. — Clarus Theologiae Doctor Georgius Monchamp Vicarius Generalis Leodii in Belgio, quoad praefatum Dissertationem de studio bonaventuriano ita mihi scribebat die 12 Septembris 1903: « Mane accepi opusculum tuum de studio bonaventuriano; totum post meridiem uno haustu legi. Perplacet: omnia adeo sunt nitida, optime deducta, eleganti calamo descripta. Talem merebat praeconem, vindicem Seraphicus Doctor. Quae nubeculae eius gloriam aliquantulum obscurare videbantur, eas dissipasti prorsus. Gaudeo, gratuler tibi Ordinique. Novo exemplo patet, quam cauti theologi esse debemus, cum Doctores Ecclesiae sanctae carpere volumus ».

Hoc absque dubio, sicut omnibus facile patet, valde est lamentabile. Propterea valde opportunum est studium cultumque doctrinae Seraphici in omnibus excitare ac promovere. Ex quo enim a Summis Pontificibus prae oculis nobis exhibetur S. Bonaventura tanquam *princeps Scholasticorum alter cum Aquinate*, et ex quo nobis ab iisdem Summis Pontificibus studium Seraphici Doctoris una cum Angelico instantur commendatur, curandum omnino est, ut sacrarum scientiarum cultores praesertim maxima sollicitudine operum S. Bonaventurae studium colere ac promovere satagant. Nam ad rem valde opportune est hic memoriae revocandum, quod scribebat (1) Doctor *Ernestus Commer*, Universitatis Viennensis Professor ac praeclarus Angelici Doctoris cultor. Ipse enim, qui occasione, qua « nuntium de publica Academia, in honorem Seraphici Doctoris a Franciscalibus (Conventus Viennensis habenda, summa cum laetitia (ut ipse scribebat) acceperat », ait: « Gavisus sum quod tantum studium rerum divinarum sit ab alumnis vestris cultum, quo priscus Divi Bonaventurae honor atque antiqua auctoritas renovari, restitui promoverique possit. Etenim Thomas et Bonaventura, uti in vita erant coniunctissimi amore divino et in patria caelesti eadem visione beatifica beataque fruitione gaudent; ita consimili eiusdem divinae sapientiae auctoritate apud militantem Ecclesiam inseparabiliter coniunguntur. Ac propterea quo magis quis operibus utriusque magistri incumbit, eo maiorem unitatem sapientiae diverso sermone signatam inveniat oportet ».

(1) In Epistola die 9 Julii 1902. R. P. Dominico Facchin missa, a quo in praefata publica ac solemnī Academia Dissertatio illa de studio bonaventuriano habenda erat, de qua supra in nota mentio facta est.

Omnes igitur, sed praesertim Franciscuales curam gerant, ut S. Bonaventurae studium ubique excitetur ac promoveatur. — Hic vero, in fine huius opuscoli, capta hac solempni septimae centenariae a nativitate Seraphici Doctoris occasione, liceat mihi magna cum exultatione exclamare cum clarissimo theologo *P. Einig* professore in Seminario Trevirensi, qui, in fine epistolae ad me die 26 Nov. 1902 missae, festanter amorem cutumque suum erga Seraphicum manifestat, *italica lingua* ita exclamando:

“Evviva il nostro soavissimo

Dottore Serafico ! „

INDEX GENERALIS

Introductio	pag.	1
-------------	------	---

PARS I.

Doctrina Seraphici Doctoris de divina inspiratione sacrae Scripturae	»	3
--	---	---

CAPUT I.

Doctrina Seraphici quoad veritatem divinae inspirationis	»	3
--	---	---

Articulus 1.

Doctrina Seraphici de veritate divinae inspirationis quoad factum	»	5
---	---	---

§ 1. Seraphicus disertis verbis ac expressissimo modo docet, sacram Scripturam esse divinitus inspiratam	»	6
--	---	---

§ 2. Divinam Scripturarum inspirationem clarissime tradit Seraphicus, eandem Spiritui sancto appropriando	»	7
---	---	---

Articulus 2.

Doctrina Seraphici quoad extensionem divinae inspirationis biblicae	»	10
---	---	----

§ 1. Seraphicus docet, divinam inspirationem se extendere ad totam sacram Scripturam, scilicet ad omnes eius libros et ad omnes et singulas eius partes	»	11
---	---	----

- § 2. Doctrina Seraphici plenissime consonat cum doctrina catholica, iuxta quam tenendum est, divinam inspirationem biblicam se extendere ad omnes res et veritates in Scriptura contentas non modo religiosas sed et physicas pag. 13
- § 3. Doctrina Seraphici favet illi Theologorum opinioni, iuxta quam docetur, divinam inspirationem biblicam ad omnes quidem res et conceptus se extendere non vero ad verba „ 15

CAPUT 2.

- Doctrina Seraphici Doctoris de natura divinae inspirationis biblicae „ 18

Articulus 1.

- Seraphicus plenum conceptum divinae inspirationis biblicae perfecte forma syntetica exprimit vocando Deum *auctorem* sacrae Scripturae „ 19

Articulus 2.

- Seraphicus totum conceptum divinae inspirationis biblicae forma analytica exponit, singula scilicet et omnia membra, quibus ipsa inspiratio constituitur, perfecte exprimendo „ 21
- § 1. Seraphicus docet, hagiographos illustratos fuisse lumine supernaturali scilicet a Deo „ 21
- § 2. Seraphicus docet, hagiographos supernaturali virtute idest a Deo excitatos et motos fuisse ad scribendum „ 23
- § 3. Seraphicus docet, hagiographos scripsisse sub directione et adsistentia divina, qua immunes ab errore reddebantur „ 25

CAPUT 3.

Doctrina Seraphici Doctoris de modo divinae inspirationis biblicae	pag. 28
1. Divina inspiratio, quae locutioni comparatur fit multimode	» 28.
2. In opere inspirationis biblicae ministerium quandoque Angelorum adhibuit Deus	» 30
3. Inspiratio biblica, quamvis fiat aliquando angelico ministerio principaliter tamen est semper a Deo	» 33.

CAPUT 4.

Doctrina Seraphici Doctoris quoad Corollaria, quae ex doctrina de divina inspiratione biblica inferuntur	» 38.
--	-------

Articulus 1.

Corollaria divinae inspirationis biblicae ex parte hagiographorum	» 38.
§ 1. <i>Corollarium primum</i> : Inspiratio biblica efficit, ut hagiographus scribat ut Dei nuntius	» 38.
§ 2. <i>Corollarium secundum</i> : Hagiographus habendus est ut nuntius Dei etiam tunc, cum in inspiratione concurrat ministerium angelicum	» 41.
§ 3. <i>Corollarium tertium</i> : Divina inspiratio efficit, ut omnes hagiographi pariter habendi sint ut nuntii Dei, quamvis ipsi, alias spectati, valde inter se differant sive ratione bonitatis sive ratione scientiae etc.	» 43.
§ 4. <i>Corollarium quartum</i> : Divina inspiratio efficit, ut hagiographi habendi sint ut nuntii Dei etiam tunc, cum ea scribunt, quae iam naturaliter et ex scientia propria cognoscebant vel cognoscere poterant	» 45.

- § 5. *Corollarium quintum* : Inspiratio biblica efficit ut hagiographus in scribendo comparari possit instrumento pag. 46
- § 6. *Corollarium sextum* : Inspiratio biblica efficit, ut liberum arbitrium hagiographi, in scribendo sub dictamine divinae inspirationis, se habeat in ordine ad Deum inspirantem, ut *exsequens ad imperantem*, non vero ut operans ad cooperantem sicut in aliis actionibus ordinariis „ 48

Articulus 2.

- Corollaria divinae inspirationis biblicae ipsam sacram Scripturam spectantia „ 54

PARS II.

- De excellentia libri sacrae Scripturae „ 56

Articulus 1.

- Doctrina Seraphici Doctoris quoad excellentiam sacrae Scripturae, in quantum ipsa de sublimibus agit „ 57
- § 1. De latitudine sacrae Scripturae „ 58
- § 2. De longitudine sacrae Scripturae „ 60
- § 3. De altitudine sacrae Scripturae „ 63
- § 4. De profunditate sacrae Scripturae „ 65

Articulus 2.

- Doctrina Seraphici Doctoris de excellentia sacrae Scripturae, in quantum ipsa sublimiter procedit, seu de certitudine sacrae Scripturae „ 72

- § 1. Sacra Scriptura virtute divinae inspirationis
singularissima inerrantiae dote praedita pro-
cedit pag. 74
- § 2. Sacra Scriptura virtute divinae inspirationis
summa auctoritatis certitudine praedita procedit » 80

Articulus 3.

Doctrina Seraphici Doctoris de sublimitate sacrae
Scripturae in quantum ipsa ad sublimia per-
ducit seu de summa Scripturarum utilitate » 83

§ 1. Quoad causam finalem proximam Seraphicus
docet, Scripturam sacram esse ad aedifican-
dam fidem et ad componendos mores » 85

§ 2. Quoad causam finalem ultimam Seraphicus
docet, Scripturam sacram valde utilem esse,
quia ad hoc praecipue est nobis tradita, ut per
eam dirigamur et quasi manuducamur ad vi-
tam aeternam consequendam » 91

PARS III.

Doctrina Seraphici Doctoris de studio sacrae Scri-
pturae » 95

CAPUT I.

Doctrina Seraphici, qua sacrae Scripturae studium
commendatur » 95

Articulus I.

Seraphicus expressissimo et instantissimo modo ad
Scripturarum studium excitat » 96

Articulus 2.

- Seraphicus rationes adducit, quae nos ad Scripturae studium excitare debent pag. 101
- § 1. Seraphicus docet Scripturarum studium in nobis requiri ad nostram instructionem et eruditionem, ad illam scilicet scientiam salutarem comparandam, quae nobis quam maxime est necessaria » 102
- § 2. Seraphicus docet: Studium Scripturarum nobis necessarium esse ad docendum alios, ut scilicet praedicationis officium nobis commissum rite exercere valeamus » 106
- § 3. Seraphicus docet, sacrae Scripturae studium necessario requiri ad perniciosos errores refellendos ac ad ipsam Scripturam tuendam » 113

Articulus 3.

- Negligentia in addiscendis Scripturis sacris quam sit reprehensibilis » 119
- § 1. Seraphicus severe reprehendit eos qui Scripturarum studium negligunt » 120
- § 2. Seraphicus praetextum obscuritatis Scripturarum, quo negligentes in earumdem studio se excusare praetendunt, plene ut invalidum refutat » 122

CAPUT 2.

- Doctrina Seraphici Doctoris de modo studendi sacrae Scripturae » 126

Articulus 1.

Seraphicus docet in studio Scripturarum sistendum non esse in sola corticis litterae cognitione,

sed sedulo studio investigandum esse, quinam sit
verus literalis et spiritualis sensus sub cortice
litterae

pag. 127

Articulus 2.

De mediis adhibendis ad acquirendam Scriptura-
rum intelligentiam » 132

§ 1. In primis exigit Seraphicus, ut ipsum textum
sacrae Scripturae sive ipsa verba Scripturae
perdiligenter et maximo studio consideremus,
ut hoc modo percipere valeamus quid revera
hagiographus dixerit » 133

§ 2. Seraphicus docet, alterum medium, ad ac-
quirendam sacrae Scripturae intelligentiam a-
dhibendum, consistere in opportuno usu com-
parationis et collationis inter se correlativo-
rum textuum et librorum ipsius sacrae Scripturae » 135

§ 3. Seraphicus docet, ad Scripturarum intelligen-
tiam acquirendam medium quam maxime ne-
cessarium esse, studiosum recursum ad inter-
pretationes et expositiones Sanctorum » 137

§ 4. Seraphicus docet, aliud medium, quam ma-
xime necessarium ad sanam tutamque Scri-
pturarum intelligentiam acquirendam, sumen-
dum esse in doctrina infallibili Ecclesiae sum-
mique Romani Pontificis » 145

§ 5. Aliud medium, ad acquirendam Scripturarum
intelligentiam, quaerendum esse docet Seraphi-
cus in sano et recto aliarum scientiarum usu » 151

CAPUT 3.

Dispositiones animi quibus Scripturarum studio in-
cumbere oportet » 159

§ 1. Seraphicus provocat sacrae Scripturae cul-
torem ad studium pietatis et sanctitatis » 160

§ 2. Seraphicus sacrae Scripturae studiosis commendat spiritum humilitatis et castitatis	pag. 164
§ 3. Seraphicus sacrae Scripturae studiosis orationis exercitium commendat	» 170
§ 4. Seraphicus sacrae Scripturae studioso rectae intentionis usum commendat	» 176
ANIMADVERSIO FINALIS	» 179

EIUSDEM AUCTORIS OPERA SUNT :

- 1 - Florilegio spirituale Francescano — Quaracchi, 1897.
- 2 - Sermo ad Iuvenes sacrae Theologiae studiosos, habitus in Collegio S. Antonii de Urbe — Quaracchi, 1899.
- 3 - Discorso in onore di S. Bonaventura, tenuto nella Chiesa del Collegio Internazionale di S. Antonio a Roma — Quaracchi, 1899.

- 4 - Dissertatio de habitu, tributae vindicata

Breviloquium biblicum

- 5 - I doveri in confessione Italiana

DATE

ISSUED TO

- 6 - S. Bonaventurae gustini a

- 7 - Admonitio — Venetia

- 8 - Concilio de generali Ordine

- 9 - Epistola I Annuntiatio

- 10 - I Frati Minorum, 1913.

- 11 - Chi è S. la vera rit

220.01
B69f

Property of

CBF

Please return to

Graduate Theological
Union Library

4679

Prezzo *L. it.* **5.00**

Indirizzo : Direzione Periodico Francescano

Vicenza (S. Lucia)